

De tijd verrassend vooruit

INHOUDELIJK MASTERPLAN MUSEALE INRICHTING

Inhoudsopgave

Leeswijzer	3
1. Stichting Het Romeins Museum	4
1.1. Doel	4
1.2. Positionering van Het Romeins Museum	5
1.3. Doelgroepen	6
1. Het nieuwe museumgebouw	8
1.1. Het enige Romeinse museum in Nederland	8
1.2. Geschiedenis van het Romeinse badhuis	8
1.3. Het ontwerp voor het nieuwe museumgebouw	8
1.4. Visitor journey	9
2. Inhoudelijke visie	12
2.1. Romeinse tijd in Limburg	12
2.2. Focus op personages en innovaties	12
2.3. Historische kaders	13
3. Educatieve visie	17
3.1. Uitgangspunten voor het educatie-aanbod	17
3.2. Competenties en didactisch kader	18
3.3. Doelgroepbehoeften en -benadering	20
3.4. Educatieve infrastructuur van het museum	21
3.5. Aanbod voor onderwijsgroepen	23
4. Artistieke visie	25
4.1. Artistieke vertaling van de kernwaarden	26
4.2. Innovatie als verbinding tussen heden en verleden	27
4.3. Poort naar de regio, de verbinding met het Romeins erfgoed buiten	27
5. De vaste museumpresentaties	28
5.1. Immersive experience Romeinse regio	28
5.2. Vaste presentatie Romeinse regio tussen Maas en Rijn	30
5.3. Immersive experience over het Romeinse badhuis	32
5.4. Zaal met het Romeinse badhuis	33
6. De tijdelijke tentoonstelling	35
7. Inrichting van de looproute - mogelijke aanvullende opdracht	36
Bijlage 1: inspiratielijsten objecten en uitwerking van thema's, personages en goden	37
• Topstukken anno 2025	38
• Eerste aanzet thema's	47
• Uitwerking sleutelobjecten	48
• Eerste aanzet personages en categorieën	51
• Eerste aanzet goden & godinnen; mythologische personages	56
• Voorbeelden uitwerking personages	58
Bijlage 2: het merkboek van Het Romeins Museum	75

Leeswijzer

Het inhoudelijk masterplan is een bijlage bij het Programma van Eisen voor de aanbesteding van de *design & build* opdracht voor de museale inrichting van Het Romeins Museum. Dit legt de inhoudelijke basis voor de presentaties en is daarmee richtinggevend voor het ontwerpproces. Belangrijk om te benadrukken is dat het masterplan beschrijft wat wij willen tonen en nadrukkelijk niet hoe dit vormgegeven dient te worden. De ruimtelijke en scenografische vertaling behoort tot de expertise van de opdrachtnemers.

Stichting Het Romeins Museum is verantwoordelijk voor de inhoudelijke ontwikkeling en zal deze tijdens het ontwerpproces bewaken. Wij streven naar een symbiotische samenwerking:

- De museumorganisatie: levert inhoudelijke kaders en informatie en bewaakt de kwaliteit en consistentie.
- De ontwerp- en bouwpartners: ontwikkelen vormgeving en storytelling die de inhoud verbeelden en versterken.

Uitgangspunt voor de inrichting is het bieden van inzicht in, verbeelding van en ontmoeting met het Romeins verleden in de stad en regio. Doel is de bezoeker verdieping en verbreding over de Romeinse tijd aan te bieden.

De opbouw van het inhoudelijk masterplan is als volgt:

Hoofdstuk	Titel	Doel / Inhoud
1	Stichting Het Romeins Museum	Introductie van de organisatie, ambitie en doelgroepen.
2	Het nieuwe museumgebouw	Kennismaking met de architectuur en de publieksroute door het museumgebouw
3	Inhoudelijke visie	Inhoudelijke pijlers en thematische keuzes
4	Educatieve visie	Uitgangspunten voor educatie en publieksbereik
5	Artistieke visie	Artistieke benadering, rol van vormgeving en beleving
6	De vaste museumpresentaties	
6.1	<i>Immersive experience</i> Romeinse regio	Kernboodschap, inhoudelijke focus, doelstellingen en inspiratie
6.2	Vaste presentatie <i>Regio tussen Maas en Rijn</i>	Kernboodschap, inhoudelijke focus, doelstellingen en inspiratie
6.3	<i>Immersive experience</i> Romeinse badhuis	Kernboodschap, inhoudelijke focus en doelstellingen
6.4	Zaal met het Romeinse badhuis	Archeologisch rijksmonument, kernboodschap, inhoudelijke focus en doelstellingen
7	De tijdelijke tentoonstelling	Eerste tentoonstelling in flexibele tentoonstellingsruimte
8	De looproutes - mogelijke aanvullende opdracht	Suggesties voor aanvullende beleving mits financiële kader aanwezig is.
Bijlage 1	Inspiratielijsten objecten en uitwerking van thema's, personages en goden	
Bijlage 2	Merkboek Het Romeins Museum (apart document)	

1. Stichting Het Romeins Museum

1.1 Doel

De gemeente Heerlen, ondersteund door partners, bouwt een nieuw museumgebouw rondom het Romeinse badhuis, een archeologisch rijksmonument. De gemeente heeft Stichting Het Romeins Museum de opdracht gegeven dit museum te exploiteren. De museale inrichting van het museum is één van de taken van de stichting.

Het Romeins Museum wordt hét museum over de Romeinse cultuur tussen Maas en Rijn met een landelijk en euregionale ambitie en uitstraling; een museumorganisatie met een beeldbepalend gebouw dat een baken in stad en regio is. Het toont het Romeinse badhuis als topstuk binnen een brede programmering over de Romeinse wereld, die aantrekkelijk is voor diverse doelgroepen. Doelstelling is een bereik van minimaal 45.000 bezoekers per jaar.

Missie

Het Romeins Museum - met het Romeinse badhuis als nationaal sleutelstuk - draagt de geschiedenis van de Romeinse tijd over aan de huidige en toekomstige generaties. We bieden reflectie door tijdsdiepte: een beter begrip van onze tijd, ons leven, door een groter perspectief op tijd.

Visie

Als hét Romeins museum in Nederland richten we ons over de huidige grenzen heen en verbinden ons met partners om samen het Romeinse verleden dichtbij te brengen en te inspireren.

Doelstellingen

De stichting heeft tot doel het exploiteren, tot stand brengen en in stand houden van Het Romeins Museum, inclusief het archeologisch rijksmonument het Romeinse Badhuis. Daarnaast richt de stichting zich op het vergroten van de bekendheid van zowel Het Romeins Museum als het Romeinse badhuis. Het museum is een permanente instelling ten dienste van de gemeenschap en haar ontwikkeling, is toegankelijk voor het publiek en opereert zonder winstoogmerk. Met Het Romeins Museum willen we de archeologische collecties van de gemeente Heerlen en de regio bijeenbrengen, uitbreiden, behouden, verbeteren en presenteren aan het publiek. Ook maken we het Romeinse badhuis op een zorgvuldige en publieksgerichte manier toegankelijk.

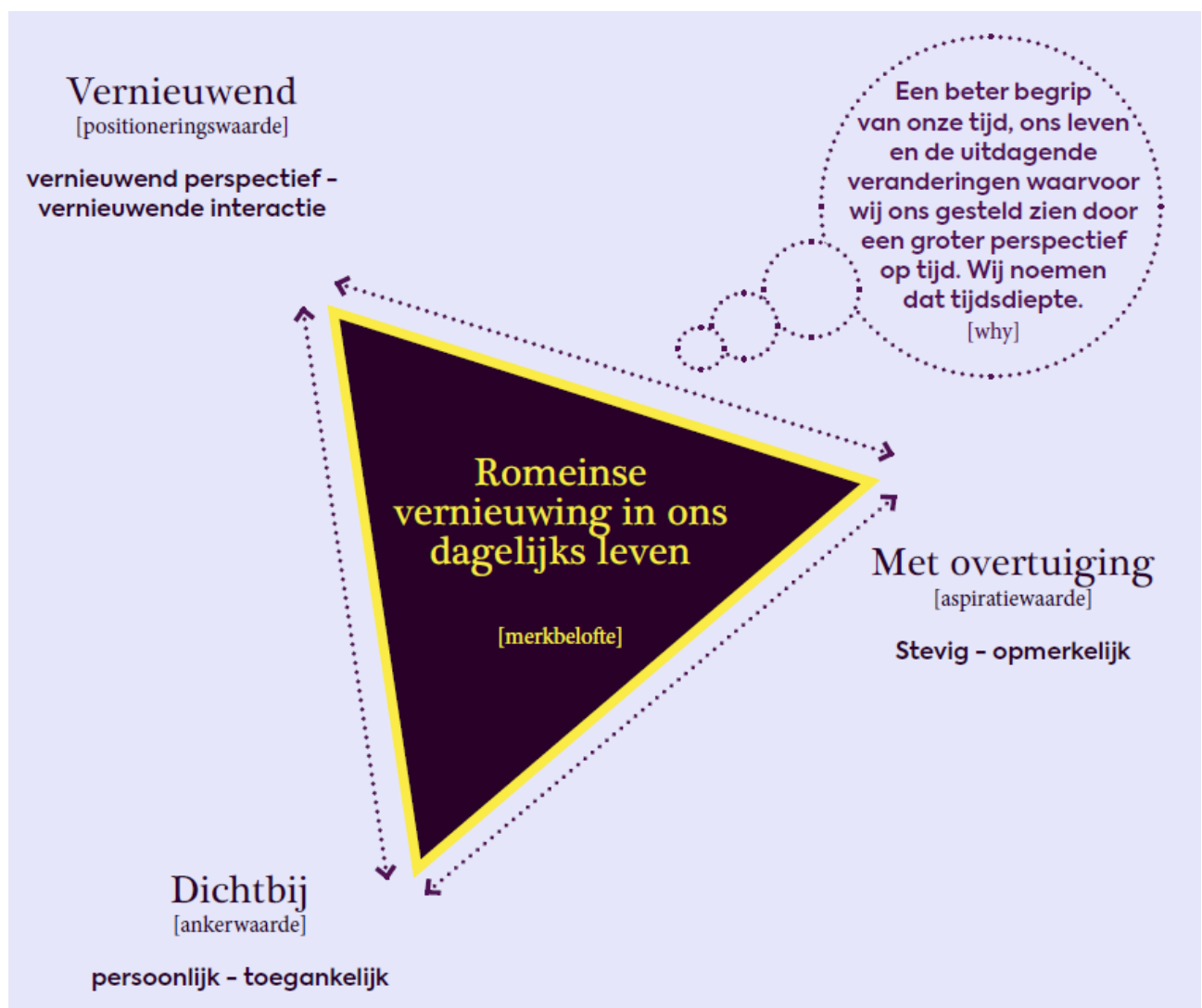
Waar het 19e-eeuwse museum de wereld wilde verklaren en het 20e-eeuwse museum gericht was op verheffing, zoekt het museum van de 21e eeuw naar inspiratie, verbinding, relevantie en reflectie. Het Romeins Museum wil meer zijn dan een plek van kennis en objecten – het wil mensen raken, aanzetten tot denken, en bijdragen aan een sterke, veerkrachtige samenleving. Het museum creëert impact op meerdere niveaus, door:

- het duurzaam beheren en behouden van een unieke collectie;
- educatie en verdieping die verder reikt dan feiten alleen;
- ervaringsgerichte presentaties die verhalen tot leven brengen;
- mensen met elkaar te verbinden – over generaties, culturen en grenzen heen;
- een economische impuls te geven aan de stad en regio, wat tot uiting komt in zowel zachte waarden op het vlak van imago en bijdrage aan de ontwikkeling van de stad ten aanzien van een positief vestigingsklimaat, als in harde waarden in de vorm van directe en indirecte economische bestedingen door bezoekers en recreanten.

1.2. Positionering van Het Romeins Museum

Bij alles wat we doen houden we vast aan ons DNA, de gekozen positionering: De tijd verrassend vooruit. De positionering van Het Romeins Museum belicht twee aspecten: de tijdloze aard van menselijk gedrag en de verrassende moderniteit van Romeinse innovaties. Het museum benut Romeinse thema's en dilemma's om het heden te duiden en bezoekers te laten reflecteren.

In de onderstaande afbeelding worden de merkbeloofte en merkwaarden, horende bij de positionering, weergegeven.

Merkwaarden

De merkwaarden klinken door in alles wat we doen:

- *Dichtbij*: de toon is persoonlijk en we spreken de bezoekers aan op ieders niveau.
- *Met overtuiging*: wij dragen onze kennis met stevigheid uit.
- *Vernieuwend*: we verbinden het verleden met het heden en de toekomst. Met een verrassend perspectief en verrassende middelen of methodes.

Positioneringswaarde

In alles wat we doen moet deze waarde voelbaar zijn. Onze positioneringswaarde is *'We tonen een vernieuwend perspectief'*. Het centrale thema van ons museum is vernieuwing. Dat voel je in alles: in de insteek van onze verhalen, in de soms verrassende perspectieven die we kiezen en in de vernieuwende manieren waarop we die verhalen brengen. Daarin lopen we echt voorop. Over ons zal gepraat worden, omdat we het net even anders doen dan wat je van een museum zou verwachten. We vinden onszelf keer op keer opnieuw uit in de stad die niet anders gewend is dat telkens te doen.

Ankerwaarde

Onze ankerwaarde is *'We brengen het dichtbij'*. Op de historische plek waar het badhuis is gevonden staat Het Romeins Museum. Het verhaal vertellen we vanuit het perspectief van mensen die destijds daadwerkelijk in Coriovallum en omgeving zijn geweest. Door hun ogen kijken we naar de vernieuwing die de Romeinen brachten en de invloed die dat had op hun dagelijks leven. We brengen het verhaal op verschillende manieren, zodat het aansprekend is voor jong en oud.

Aspiratiewaarde

Onze aspiratiewaarde geeft de groeipotentie weer. Waar kunnen we ons als museum nog ontwikkelen en verbeteren? Onze aspiratiewaarde is *'We brengen het met overtuiging'*. We zijn integer maar stevig. Authenticiteit en nuance voel je in alles wat we doen. Tegelijkertijd maken we overtuigende keuzes die we met trots brengen.

1.3. Doelgroepen

In Het Romeins Museum zal iedere bezoeker nieuwe dingen zien, ervaren en begrijpen. We vertellen de diverse verhalen met de nodige middelen, zodat iedere bezoeker in staat is om zijn blik te verruimen. We zijn er voor iedereen ongeacht de culturele of sociale achtergrond, ongeacht opleiding en ongeacht beperkingen van welke aard dan ook.

De betrokkenheid van bezoekers is van onschatbare waarde voor het succes van Het Romeins Museum. Een interactieve en toegankelijke benadering zorgt ervoor dat bezoekers niet alleen leren over de Romeinse geschiedenis, maar zich ook daadwerkelijk betrokken voelen bij het erfgoed. Dit draagt bij aan een dynamische museumervaring waarin bezoekers actief participeren door tentoonstellingen te bezoeken, educatieve programma's te volgen en deel te nemen aan archeologische projecten.

Binnen de bezoekersgroep bestaan verschillende gradaties van interesse en betrokkenheid. Sommige bezoekers zijn al intrinsiek geïnteresseerd in archeologie en erfgoed, terwijl anderen door toevallige of toeristische motivatie het museum bezoeken. Voor bezoekers die al een sterk historisch besef hebben, richt de communicatie zich op verdieping en het bieden van mogelijkheden tot actieve participatie in bijvoorbeeld lezingen, workshops en onderzoeksprojecten. Voor toeristen en incidentele bezoekers ligt de focus op het bieden van een aantrekkelijke en toegankelijke eerste kennismaking met het Romeins erfgoed.

We onderscheiden drie doelgroepen (uit Nederland, België, Duitsland en Frankrijk):

1. Kerndoelgroepen:

- Families (drie generaties) met kinderen van 8-12 jaar op vakantie in Zuid-Limburg
- Breed geïnteresseerde volwassenen met affiniteit voor geschiedenis.

2. **Marketingdoelgroepen:**

- De bovengenoemde kerndoelgroepen.
- Scholieren en docenten uit primair en voortgezet onderwijs.
- Inwoners van Heerlen met een interesse in erfgoed.
- Kennisspecialisten: historici en archeologen.

3. **Overige doelgroepen:**

- Medewerkers en vrijwilligers.
- Stakeholders: gemeente, provincie, rijk en Euregio.
- Culturele en toerisme partners.

Het Romeins Museum Merkboek is toegevoegd als (een aparte) bijlage 2.

2. Het nieuwe museumgebouw

2.1. Het enige Romeinse museum in Nederland

Het is bijna niet te geloven: in Nederland bestaat nog geen museum dat volledig gewijd is aan de Romeinse geschiedenis, terwijl sporen van dit tijdperk letterlijk onder onze voeten liggen. In Museum Het Valkhof in Nijmegen en het Limburgs Museum in Venlo maken Romeinse vondsten deel uit van bredere collecties. Het Rijksmuseum van Oudheden in Leiden toont prachtige Romeinse objecten, maar doet dit naast topstukken uit Egypte en het Nabije Oosten. In de Eu-regio – in het Gallo-Romeins Museum in Tongeren – maken de Romeinen deel uit van een mu-seale presentatie die ook andere periodes en culturen belicht.

Juist hier, in Heerlen, ligt de kans om het verschil te maken: een plek volledig gewijd aan de Ro-meinse aanwezigheid in ons gebied. Een museum dat niet alleen vertelt over het verleden, maar ook verbinding legt met en reflecteert op het heden en de toekomst. Het Romeins Mu-seum is met overtuiging en trots gekozen als naam. Niet zomaar een Romeins museum, maar hét Romeins Museum – op de enige plek waar het echt thuis hoort: bij het Romeinse badhuis in Heerlen.

2.2. Geschiedenis van het Romeinse badhuis

Het Romeinse badhuis, ooit het bruisende hart van de stad Coriovallum, vertelt een verhaal dat dichtbij komt en eeuwen overstijgt. Al in 65 na Christus – vóór de bouw van het Colosseum – werd hier volgens authentieke Romeinse rituelen gebadderd. Het was een ontmoetingsplek waar mensen samenkwamen om te ontspannen, te praten en handel te drijven. Gebouwd door Romeinse militairen met innovatieve architectuur die uniek was voor deze noordelijke regio van het Romeinse Rijk, bleef het badhuis vier eeuwen lang het centrum van het sociale leven.

Na een lange periode van vergetelheid werd het Romeinse badhuis in 1935 herontdekt en in 1940/41 opgegraven. Sinds 1977 is het Thermenmuseum rondom deze archeologische parel ge-vestigd. Dit gebouw voldoet echter niet meer aan de moderne technische eisen van beheer en behoud en kan het erfgoed en de verhalen onvoldoende levend en dichtbij brengen. Daarom zijn in 2024 de voorbereidingen gestart voor een nieuw, innovatief museum: een plek waar ver-leiden en heden samenkomen, waar bezoekers worden ondergedompeld in het dagelijkse leven van toen en de verbinding zien met onze tijd. Hier wordt het Romeinse badhuis én de gemeen-telijke collectie Romeins Heerlen – bestaande uit 50.000 objecten - zorgvuldig bewaard voor toekomstige generaties.

2.3. Het ontwerp voor het nieuwe museumgebouw

De architectuur van het nieuwe museumgebouw vormt een essentieel onderdeel van de bele-ving van Het Romeins Museum. De ruimtelijke opzet en logistiek sturen de visitor journey. Daarom lichten we hier de visie achter het ontwerp toe, ontwikkeld door Kraaijvanger Archi-tects en TomDavid Architecten.

Het nieuwe museum is een krachtig, eigentijds gebouw dat stevig is verankerd in de lokale con-text en tegelijk ambitieus vooruitkijkt. Het ontwerp verbindt zorg voor erfgoed met innovatieve

vormgeving. De nieuwbouw rust op vier ingrijpende maar logische verbeteringen ten opzichte van het Thermenmuseumgebouw uit 1977:

- Uitbreiding: een heldere, toegankelijke en royale ruimtelijke opzet.
- Samenhang: eenheid in de tot nu toe versnipperde en betekenisarme buitenruimte.
- Technische verbetering: een duurzaam klimaat- en conserveringssysteem ter bescherming van het erfgoed.
- Beleving: het badhuis zichtbaar en voelbaar maken in zijn volle kracht en waarde.

Het ontwerp is doordacht en duurzaam. Het benut het bestaande optimaal, integreert groen, nodigt uit tot ontmoeting en is stevig verankerd in de identiteit van Heerlen. Het gebouw is functioneel, flexibel en gericht op de toekomst. Alles straalt gastvrijheid en kwaliteit uit. Centraal in het ontwerp staat het badhuis, omarmd door een nieuwe muur in traditioneel Romeins metselwerk. Het nieuwe museumdeel (*de mansio*) wordt bekleed met keramische panelen, als eerbetoon aan de lokale pottenbakkersgeschiedenis.

2.4. Visitor journey

Bezoekers bereiken het museum via een korte wandeling vanaf het NS-station, de nabijgelegen parkeerplaats of de fietsenstalling. Over het nieuwe groene plein lopen zij richting de entree, gelegen onder het opgetilde bouwvolume: een uitnodigend ontvangstgebied met een volledig glazen pui.

Hier bevinden zich de balie, koffiebar en museumwinkel, garderobes en sanitair. Ook liggen de educatieruimten en het auditorium met een besloten terras direct aan dit entreegebied. Vanuit deze lichte, open ruimte vervolgt de bezoeker zijn weg naar boven, waar het verhaal van de Romeinse wereld zich ontvouwt in tijdelijke tentoonstellingen en vaste presentaties de Romeinse regio en het leven in Romeins Coriovallum tonen.

Wie de volledige route wil beleven, volgt het hele traject. Wie liever focust, kan ook direct instappen bij de Romeinse regio of bij het verhaal van het Romeinse badhuis. De trap en de lift bieden toegang tot de hoger gelegen verdiepingen. Van daaruit voert een langzaam dalende hellingbaan, die zich om de museale zalen heen slingert, bezoekers weer naar beneden. Op iedere verdieping wacht een nieuwe zaal en daarmee een nieuw hoofdstuk van het verhaal. Voor minder mobiele bezoekers is de lift ook voor de weg naar beneden een vanzelfsprekende optie.

Bovenaan ligt de verdieping voor de tijdelijke tentoonstelling met elk jaar een nieuw Romeins thema. Na dit bezoek wandelen bezoekers via de langzaam aflopende gang langs ramen met zicht op de stad en op de museum mural naast het gebouw. Een verdieping lager introduceert een *immersive experience* het verhaal van de Romeinse regio. Vervolgens leidt de dalende gang naar de vaste presentatie hierover. Daarna bereiken bezoekers een tweede *immersive experience* waar het Romeinse badhuis van Coriovallum opnieuw tot leven wordt gewekt. Hierna opent zich het hart van het museum: de monumentale zaal met het Romeinse badhuis zelf. Eerst kijken bezoekers vanaf een hoog plateau als het ware in vogelvlucht over het archeologisch monument. Vervolgens dalen zij nog een laatste keer af, nu tot aan een pad vlak langs de opgraving, voor een ontmoeting die zowel inzicht als verwondering oproept. Vol indrukken en nieuwe kennis keren bezoekers uiteindelijk terug in het entreegebied.

3. Inhoudelijke visie

Iedereen heeft wel eens van het Romeinse Rijk gehoord. Vaak zijn het beelden uit films zoals *Gladiator*, *Ben Hur* of *Monty Python's Life of Brian* die blijven hangen: toga-dragende Romeinen die op ligbedden gebraden leeuweriktongetjes eten, of gesneuvelde soldaten die met veel geweld hadden geprobeerd iets van hun leven te maken. Veel musea herhalen deze clichés, met zuilen, druiventrossen en de kleuren wit en ossenbloedrood als herkenbare visuele elementen. Het Romeins Museum wil een ander verhaal vertellen.

3.1. Romeinse tijd in Limburg

Dat Nederland vanaf circa 50 v.Chr. onderdeel was van het Romeinse Rijk, is bij veel Nederlanders nauwelijks bekend. Evenmin is bekend dat de verschillende regio's binnen het rijk sterk van elkaar verschilden. Zo herbergt Limburg op de vruchtbare lössgronden een uniek cultuurlandschap met een nederzettingstype dat elders in Nederland nauwelijks voorkomt: de zogenaamde villa rustica. De vruchtbaarheid van de grond stelde boeren in staat op grote schaal speltgraan voor de markt te produceren, wat hen aanzienlijke rijkdom bracht. Deze rijkdom was zichtbaar in architectuur, graven en het dagelijkse leven.

Maar ook deze rijke villa-eigenaar is slechts één verhaal. In werkelijkheid was het leven in de 1e eeuw in deze regio veel complexer. Er waren grote verschillen tussen oorspronkelijke bewoners en nieuwkomers, tussen militairen en civiele bevolking. Halverwege de 3e eeuw kwam een abrupt einde aan de welvaart, waarna twee eeuwen volgden vol conflict en ontbering, waarin de regio een militaire zone werd. Het Romeins Museum vertelt deze veelzijdige verhalen en plaatst de Romeinse geschiedenis van Limburg in een realistisch en betekenisvol perspectief.

3.2. Focus op personages en innovaties

De historische verhaallijnen kunnen op verschillende manieren worden vertaald naar een museale presentatie. Het Romeins Museum kiest ervoor de focus te leggen op de mensen die in de regio tussen Maas en Rijn woonden. Dit betekent aandacht voor de manieren waarop deze diverse groep hun dagelijks leven vormgaf, onder invloed van de vele veranderingen die zij maakten. Hiervoor worden personages geïntroduceerd die daadwerkelijk hebben bestaan (zie bijlage 2), waarmee het museum bewust kiest voor authenticiteit. Bezoekers ontmoeten deze personages op verschillende plekken en manieren binnen het museum. Door hun gidsende rol krijgen bezoekers inzicht in uiteenlopende facetten van het Romeinse leven in de regio. De ontmoetingen gaan verder dan kennisoverdracht: ze versterken de beleving van het verleden en stimuleren reflectie over de verschillen en overeenkomsten tussen toen en nu.

Een van de meest opvallende kenmerken van de Romeinse tijd is de overvloed aan innovaties: op het gebied van bouwtechnieken, architectuur, wegen- en waterbouw, administratie, landbouw, geneeskunde, economie (zoals de geldeconomie) en culturele domeinen zoals taal, schrift, voeding, kleding, religie en grafituelen. Deze innovaties zijn populair in publiekspresentaties, omdat bezoekers zich graag verwonderen over de kennis van toen én zich afvragen waarom veel van deze kennis later verloren ging.

In de regio tussen Maas en Rijn zijn bijna al deze innovaties terug te vinden. Het Romeins Museum wil niet alleen de innovaties tonen, maar vooral inzicht bieden in hoe mensen ermee omgingen. Innovatie werd immers niet automatisch overgenomen: veel vernieuwingen werden zelfs actief verworpen. Het al dan niet adopteren van een innovatie hing sterk af van de relaties

tussen mensen en de mate van gedeelde cultuur en normen. Door bezoekers te laten nadenken over innovatie in de Romeinse tijd ontstaat vanzelf reflectie op vergelijkbare processen in onze huidige samenleving. Zo wordt duidelijk dat verandering en acceptatie van vernieuwing universele en tijdloze onderdelen van het menselijk bestaan zijn.

Innovatie kan ook verdwijnen: tijdens de crises van de 3^e eeuw verdwenen bijvoorbeeld de aardewerkproductie in Coriovallum en de surplusproductie van speltgraan op het platteland. Tegelijk kan crisis ook nieuwe innovaties stimuleren, omdat mensen noodgedwongen oplossingen zoeken. Het laat zien dat samenlevingen zelden stabiel zijn en continu golven van vooruitgang en achteruitgang doormaken.

Samengevat: Het Romeins Museum biedt bezoekers inzicht in de Romeinse samenleving tussen Maas en Rijn van circa 10 v.Chr. tot 500 n. Chr. Authentieke personages uit die tijd zorgen voor tot de verbeelding sprekende ontmoetingen. Door te focussen op het intrigerende proces van vernieuwing en verandering in deze regio krijgen bezoekers naast kennis ook de mogelijkheid om te reflecteren op de dynamiek van onze eigen samenleving.

3.3. Historische achtergrond

Romeins Zuid-Limburg

Rome bestond al ruim 700 jaar en breidde voortdurend nieuwe regio's uit toen generaal Gaius Julius Caesar zich richtte op Gallië – het gebied dat nu midden- en Noord-Frankrijk, België, Zuid-Nederland en Noordrijn-Westfalen beslaat. In de midden-1^e eeuw v.Chr. veroverde Caesar dit gebied met zijn legioenen. De beslissende slag bij Alesia markeerde het einde van de Gallische opstand, waarna Caesar terugkeerde naar Rome, kort voor zijn dood.

Toen Caesar Gallië veroverde, bestond de samenleving uit kleine boerenstamverbanden. Hun huizen waren van hout, leem en riet. Ze leefden van kleinschalige landbouw en veeteelt, produceerden op beperkte schaal aardewerk en metaal, en ruilden met andere stammen. Hiërarchie was beperkt tot de stamhoofden en er waren geen verharde wegen.

Het nieuwe gebied lag verlaten totdat ongeveer 50 jaar later Caesar's adoptiefzoon, Gaius Octavius, beter bekend als keizer Augustus, de macht greep als eerste alleenheerser. Augustus wilde het Romeinse rijk uitbreiden en richtte zich op de Germaanse stammen aan de rechteroever van de Rijn. Het noordelijkste deel van Gallië diende als uitvalsbasis voor de legioenen. Daarom werden forten langs de Rijn gebouwd, waar tienduizenden soldaten werden gestationeerd. Om deze troepen te bevoorraden, werd een netwerk van wegen aangelegd met herbergen op dagafstand, bewaakt door soldaten zodat voorraden en berichten veilig konden reizen. Toen de verovering van Germaans gebied mislukte, werd de Rijn officieel de grens van het Romeinse rijk, een situatie die standhield tot de val van het West-Romeinse rijk vijf eeuwen later.

Langs de Rijn, van de Duitse grens tot de Noordzee bij Katwijk, lagen forten als kralen aan een ketting verbonden door een weg. Ook op Duits grondgebied werden forten gebouwd, en de Romeinen stichtten hun eerste officiële stad op de plek van het huidige Keulen. De hoofdweg, later bekend als de Via Belgica, liep vanuit Rome via het Rhônedal, Reims, Bavay, Tongeren, Maastricht en Heerlen naar Keulen. Deze weg doorkruiste de vruchtbare lössgronden van Zuid-Limburg en stimuleerde handel en productie. De lokale bevolking voorzag in de enorme vraag naar spelt, leer, vlees, wol, aardewerk, metaal en glas, en profiteerde van de natuurlijke rijkdommen van de regio: vruchtbare grond, kalksteen, klei, kiezel en erts. Rond het einde van de 1^e eeuw n. Chr. bracht dit de regio grote welvaart, die ruim anderhalve eeuw aanhield.

De Romeinse villa's

Anderhalve eeuw later waren veel boerennederzettingen uitgegroeid tot landgoederen (villa rustica) waar grootschalig graan werd verbouwd. Typische Romeinse architectuur werd overgenomen: een groot hoofdgebouw van steen, met pannendak, natuurstenen vloeren en geschilderde wanden, vaak met een zuilengalerij en soms een privé-badhuis. Rond het hoofdgebouw lagen huizen voor knechten, stallen, graanschuren, moestuinen en siertuinen, georganiseerd volgens symmetrische patronen. Buiten het erf lagen akkers, graslanden en bospercelen. Deze villa's waren vooral productielandgoederen, niet luxe woningen zoals in Italië.

Steden

In steden waren typisch Romeinse voorzieningen te vinden: een forum met tempels en markt, badhuizen, riolering, waterputten en fontein. Herbergen en kroegen voorzagen in de vraag van reizigers en lokale bevolking. Huizen waren vaak werkplaats, woonhuis en winkel ineen. Ambachtslieden produceerden allerlei goederen, terwijl handelaren producten uit het hele rijk aanvoerden. Wijn kwam uit Italië en Frankrijk, olijfolie uit Noord-Spanje, barnsteen voor grafgraven uit verre streken, natuursteen voor decoratie uit Italië en Tunesië, en fresco's van kunstenaars uit het Middellandse Zeegebied.

Bevolking

De bevolking van landgoederen en steden was zeer divers. Caesar had de oorspronkelijke Gallische bewoners, de Eburonen, vrijwel uitgeroeid. Augustus bracht Germaanse stammen naar het nieuwe Romeinse gebied. Zo vestigden de Bataven zich rond Nijmegen, de Cananefaten bij Voorburg, de Cugerni bij Xanten, de Ubiers bij Keulen en de Tungri bij Tongeren en Maastricht. Rond Heerlen vestigden zich de Baetasiërs. De aanwezigheid van legioenen langs de Rijn trok bovendien veteranen uit het hele rijk, die vaak in de regio bleven en gezinnen stichtten. Nieuwe migranten kwamen uit andere provincies, op zoek naar voorspoed. Zo werd de samenleving steeds diverser.

Aan deze voorspoed kwam halverwege de 3^e eeuw abrupt een einde door invallen van Germaanse stammen, de Franken. Ze trokken plunderend het achterland binnen via de goed aangelegde wegen, wat leidde tot vernietiging van vele villa's. Van alle bekende Romeinse villa's in Zuid-Limburg was er na 250 n.Chr. geen enkele nog bewoond. In steden langs de Via Belgica bleef bewoning bestaan, maar ook daar zijn sporen van vernietiging gevonden. Bovendien werden de steden omgevormd tot militaire forten, onderdeel van een nieuwe verdedigingslinie aanvullend op de forten langs de Rijn.

In de 4^e eeuw werd het Romeinse Rijk opgesplitst en werd de regio tussen Maas en Rijn onderdeel van het West-Romeinse rijk, met Trier als nieuwe hoofdstad. Sommige keizers waren van Frankische afkomst. Ook in steden is Frankische invloed zichtbaar, bijvoorbeeld in aardewerk. Veel Franken vestigden zich in de regio, wat de bevolkingssamenstelling opnieuw veranderde. Toen het West-Romeinse rijk in de 5^e eeuw ten onder ging, betekende dit het definitieve einde van de ooit zo welvarende regio. De Middeleeuwen begonnen.

Coriovallum

Coriovallum – Heerlen in de Romeinse tijd - werd onder keizer Augustus, vlak voor het begin van onze jaartelling, door de Romeinen gesticht als 'pitstop' op de hoofdverbinding tussen Rome en de nieuwe grens van het Romeinse rijk aan de Rijn (de limes). Alle transporten vanuit Italië, Spanje en Frankrijk richting de legertroepen aan de Rijn passeerden Coriovallum. In de vroegste fase functioneerde de stad vooral als een door militairen bewaakt knooppunt langs de net aangelegde Via Belgica en Via Traiana. Al snel vestigden zich mensen rond dit knooppunt: waar soldaten zijn, kon handel gedreven worden. De Romeinse overheid bouwde er een *mansio*, een officiële staatsherberg, waar keizerlijke koeriers en bevoorradingskonvooien veilig konden overnachten. Een halve eeuw later werd ook het publieke badhuis aangelegd.

Vanaf het einde van de 1^e eeuw na Chr. onderging Coriovallum een visuele transformatie. Naast het badhuis, de herbergen en de vele winkels en ateliers, kende Coriovallum ook heiligdommen, kroegen en een markt. Traditionele huizen maakten plaats voor typisch Romeinse stadswoningen van steen, vakwerk en pannendaken. Veel van deze woningen fungeerden deels als werkplaats; ambachtslieden verkochten hun waren direct aan voorbijtrekkend publiek. De productie van typisch Romeins tafel- en keukenaardewerk, die al sinds circa 50 n. Chr. in Coriovallum plaatsvond, bloeide in de 2^e eeuw na Chr. op. Er werkten tientallen pottenbakkers; een van hen is bekend bij naam: Lucius uit Feresne, die zijn atelier aan de oostkant van Coriovallum langs de Via Belgica had. Hij vervaardigde ooit een kruik voor Amaka, waarin hij drie inscripties kraste. Deze kruik, teruggevonden in een van de ovens van zijn woning, geldt als de oudste liefdesverklaring van Nederland.

Vanaf de tweede helft van de 3^e eeuw na Chr. werd Coriovallum omgevormd tot fortificatie. Vondsten tonen aan dat opnieuw Romeinse soldaten werden gestationeerd bij het kruispunt van de twee hoofdwegen, dat nu in het fort lag. Het badhuis onderging een ingrijpende verbouwing, maar bleef in gebruik tot aan de uiteindelijke val van het West-Romeinse rijk in de 5e eeuw na Chr.. Zo kwam er een einde aan 500 jaar Romeins Heerlen.

Personages, goden en mythologische figuren

Dankzij archeologische vondsten is het mogelijk mensen te identificeren die daadwerkelijk in de regio hebben geleefd in de Romeinse tijd. Elk personage is gekoppeld aan een sleutelobject, en over ieder van hen kunnen meerdere verhalen worden verteld, die verschillende aspecten van het leven in die tijd belichten.

De Romeinen kenden, net als de Grieken, een breed scala aan goden, godinnen en diverse mythologische figuren, bekend uit de verhalen over de goden. In de Romeinse provincies hadden de verschillende stammen vaak hun eigen goden, die zij koppelden aan Romeinse goden. Ook ontstonden er regio-specifieke voorkeuren voor bepaalde goden of godinnen. Dit weten we dankzij inscripties met namen van deze figuren en de vondst van beeldjes en andere objecten. De godheden en mythologische figuren kunnen ook worden ingezet bij het vertellen van verhalen in het museum.

Om de veelheid aan verhalen en onderwerpen te ordenen is een lijst van twaalf categorieën opgesteld, elk met een scala aan thema's. Bijlage 1 vormt een eerste verdieping: hierin zijn de categorieën uitgewerkt, is een overzicht opgenomen van personen van wie meer bekend is dan alleen hun naam, evenals een lijst van Romeinse goden, godinnen en mythologische figuren.

Het badhuis van Coriovallum

Het onbetwiste topstuk van Het Romeins Museum is het Romeinse publieke badhuis, waarvan de overblijfselen in het museum te zien zijn. Het is niet alleen het oudste stenen gebouw van Nederland, maar ook een van de best bewaarde Romeinse publieke badhuizen in Noordwest-Europa. In tegenstelling tot veel andere sites zijn de fundamenteën en vloeren volledig bewaard gebleven en de ruimtes nog volledig herkenbaar. Hierdoor kan de bezoeker zich goed voorstellen hoe een bezoek aan het badhuis er 2000 jaar geleden moet hebben uitgezien. Op meerdere plekken zijn zelfs sporen van de toenmalige badgasten nog zichtbaar, waardoor je letterlijk in de voetsporen van de Romeinen kunt treden – uniek in Nederland.

In het badhuis komen alle verhalen van Het Romeins Museum samen. De personages die de bezoeker tijdens het museumbezoek heeft ontmoet, ontmoeten elkaar hier opnieuw. In de Romeinse tijd was het publieke badhuis namelijk dé ontmoetingsplek van de stad. Iedereen kon er gebruik van maken, omdat thuis een badkamer nauwelijks bestond. Maar een Romeins badhuis bood veel meer dan een plek om te wassen. Je kon er naar de kapper of

schoonheidsspecialiste, artsen behandelden er patiënten en er waren eet- en drinkgelegenheden. Rondom de badvertrekken lagen prachtige tuinen met overdekte zuilengangen, ideaal om te flaneren, te zitten en mensen te bekijken.

Deze functie als ontmoetingsplaats krijgt het badhuis in Het Romeins Museum opnieuw. Het museum vertelt het verhaal van het badhuis, dat ruim 400 jaar een centrale rol speelde in Coriovallum en omgeving, op een manier die de bezoeker niet alleen inzicht geeft in alle aspecten ervan, maar het ook mogelijk maakt de ervaring van een Romeins badhuis daadwerkelijk te beleven. Door de interactie met de personages en de beleving van het badhuis komen toen en nu op unieke wijze samen.

4. Educatieve visie

‘Hoe het was, hoe het is, hoe het wordt’. Educatie loopt als een rode draad door het hele museum. Het Romeins Museum ziet educatie niet alleen als kennisoverdracht maar ook als betrokkenheid, inzicht en bewustwording. Educatie is een middel om bezoekers actief te betrekken bij het Romeinse verleden van de regio. Zo is educatie geen losse activiteit of een ‘laag erbovenop’, maar een integraal onderdeel van de museumervaring.

Het Romeins Museum streeft ernaar bezoekers via directe erfgoedconfrontaties niet alleen het verleden te laten zien, maar ook te voelen. Verbeelding en ontmoeting met mensen uit die tijd brengen het verleden dichtbij en maken het tastbaar. Deze ervaring vormt de basis voor inzicht: het besef van zowel continuïteit als discontinuïteit, van historische afstand én nabijheid. Door groei in kennis en bewustzijn ontstaat ruimte voor kritische reflectie. Zo worden bezoekers gestimuleerd na te denken over verandering, innovatie en het vermogen zich aan te passen aan nieuwe omstandigheden. Het verleden wordt daarmee een spiegel voor het heden en een inspiratiebron voor de toekomst.

4.1. Uitgangspunten voor het educatie-aanbod

Tijdsdiepte – een groter perspectief op tijd – vormt de rode draad van het museum en is het uitgangspunt van het educatieve aanbod. Het Romeins Museum specialiseert zich in erfgoededucatie dat sporen uit het verleden betekenis geeft in het heden en richting biedt voor de toekomst. Dit drieluik van verleden, heden en toekomst is de basis voor al onze programma’s. Als een Romeins mozaïek geven we bezoekers steentjes mee: stukjes kennis, ontmoetingen met personages, verhalen en objecten. Elk nieuw steentje kleurt het geheel verder in, tot er een breed en veelkleurig mozaïek ontstaat: een verruimde blik op tijd en op het Romeinse verleden. Hoe dat mozaïek uiteindelijk gelegd wordt, is aan de bezoeker zelf.

De dynamiek van tijd stimuleert vernieuwing in denken, opvattingen, kennis en begrip. Erfgoed is immers nooit statisch: het verandert door de tijd heen, verschilt per persoon en krijgt nieuwe betekenis per samenleving. Erfgoed kan persoonlijk zijn, lokaal, maatschappelijk of mondiaal – en op al die niveaus raakt het ons. Het museum reikt bezoekers en leerlingen een toolkit aan om historisch te leren denken en redeneren – vaardigheden die nodig zijn om in perspectief te leren zien - ieder op zijn of haar eigen niveau:

- *Kennis*: nieuwe inzichten en context over het Romeinse verleden.
- *Vaardigheden*: leren reflecteren, analyseren en verklaren.
- *Attitude*: respect voor erfgoed en besef van het belang om het te bewaren voor de toekomst.
- *Affectie*: plezier en inspiratie, want leren mag ook mooi en leuk zijn.

Zo ontstaat een educatieve ervaring die niet alleen informeert, maar ook verbindt, inspireert en uitnodigt tot reflectie op tijd in de breedste zin. Concreet zien we deze elementen terug in:

- *Beleven*: storytelling vormt de basis voor onze verhaallijnen en het educatieve aanbod. Bezoekers verplaatsen zich in een ander persoon of een andere tijd, ondersteund door nieuwe technieken.
- *Ervaren*: het museum spreekt alle zintuigen aan: zien, horen, voelen, proeven en ruiken. Zo wordt het verleden tastbaar.

- *Onderzoeken*: is essentieel voor tijdsdiepte. Wat je zelf ontdekt, onthoud je beter. Bezoekers verzamelen informatie, interpreteren hun bevindingen en reflecteren op wat zij zien en leren.
- *Fascineren*: directe confrontaties met erfgoed wekken verwondering en nieuwsgierigheid.
- *Ontmoeten*: bezoekers maken kennis met mensen uit een ver verleden, die misschien minder verschillen van ons dan gedacht. Ook ontstaat ruimte voor ontmoetingen met nieuwe ervaringen en inzichten in het heden.
- *Verdiepen*: voor wie meer wil weten, biedt het museum een rijk kenniscentrum met aanvullende informatie en bronnen.

4.2. Competenties en didactisch kader

In Het Romeins Museum leren verschillende generaties van, met en over elkaar. Voor de vrijetijdsmarkt ontwikkelen we educatieve middelen en werkvormen die intergenerationeel leren stimuleren. Ouders, grootouders en kinderen doen samen ervaringen op, wisselen kennis uit en gaan met elkaar in gesprek. Het museum fungeert hierbij als een gedeelde leeromgeving, waar erfgoed, verhalen en activiteiten verbindend werken en waar perspectiefferruiming tussen generaties centraal staat. Competenties die tijdens een museumbezoek worden gestimuleerd en het didactisch kader van de bezoekerservaring vormen, zijn:

Onderzoekende competentie

Het Romeins Museum wil in tentoonstellings- en badhuiszalen educatieve elementen en werkvormen aanbieden die de onderzoekende competentie aanspreken. Dit vermogen omvat nieuwsgierig, kritisch en systematisch te werk gaan om kennis te verwerken, problemen op te lossen en nieuwe inzichten te verkrijgen. Bezoekers worden uitgedaagd om bronnen en objecten – digitaal of analoog – te onderzoeken en kritisch met feiten en interpretaties om te gaan. Onderzoekend leren vormt hierbij het uitgangspunt, ondersteund door historische vaardigheden als analyseren, verklaren, verzamelen en ordenen.

Reflecterende competentie

Bij de reflecterende competentie gaat het erom dat bezoekers het verleden betekenis kunnen geven, verbindingen leggen met het heden en met een kritische blik kijken naar zowel de Romeinse tijd als de huidige samenleving. In het museum krijgt dit vorm doordat bezoekers worden uitgenodigd te reflecteren op de betekenis van het Romeinse verleden voor henzelf én voor de samenleving van vandaag. De thema's sluiten altijd aan bij actuele vraagstukken, zoals innovatie, klimaatverandering en globalisering. Door expliciet parallellen te trekken tussen toen en nu ontstaat inzicht in hoe samenlevingen zich aanpassen aan verandering. Het accent ligt hierbij op bewustwording en zelfreflectie: stilstaan bij de eigen rol, het eigen perspectief en de eigen identiteit in relatie tot erfgoed. Essentieel daarbij zijn de historische vaardigheden en invalshoeken.

Multiperspectiviteit

We begeleiden bezoekers in het herkennen, onderzoeken en vergelijken van verschillende perspectieven uit de Romeinse tijd. Door de dynamiek tussen inheemse en Romeinse gemeenschappen zichtbaar te maken, leren bezoekers dat geschiedenis nooit één verhaal is. Ze oefenen met het begrijpen van context en het kritisch wegen van verschillende stemmen, zoals die van culturele vermenging zichtbaar in de 'menggoden'. Het museum biedt daarbij niet alleen informatie, maar vooral een leeromgeving waarin bezoekers zelf actief betekenis geven. Zo ontwikkelen zij de vaardigheid om vanuit meerdere standpunten naar het verleden te kijken – een competentie die ook buiten het museum van waarde is.

Erfgoed en historisch denken

Bezoekers leren dat erfgoed geen vaststaand gegeven is, maar voortdurend verandert. Het wordt gevormd door de normen, waarden en opvattingen van verschillende tijden en gemeenschappen. Erfgoed is daarmee een dynamisch proces van toe-eigening en interpretatie. Het museum laat zien hoe betekenis wordt geconstrueerd, hoe deze verschilt voor individuen en groepen, en waarom het belangrijk is erfgoed te bewaren voor de toekomst. Zo leren bezoekers niet alleen over erfgoed, maar ook van erfgoed.

Spelen met historische afstand en nabijheid

De historische wetenschap zoekt objectiviteit en creëert afstand, terwijl erfgoed vaak juist nabijheid en invoelbaarheid biedt. In het museum zoeken we bewust de balans tussen beide: de Romeinse wereld wordt dichtbij gebracht via herkenbare thema's en invoelbare ontmoetingen, maar tegelijk stimuleren we reflectie door verschillen, spanningen en de interpretatieve aard van geschiedenis zichtbaar te maken. Zo ontstaat een spel van continuïteit (herkenning en verwantschap) en discontinuïteit (afstand en vreemdheid).

1. Herkenbaarheid en vervreemding naast elkaar zetten

Nabijheid: We tonen het dagelijks leven van de Romeinen aan de hand van voor ons herkenbare thema's zoals wonen, eten, opvoeden en reizen. Deze herkenning vormt het vertrekpunt. **Afstand:** Tegelijk laten we zien dat deze alledaagse praktijken voortkwamen uit andere normen en waarden dan de onze. Romeinen keken vanuit een ander wereldbeeld naar samenleving, status, religie en menselijkheid, wat directe gevolgen had voor hoe zij woonden, reisden en samenleefden.

2. Meervoudige perspectieven aanbieden

Nabijheid: Vertel persoonlijke verhalen via objecten of reconstructies (bijv. het dagelijks leven van een Romeinse soldaat of een lokale handelaar).

Afstand: Confronteer bezoekers ook met de beperkingen van die bronnen en het feit dat er altijd interpretatie en hiaten zijn.

3. Actieve vergelijking toen & nu

Nabijheid: Plaats interactieve opdrachten waarbij bezoekers parallellen trekken tussen hedendaagse thema's (mobiliteit, migratie, diversiteit) en de Romeinse tijd.

Afstand: Stimuleer reflectievragen: Zijn die parallellen terecht, of is dit een moderne bril? Welke gevaren zitten er in het te direct spiegelen van toen aan nu?

4. De onderzoekende blik centraal

Nabijheid: Presenteer onderzoeksresultaten en archeologische vondsten op een manier die toegankelijk en concreet is.

Afstand: Laat zien hoe onzekerheden, debat en lacunes onderdeel zijn van het vakgebied. Zo ervaren bezoekers dat geschiedenis niet vaststaat, maar altijd een proces van interpreteren blijft.

5. Emotionele betrokkenheid combineren met kritische vragen

Nabijheid: Gebruik verhalende elementen, reconstructies en belevingsofstellingen om bezoekers echt in de huid van Romeinen te laten kruipen.

Afstand: Plaats er telkens een reflectieve laag bij, via vragen als 'Hoe zouden wij vandaag kijken naar dit gebruik? Wat zegt dit over onze tijd?'

4.3. Doelgroepbehoeften en -benadering

Onderzoek van Falk & Dierking (1992, *The Museum Experience*) laat zien dat een museumervaring altijd wordt gevormd door meerdere lagen. Hun model onderscheidt drie contexten die gezamenlijk de beleving bepalen:

- *Persoonlijke context*: iedere bezoeker komt met eigen voorkennis, interesses en verwachtingen. Deze persoonlijke bagage bepaalt in hoge mate hoe men het museum ervaart.
- *Sociale context*: veel bezoekers komen in gezelschap van familie, vrienden of een schoolgroep. De interactie met anderen beïnvloedt sterk de beleving.
- *Fysieke context*: het gebouw, de inrichting, de sfeer én de informatie voorafgaand aan het bezoek hebben allemaal impact op de totale ervaring.

De beleving van een bezoeker staat dus nooit los van de omgeving of het gezelschap waarin hij of zij het museum bezoekt. Eén en dezelfde bezoeker kan zelfs meerdere behoeften hebben, afhankelijk van het moment of het gezelschap. Zo heeft een grootvader die met zijn kleinkinderen komt een andere motivatie dan wanneer hij alleen of met zijn partner een museum bezoekt, ook al behoort hij formeel tot dezelfde doelgroep. Het Romeins Museum speelt hierop in door niet uitsluitend in doelgroepen te denken, maar ook in bezoekersbehoeften. Door de onderliggende motivatie te begrijpen, kunnen we een museumervaring ontwerpen die écht raakt en betekenisvol is. We verwachten vooral de volgende bezoekersbehoeften tegen te komen:

- *Explorers*: nieuwsgierige bezoekers die graag ontdekken, leren en verrast worden; vaak levenslange leerders.
- *Experience Seekers*: bezoekers die “de plek” willen beleven of bijzondere objecten komen zien; vaak toeristen of eenmalige bezoekers.
- *Professional Hobbyists*: kenners of liefhebbers met veel voorkennis, op zoek naar verdieping en specialistische informatie.
- *Facilitators*: ouders, grootouders of begeleiders die vooral voor of met anderen komen; hun bezoek draait om het plezier en leren van hun gezelschap.

Toegepast op onze doelgroepen volgt hieruit:

Gezinnen met kinderen

- *Behoefteprofiel*: *Experience Seekers*, *Explorers* en *Facilitators*
- *Museale ervaring*: Een dagje uit vol beleving en ontdekking: *immersive experiences*, Romeinse kookworkshops, interactieve displays en duidelijke meertalige informatie. De bezoeker wil verrast worden, iets nieuws leren, maar ook plezier en comfort ervaren.
- *De tijd verrassend vooruit*: Romeinse innovaties verbonden met actuele thema's in de Euregio, waardoor er goed geen afgesloten verleden is, maar een gedeeld en relevant verhaal.

Scholieren en docenten

- *Behoefteprofiel*: voornamelijk *Explorers* en *Facilitators*.
- *Museale ervaring*: Educatieve programma's vullen de klasstof aan met actieve werkvormen, hands-on opdrachten en digitale middelen. Leren is interdisciplinair, ervaringsgericht en altijd verbonden met de moderne samenleving.
- *De tijd verrassend vooruit*: Innovaties uit de Romeinse tijd gekoppeld aan hedendaagse thema's in techniek, maatschappij en cultuur, waardoor leerlingen er goed leren begrijpen in relatie tot hun eigen leefwereld.

Inwoners van Heerlen

- *Behoefteprofiel: Facilitators* (gezinsuitjes) en *Professional Hobbyists* (lokale erfgoedliefhebbers).
- *Museale ervaring:* Het museum fungeert als plek van trots en herkenning. Lokale opgravingen, persoonlijke verhalen en restauratieprojecten worden zichtbaar gemaakt en verbonden met het hedendaagse leven in de stad. Evenementen brengen generaties samen.
- *De tijd verrassend vooruit:* Romeinse innovaties gepresenteerd als fundament voor de ontwikkeling van Heerlen, met aandacht voor continuïteit en verandering. Erfgoed leeft binnen én buiten de museummuren.

Kennisspecialisten en archeologen

- *Behoefteprofiel: Professional Hobbyists* en veel *Explorers* met een hoge mate van voorkennis.
- *Museale ervaring:* Het museum fungeert als kenniscentrum: ruimte voor verdieping, publicaties, specialistische workshops, internationale netwerken en onderzoek. Het museum biedt context én innovatie door nieuwe methodieken en technologie te integreren.
- *De tijd verrassend vooruit:* Innovatie staat centraal in hoe kennis gedeeld en ontwikkeld wordt. Het museum stimuleert uitwisseling van ideeën, zodat nieuwe inzichten ontstaan en erfgoed levend blijft.

4.4. Educatieve infrastructuur van het museum

De educatieve infrastructuur omvat het geheel aan fysieke, digitale en programmatische voorzieningen waarmee kennis wordt overgedragen, dialoog wordt gestimuleerd en bezoekers worden aangezet tot nadenken en kritische reflectie. Zo worden leerervaringen mogelijk en wordt de Romeinse wereld op diverse niveaus dichtbij gebracht. Samen vormen deze elementen een samenhangende structuur die educatie als integraal onderdeel van het museum borgt. Deze infrastructuur is een permanent onderdeel van het museum, onlosmakelijk verbonden met de museale inrichting, met inclusiviteit als uitgangspunt. Door te werken vanuit bezoekersbehoeften creëert het museum daarmee een bezoek dat informeert, verbindt en inspireert, met ervaringen die toegankelijk en herkenbaar zijn (dichtbij), innoverend en interactief inspelen op nieuwsgierigheid (vernieuwend) en betekenisvol en overtuigend uitnodigen tot reflectie en dialoog (met overtuiging).

Ruimtes

De uitwerking per museumzaal is opgenomen onder de uitwerking van de betreffende ruimtes in hoofdstuk 6.

Middelen

In het museum wordt gebruikgemaakt van *digitale middelen* om de beleving te versterken. Dit kan variëren van interactieve toepassingen in de tentoonstelling tot het tot leven wekken van historische personages. Zo zouden bezoekers bijvoorbeeld letterlijk oog in oog komen te staan met een inwoner uit de regio. Een mogelijke optie zou zijn dat de bezoeker zelf kiest welk personage hij of zij door het museum volgt. Op die manier kunnen personages worden gekoppeld aan specifieke doelgroepen en interesses, waardoor de museale ervaring persoonlijker en betekenisvoller wordt. Deze aanpak maakt differentiatie mogelijk: hoe dichter een personage bij de belevingswereld van de bezoeker staat, hoe sterker de identificatie. Het verleden komt zo tastbaarder en persoonlijker dichtbij. Ieder personage is bovendien verbonden aan thema's en verhalen die bij hem of haar passen, en kan gekoppeld worden aan relevante collectiestukken. Uiteindelijk ontmoeten de personages elkaar in de badhuiszaal, waar duidelijk wordt dat het badhuis een centrale ontmoetingsplek was. Deze publieksbegeleiding loopt daarmee door de permanente tentoonstelling, de *immersive experiences* en de badhuiszaal. Aanvulling met een audiotour is een optie.

De vaste tentoonstelling heeft ook *hands-on elementen* die aansluiten bij het verhaal en de collectie. Deze nodigen vooral jonge bezoekers uit om actief aan de slag te gaan en maken het verleden levendiger. Daarbij wordt steeds gestreefd naar vernieuwing: elementen die nog niet in andere musea zijn toegepast en die aansluiten bij de rode draad innovatie. Zo verwijzen de hands-on onderdelen telkens naar aspecten van Romeinse innovaties.

Audiovisuele en digitale middelen

Digitale toepassingen buiten de *immersive experiences* versterken de erfgoedbeleving, maar zijn geen doel op zich. Te veel audiovisuele middelen kunnen storingsgevoelig zijn en de ervaring schaden. Bovendien is een digitale laag niet voor iedere bezoeker geschikt, bijvoorbeeld bij overprikkelingsgevoeligheid of slechtziendheid. De ideale situatie is een hybride vorm waarin digitale en fysieke lagen elkaar aanvullen, maar ook los van elkaar betekenisvol zijn. Interactieve elementen dienen het verhaal, de beleving of de leerdoelen te ondersteunen, en mogen geen op zichzelf staande spellen worden. Anders verliezen kinderen de samenhang met het geheel en richten zij zich uitsluitend op de schermen.

Educatieve middelen

Educatieve elementen worden geïntegreerd in de vaste opstelling en sluiten aan bij het verhaal en de familietocht. Een aparte speelhoek werkt juist isolerend, waardoor kinderen vooral daar blijven en de samenhang van het museum missen.

Middelen voor toegankelijkheid en inclusiviteit

We voegen elementen toe die het museumbezoek toegankelijk maken voor bezoekers met een beperking. Denk aan het voelen van 3D maquettes of replica's voor slechtzienden, audio voor bezoekers met een visuele beperking etc. Rustplekken zijn een essentieel onderdeel van de inrichting. Een museumbezoek is intensief; bezoekers verwerken veel indrukken en prikkels. Door voldoende zitplekken te creëren ontstaat comfort én ruimte voor reflectie, betekenisgeving en gesprek. Ze stimuleren ontmoeting tussen generaties en maken het museum toegankelijk voor bezoekers van alle leeftijden en fysieke mogelijkheden. Strategisch geplaatste rustmomenten zorgen voor een aangenaam ritme van activiteit en verstilling, waardoor de ervaring zowel informatief als ontspannen blijft.

Educatieve producten

In veel musea zijn speurtochten en verhalen volledig op kinderen gericht. Het Romeins Museum kiest bewust voor een bredere aanpak: een kind bezoekt het museum immers nooit alleen, maar altijd met een gezelschap. Door de groep gezamenlijk te laten ontdekken en leren, krijgt ieder lid een betekenisvolle ervaring. Volgens Falk & Dierking is een volwassene (facilitator) meestal tevreden als de kinderen een plezierige en leerzame ervaring hebben. Het Romeins Museum gaat een stap verder: wij streven naar een gezamenlijke, gedeelde ervaring voor het hele gezelschap. Daarom ontwikkelen we een *familietour* die gezinnen in iedere samenstelling – grootouders, ouders, verzorgers en begeleiders – uitnodigt het museum gezamenlijk en interactief te beleven. De nadruk ligt op de interactie binnen het gezelschap: opdrachten en ervaringen worden samen gedeeld, waardoor intergenerationeel leren centraal staat. Kinderen worden gestimuleerd het Romeinse verleden te ontdekken en goed te observeren, terwijl volwassenen actief deelnemen aan dit proces. Kinderen zijn nieuwsgierig en willen in een veilige omgeving ontdekken, onderzoeken en ervaren. Ze willen echte objecten zien, verhalen horen en vooral zelf actief bezig zijn. Omdat kinderen begeleiding nodig hebben bij het verwerken van deze ervaringen, is interactie met hun gezelschap essentieel. De volwassene vervult hierin de rol van facilitator: minder gericht op eigen behoeften, meer op die van het kind.

Structuur van de familietour

De familietour voert door de permanente tentoonstelling en de badhuiszaal, waar families samen leren, ontdekken en reflecteren. De route wordt geleid door historische personages, die als gids optreden en het gezelschap meenemen in een verhaal. De tour is speels, vernieuwend en legt de rode draad *innovatie* centraal. Kinderen, ouders en grootouders dragen elk vanuit hun eigen perspectief iets bij.

De route is bewust korter dan een volledige museumervaring. De familietour met een duidelijke verhaallijn van ca. 1,5 a 2 uur biedt afwisselende werkvormen aan, aansluitend op de spanningsboog van kinderen; onderzoek toont aan dat zij ongeveer 30 minuten intensief een museum beleven.

- *Introductie*: de familieleden kiezen een personage. Die stelt zich voor en vertelt dat er een probleem of mysterie moet worden opgelost. Het gezelschap krijgt materialen mee (bijvoorbeeld een landkaart of zaklamp met NFC-chip).
- *Ontdekkingstocht*: na de *immersive experience* gaat de groep aan de slag met opdrachten en het verkennen van de tentoonstelling. Romeinse innovaties en het dagelijks leven in de regio staan centraal. Thema's als handel, wonen, baden en religie worden in verhalende vorm belicht. Opdrachten worden afgewisseld met het zoeken naar sporen in de zaal.
- *Conclusie*: in de badhuiszaal komt het verhaal samen. Hier verschijnen ook andere personages en wordt de gezamenlijke oplossing van het mysterie of probleem onthuld.

Vereisten met duidelijke link naar de design & build opdracht van de museale presentatie

- Familietour met duidelijke verhaallijn met opdrachten, mysterie en personages.
- Geschikt voor de kerndoelgroep: gezelschappen met kinderen vanaf 8 jaar, met de vereiste dat ook jongere kinderen vanaf 5 jaar kunnen meedoen door middel van gedifferentieerde werkvormen.
- Het gezelschap lost samen het hoofdmysterie op.
- Kinderen krijgen materialen mee die nodig zijn voor opdrachten en navigatie.
- Heldere en intuïtieve wayfinding.
- Herkenbaar verweven in de vaste expositie en de badhuiszaal.
- Gebruikmakend van afwisseling van analoge en digitale middelen.
- Bij uitingen voor kinderen worden illustraties gebruikt, die ook terugkomen in de onderwijsproducten voor jeugdige bezoekers.

4.5. Aanbod voor onderwijsgroepen

Het Romeins Museum ontwikkelt ook *museumlessen, workshops en interactieve rondleidingen voor het onderwijs*. Een museumles bestaat uit een korte interactieve rondleiding, opdrachten in de vorm van een activiteitscircuit door het museum en een reflectiemoment voor vragen.

De actieve werkvormen van de museumlessen vinden plaats in de zalen. Voorafgaand aan een schoolbezoek worden losse elementen voor opdrachten klaargezet en na afloop weer verwijderd. Sommige werkvormen kunnen bovendien als vast onderdeel in de expositie worden geïntegreerd. Het gebruik van deze middelen vergroot de betrokkenheid en versterkt de beeldvorming van kinderen en andere bezoekers. Door educatieve technologie – zoals kindvriendelijke audiogidsen en interactieve apps – te integreren, wordt het leerproces verder verdiept.

Het museum verrast met professionele ontwikkelingsmogelijkheden voor docenten, waaronder workshops en materiaalpakketten. Vervolgactiviteiten, zoals projecten voor in de klas of op school en voortdurende toegang tot leermiddelen aangeboden door het museum, versterken de band met het museum. Maar ook het samen ontwikkelen van educatieve materialen met

het onderwijs of een docententeam versterkt de betrokkenheid van het onderwijs bij het museum.

We onderscheiden de volgende onderwijsgroepen:

Primair onderwijs (groep 1 t/m 8)

Aansluiting bij de belevingswereld van kinderen, met nadruk op spelenderwijs leren en kennismaken met de Romeinse wereld.

Voortgezet onderwijs

- *Onderbouw vmbo/havo/vwo*: nadruk op het tijdvak *Grieken en Romeinen*, niet alleen vanuit het vak geschiedenis maar ook binnen *Mens & Maatschappij*.
- *Bovenbouw havo/vwo*: verdieping in de Romeinse wereld binnen het vak geschiedenis, met aansluiting op het eindexamenprogramma. Vakoverstijgend ingezet.
- *Gymnasium (onder- en bovenbouw)*: nadruk op de Romeinse cultuur, in samenhang met Latijn en klassieke talen.

MBO

Specifieke workshops rond Romeinse innovaties, gekoppeld aan beroepspraktijk. Bijvoorbeeld: koken en gastronomie, bouw- en installatietechniek, techniek en industrie.

HBO & WO

Programma's op maat, afgestemd op de opleiding en studierichting.

5. Artistieke visie

Het Romeins Museum in Heerlen is meer dan een plek waar objecten worden tentoongesteld: het is een ervaring waarin bezoekers de Romeinse wereld zien, voelen en begrijpen. De inrichting vertaalt onze kernwaarden – dichtbij, vernieuwend en met overtuiging – naar een ruimtelijke, esthetische en zintuiglijke beleving. Artistieke keuzes in vormgeving, scenografie en presentatie zijn gericht op drie centrale doelen: inzicht, verbeelding en ontmoeting. Verhalen staan daarbij centraal; objecten fungeren als gidsen en de ontmoeting met de mensen van Coriovalum en omgeving raakt en inspireert. Zo wordt geschiedenis betekenisvol en kan de tijd verrassend vooruit worden beleefd.

Doelstellingen voor de museale presentaties

- Het creëren van een multimediale, zintuiglijke ervaring in twee *immersive experiences* die verschillende publieksgroepen aanspreekt en uitnodigt tot reflectie.
- Het versterken van de Euregionale verhaallijn over grensgebieden, identiteit en culturele vermenging.
- Het inzetten van innovatieve presentatievormen binnen de museale praktijk, met oog voor toegankelijkheid, educatie en participatie. Het Romeins Museum streeft naar een museum-ervaring die voor iedereen toegankelijk en uitnodigend is, ongeacht leeftijd, achtergrond, fysieke mogelijkheden of voorkennis. Inclusiviteit is een kernelement van de museale infrastructuur, de tentoonstellingsinhoud en de programmering van het museum.
- Het stimuleren van erfgoedtoerisme in het landschap via koppeling met Romeinse erfgoed buiten het museum.

Verwachte impact

- Grotere publieksbetrokkenheid: een breed en divers publiek voelt zich aangesproken door de deze insteek van een Romeinse geschiedenis.
- Bevordering van erfgoededucatie: bezoekers krijgen een rijk aanbod waarin leren, beleven en ontdekken samenkomen.
- Versterking regionale samenwerking en beleving: het museum stimuleert grensoverschrijdende verbindingen binnen de Euregio.
- Trots van Heerlenaren op het Romeins erfgoed van hun stad.

Tone of voice

De *tone of voice* van Het Romeins Museum is een balans tussen educatieve diepgang en toegankelijke betrokkenheid. De kenmerken van onze *tone of voice* zijn:

- *Educatief*: informatie wordt gedifferentieerd en gelaagd gepresenteerd op een inclusieve manier die diepgaand is voor experts, maar ook toegankelijk voor de diverse doelgroepen.
- *Toegankelijk*: gastvrije en begrijpelijke taal voor alle leeftijden en kennisniveaus, met speciale aandacht voor het verbinden van generaties. We bieden de informatie meertalig aan (NL, EN, FR, DU.)
- *Engagerend*: we gebruiken storytelling om bezoekers actief te betrekken in hun ontdekkingsreis door de Romeinse geschiedenis.
- *Inspirerend*: we benadrukken hoe de innovaties en invloeden van de Romeinen onze huidige wereld vormgeven, waardoor een gevoel van herkenning en bewondering wordt opgewekt. Maar ook hoe innovaties ontstaan en zich ontwikkelen.
- *Speels*: Het Romeins Museum ademt een laagdrempelige, speelse sfeer waarin iedereen zich meteen welkom voelt. De toon is licht, nieuwsgierig en uitnodigend: je mag proberen, ontdekken, dwalen, zonder dat iets “moet”. Die open benadering haalt de drempel weg bij onderwerpen die soms complex of ver weg lijken. In deze ontspannen sfeer groeit verwondering bijna vanzelf, en wordt het Romeinse verleden iets waar je moeiteloos in stapt.

5.1. Artistieke vertaling van de kernwaarden

Dichtbij

Het museum brengt het verleden dichtbij door verhalen te vertellen op de plek waar het Romeinse badhuis is ontdekt. Bezoekers ervaren hoe het was om te leven in Coriovallum en de regio, circa 2000 jaar geleden. De verhalen worden verteld vanuit het perspectief van de mensen die hier woonden: hun dagelijks leven, hun zorgen, hun ambities en de vernieuwingen die de Romeinen brachten. Artistiek vertaalt zich dit in een antropologische benadering: archeologische objecten fungeren als gidsen, niet als doel op zich. Elk object wordt verbonden aan de mensen die erachter schuilgaan – de maker, gebruiker of drager. Heldere scenografie, warme materialen en persoonlijke verhalen zorgen voor herkenbaarheid en toegankelijkheid. Zo wordt inzicht niet abstract, maar menselijk en betekenisvol.

- *Narratief*: verhalen van mensen staan centraal; objecten zijn gidsen naar hun levens. De tijdlijn van 500 jaar Romeinse cultuur en het aanwezige landschap bieden een raamwerk.
- *Artistiek*: intieme ruimtes, warme materialen, menselijke schaal en toegankelijke taal.
- *Beleving*: bezoekers ervaren de objecten en het badhuis alsof ze in gesprek zijn met de bewoners van Coriovallum uit de Romeinse tijd.

Met overtuiging

Het Romeins Museum vertelt de verhalen van de mensen in Coriovallum en de Romeinse regio tussen Maas en Rijn. Authenticiteit en nuance staan hierbij centraal. De Romeinse wereld was uiterst veelzijdig – in bevolkingsgroepen, talen en gebruiken – en het museum maakt die rijkdom tastbaar. Bezoekers komen in het museum op veel manieren in aanraking met diversiteit, mede door het gebruik van multiperspectiviteit. De verschillende achtergronden, belevingswerelden en referentiekaders van bezoekers zijn leidend bij het uitwerken van verhaallijnen. Het museum wil een plek zijn waar iedereen zich welkom voelt, zich kan herkennen in verhalen of een eigen invalshoek kan inbrengen. Daarom waken we ervoor de Romeinse tijd uitsluitend vanuit een westerse bril te tonen en bieden we ruimte aan perspectieven uit andere culturen. Soms nodigen we bezoekers expliciet uit hun eigen visie of ervaring te delen. Diversiteit krijgt zo vorm in storytelling, perspectieven en verhalen, maar ook in de interactieve toepassingen van het museum.

De vormgeving is doordacht, zonder overdaad, en legt de nadruk op betekenis en zeggingskracht. Zo ontstaat een presentatie die niet alleen informeert, maar ook raakt, inspireert en trots oproept. De museale presentaties zijn ontworpen als levendige plekken waar bezoekers in gesprek raken, reflecteren en samen ontdekken. De badhuiszaal wordt monumentaal vormgegeven, zodat het monument zelf spreekt. De overtuiging waarmee we dit erfgoed presenteren, zorgt voor een omgeving die krachtig en betekenisvol is.

- *Narratief*: de presentatie van het badhuis is krachtig, monumentaal en respectvol.
- *Artistiek*: strakke scenografie met duidelijke keuzes; met focus en zeggingskracht.
- *Beleving*: bezoekers voelen trots en betekenis: dit erfgoed is relevant, toen, nu én in de toekomst.

Vernieuwend

Het Romeins Museum durft verrassend en vernieuwend te zijn. We zoeken steeds nieuwe invalshoeken en innovatieve manieren om het Romeinse verhaal te vertellen. Daarbij worden actuele thema's als grensoverschrijdende geschiedenis en culturele uitwisseling nadrukkelijk in beeld gebracht.

Inzicht alleen is niet genoeg: het museum wil ook de verbeelding prikkelen. Door te spelen met technologie en onverwachte perspectieven, worden bezoekers uitgenodigd de Romeinse wereld opnieuw tot leven te zien komen. Immersieve technieken, reconstructies, geluid, geur en tastbare replica's zetten de zintuigen aan. Verbeelding maakt het erfgoed levend, dynamisch en uitnodigend – een ervaring die bezoekers bijblijft.

- *Narratief*: Romeins erfgoed wordt in een brede context en innovatief perspectief geplaatst.
- *Artistiek*: geen 'spotje op een potje', immersieve technologie biedt edutainment, speelse interactie.
- *Beleving*: verschillende sferen in ruimtelijke inrichting; nieuwe invalshoeken.

5.2. Innovatie als verbinding tussen heden en verleden

Innovatie en adaptie vormen een krachtig uitgangspunt om de Romeinse geschiedenis te bestuderen, omdat deze eigenschappen zowel de Romeinen als onze eigen tijd kenmerken. De Romeinen maakten zich technieken, gebruiken en ideeën van andere culturen eigen en pasten deze met overtuiging aan hun lokale context aan – van infrastructuur en architectuur tot religie en bestuur. En zij brachten nieuwe kennis en technieken mee in de gebieden die zij koloniseerden. Het vermogen om te vernieuwen en tegelijkertijd dicht bij de leefwereld van mensen te blijven, maakte hun samenleving veerkrachtig en invloedrijk. Door deze lens te gebruiken, wordt de geschiedenis niet slechts iets van ver weg, maar een herkenbaar en inspirerend verhaal dat aansluit bij de vraagstukken van vandaag.

5.3. Poort naar de regio, de verbinding met het Romeins erfgoed buiten

Net als het badhuis in de Romeinse tijd wordt Het Romeins Museum een bruisende ontmoetingsplek. Het museum wil een poort naar de regio zijn: een plek van ontmoeting waar verleden en heden, mensen en landschappen, verhalen en ervaringen met elkaar verbonden worden. Vanuit het museum worden bezoekers uitgenodigd de stad en de regio met nieuwe ogen te ontdekken. Binnen de museummuren, buiten in de regio, online en offline loopt de programmering over de Romeinen tussen Maas en Rijn in elkaar over. Door samenwerking met partners in de regio wordt het aanbod verbreed en de zichtbaarheid vergroot.

Het Romeins Museum sluit daarmee aan bij initiatieven als Via Belgica en INTERREG Maas-Rijn VIA VIA, (zie pagina 29) die het Romeinse erfgoed in internationaal perspectief tot leven brengen. Het museum fungeert als een hotspot in dit netwerk: een centrale plek waar verhalen samenkomen en van waaruit bezoekers het Romeinse landschap zelf kunnen gaan beleven – wandelend, fietsend of digitaal ondergedompeld.

6. De vaste museumpresentaties

We creëren een museum dat dicht bij de mensen staat, vernieuwend is in beleving en met overtuiging het rijke Romeinse erfgoed bewaart en deelt. Dit moet vorm krijgen in de vier museumzalen waar permanente presentaties de verhalen van de Romeinse regio en Romeins Heerlen met het badhuis gaan tonen. In dit hoofdstuk brengen we dit per ruimte samen.

6.1. Immersive experience Romeinse regio

Het Romeins Museum wil niet alleen verhalen vertellen, maar ook toegang bieden: tot het verleden, de regio en tot onszelf vandaag. In het achterland van de Limes – de Romeinse rijksgrens langs de Rijn – brengen we bezoekers letterlijk en figuurlijk dicht bij het Romeinse verleden. We ontwikkelen een Euregiole verhaallijn die landschap, archeologie en mensen met elkaar verbindt.

Inhoudelijk kader

We visualiseren het Romeinse landschap binnen de muren van het museum. De bezoeker maakt kennis met periode, plaats, natuurlandschap en cultuurlandschap van de Romeinse Euregio tussen Maas en Rijn. Stap in een tijd waarin grenzen zoals wij die kennen nog niet bestonden, en waar rivieren en landschap het leven bepaalden.

Tussen Maas en Rijn, aan de rand van het Romeinse Rijk, speelde zich een rijk en dynamisch verhaal af. Hier leefden burgers en soldaten, handelaren en ambachtslieden, villa-eigenaren en hun gezinnen – geboren in Rome of juist hier, in dit grensgebied. Op de vruchtbare lössgronden ontstond een uniek Nederlands cultuurlandschap, gevormd door grootschalige graanteelt en mediterrane landbouwkennis. In de steden bloeiden ambachten, en vond uitwisseling plaats van goederen, ideeën en mensen. Hier smolten culturen samen. De regio werd een levendig onderdeel van een wereldrijk dat zich uitstreckte van de Middellandse Zee tot de Rijn.

De *immersive experience* toont het verhaal van de regio in vijf fasen:

1. Het inheemse landschap – vóór de komst van de Romeinen.
Beelden van een heuvelrijk landschap met Gallische nederzettingen, slingerende paden, kleine akkers, dichte bossen, meanderende beekjes. Geluid: wind, vogels, schapen en koeien in de verte, stemmen.
2. First contact – de aankomst van nieuwkomers.
Militairen, conflict en oorlog. Een nieuw nederzettingslandschap ontstaat, verbonden door wegen en legerkampen langs de Rijn.
3. De grote transformatie – een wereld in verandering.
Romeinse architectuur in steden en op het platteland. Druk verkeer op de wegen. Handel, landbouw op grote schaal, veeteelt en grondstoffenwinning. Ambachten bloeien.
4. Het tij keert – invallen en verval.
Germaanse stammen zorgen voor onrust en plunderingen. Het platteland loopt leeg, steden worden forten. Schaarste, angst en verlies van kennis.
5. De natuur neemt weer over – terug naar stilte.
Ruïnes overwoekerd, akkers verwilderd. Mensen proberen met de resten van het verleden een nieuw bestaan op te bouwen.

Doelstellingen

- De bezoeker maakt voor het eerst kennis met de Romeinse regio die in Het Romeins Museum centraal staat. Met behulp van krachtige visuele informatie ontstaat een beleving die de bezoeker inzicht geeft in het landschap (waar) en de tijdlijn (wanneer). Zo krijgt hij of zij een helder kader waarin de volgende onderdelen van de visitor journey kunnen worden geplaatst.
- De *experience* wekt zowel herkenning als verwondering op over de gelaagdheid van de geschiedenis van dit landschap.
- De *experience* laat de wisselwerking zien tussen natuur en menselijke activiteit in de Romeinse tijd.
- Mogelijk met objecten *teasen*: niet fysiek integreren in de *immersive experience*, maar digitaal uitlichten als aanloop naar het origineel.
- Een aantal Romeinse personages wordt geïntroduceerd.
- De verbinding museum – landschap wordt versterkt: Romeinse routes vormen het levende netwerk tussen binnen en buiten, tussen verleden en heden. Deze *immersive experience* is een hotspot binnen het INTERREG Maas-Rijn VIA VIA-project.

Het INTERREG Maas-Rijn VIA VIA-project

In dit project werken 13 partners uit de Euregio tussen 2025 en 2027 samen om het Romeinse verleden tot leven brengen. VIA VIA is een Romeinse route waarbij bezoekers 9 Romeinse bezienswaardigheden (de hotspots) zullen ontdekken in België, Nederland en Duitsland. Het project wil bezoekers een unieke reis door de geschiedenis bieden, waarbij nationale en taalkundige grenzen worden overschreden.

In dit project zijn verschillende gemeenten en steden betrokken: Maastricht, Simpelveld, Voerendaal, Tienen, Tongeren, Jülich en Aken. Daarnaast doen ook diverse instellingen mee, zoals Museum Zitadelle in Jülich, het Gallo-Romeins Museum in Tongeren, Centre Céramique in Maastricht, **Het Romeins Museum** in Heerlen, Via Belgica en Erlebnisraum Römerstrasse. Als kennispartners zijn de universiteiten van Luik en Utrecht (Constructing The Limes) aangesloten. Het project betreft ook ondernemers die Romeinse verhalen vertalen naar unieke lokale producten, handgemaakte souvenirs en culinaire ervaringen.

De hotspots zullen aan het einde van 2027 het volgende aan toeristen kunnen aanbieden:

- Tienen - een interactieve wandeling langs Romeinse sites
- Tongeren - een interactieve wandeling langs Romeinse sites
- Het Gallo-Romeins Museum in Tongeren - een meeslepende ruimte
- Maastricht - interactieve opstellingen in Centre Céramique en Hotel Derlon
- Voerendaal - interactief landschapselement bij Villa Voerendaal
- Het Romeins Museum in Heerlen - een immersive experience
- Simpelveld - een grensoverschrijdend Romeins landschapspark
- Aken - Romeinse stadswandeling
- Jülich - interactieve tentoonstelling in Museum Zitadelle

Via Belgica is de initiatiefnemer van deze samenwerking. Via Belgica is een samenwerkingsverband tussen de gemeenten Maastricht, Meerssen, Valkenburg, Voerendaal, Heerlen, Simpelveld, Kerkrade en de provincie Limburg. Heerlen is de leidende partner van het project.

Inspiratie en stijl

Vlucht over het landschap, met zoom op menselijke ingrepen in het ecosysteem. Rustige beleving – geen documentaire, de beelden spreken voor zich en zijn intuïtief te begrijpen.

Inspiratie:

[Soarin'](#) (Disney).

[My Land](#) (Visit Zuid-Limburg).

6.2. Vaste presentatie Romeinse regio tussen Maas en Rijn

Na de *immersive experience* over de Romeinse regio vervolgt de bezoeker zijn bezoek richting de vaste presentatie over de het gebied tussen Maas en Rijn in de Romeinse tijd. Hier fungeert de collectie als drager van thematische verhalen. Ruim twintig objecten zijn geselecteerd als sleutelstukken (zie bijlage 1). Elk staat symbool voor een specifieke verhaallijn binnen de overkoepelende storyline van het museum. Rond deze sleutelstukken worden aanvullende objecten gepresenteerd. De gekozen personages geven de verhalen een stem, zowel van de sleutelstukken als van de andere objecten binnen hun verhaallijn.

Collectie

Het museum beschikt over een eigen verzameling van circa 35.000 objecten, grotendeels afkomstig uit Heerlen (95%) en de directe omgeving (5%). De vondsten dateren uit de gehele Romeinse tijd, van keizer Augustus (20 v. Chr. – 14 n. Chr.) tot de laat-Romeinse periode (5e eeuw). Alle materiaalsoorten zijn vertegenwoordigd: aardewerk, metaal (brons, ijzer, zilver, goud, lood), glas, bot, leer, natuursteen, bouwkeramiek, beschilderd pleisterwerk, leem en hout. Het kleinste object (een muntje) weegt minder dan een gram, het grootste (een stenen askist) ruim 1.000 kilo. Uit deze collectie is een voorlopige top-25 samengesteld, die nog verder wordt uitgebreid. Dankzij de diversiteit kan voor elke verhaallijn minstens één geschikt object worden aangewezen. Voorwerpen die niet in de eigen collectie voorkomen, worden in bruikleen gevraagd bij musea in Nederland, België en Duitsland. Zo bezit het Rijksmuseum van Oudheden in Leiden een rijke collectie Limburgse objecten. Maar ook in Maastricht, Venlo, Tongeren, Bonn, Aken en Jülich bevinden zich belangrijke verzamelingen, waaruit kan worden geput.

Inhoudelijk kader

Een tentoonstelling over de Romeinse tijd in de regio tussen Maas en Rijn kan worden ingericht op basis van chronologie, geografie of de opbouw van de samenleving. Het Romeins Museum kiest echter bewust voor een thematische insteek, gericht op het dagelijks leven van de mensen in 500 jaar Romeinse invloeden. De bezoeker beleeft de regio zoals de inwoners die destijds hebben ervaren, met thema's die ook vandaag herkenbaar zijn.

De rode draad door alle verhaallijnen is innovatie: hoe nieuwe ideeën en technieken werden omarmd of juist afgewezen. Elk thema is verbonden aan een verhaallijn, gekoppeld aan objecten en personages. De thema's laten zich ordenen in enkele hoofdcategorieën. (Zie bijlage 1) Chronologische en geografische aspecten zijn subtiel aanwezig als achtergrond, bijvoorbeeld in de golven van verandering, voorspoed en tegenspoed, en in het ruimtelijke karakter van de Romeinse Euregio.

Doelstelling

De bezoeker in direct contact brengen met de mensen van toen. De bezoeker ontdekt en beleeft het dagelijks leven in de regio zoals de inwoners dat destijds ervaren hebben. Daarbij staan menselijke thema's centraal die ook vandaag herkenbaar zijn. Innovatie vormt een rode draad: hoe nieuwe ideeën en technieken werden geïntroduceerd, omarmd of juist afgewezen.

Inspiratie en stijl

De tentoonstelling is opgezet als een ervaringsreis, waarin verschillende zones telkens een andere visuele en inhoudelijke beleving oproepen. In elke ruimte wordt iets anders van de bezoeker gevraagd. Inspiratie voor deze aanpak is onder meer te vinden in het Natuurhistorisch Museum in Venetië.

De mens staat steeds centraal in het verhaal. Personages, geïntroduceerd in de *immersive experience Romeinse Regio* nemen de bezoeker mee door de verschillende verhaallijnen. Deze vertelstijl sluit aan bij voorbeelden als Flanders Fields in Ieper (B), Liberation Garden in Leopoldsborg (B) en het Industriemuseum in Gent (B).

In bijlage 1 is informatie te vinden over collectiestukken, uitgewerkte voorbeelden van sleutelobjecten en eerste aanzetten tot thema's, personages en goden en uitwerking van enkele personages. Hieronder is een voorbeeld van een sleutelobject uitgewerkt.

Sleutelobject: spelbord
Vindplaats: Heerlen
Collectie: Het Romeins Museum
Hoofdcategorie: vermaak en vrije tijd

Spelletjes

In de Romeinse tijd waren jong en oud dol op spelletjes. Dit spelbord is gemaakt uit een zwaar blok Norroy-kalksteen uit een groeve in Frankrijk. In het oppervlak zijn lijnen gekrast waarover spelstenen werden verplaatst – enkele glazen exemplaren zijn hier te zien. Met behulp van AI hebben onderzoekers onlangs de spelregels kunnen reconstrueren. Het blijkt te gaan om een jachtspel: de ene speler is de haas, de ander bestuurt twee honden die proberen de haas in het nauw te drijven.

De steen is opvallend dik en zorgvuldig afgewerkt. Mogelijk was hij ingepast in een houten meubel, bijvoorbeeld een tafeltje. Wellicht stond het spelbord in een herberg, waar omstanders konden meekijken en wedden op de uitkomst – want ook gokken was toen al een geliefde bezigheid.

Innovatie: Of de oorspronkelijke bewoners deze bordspellen al kenden, is onzeker. Vast staat dat spelborden overal in het Romeinse Rijk zijn gevonden. Onder Romeins bewind raakten de vele varianten wijdverspreid en ingeburgerd.

Andere vondsten die bij dit sleutelobject kunnen worden geplaatst:

Spelsteentjes, van glas, bot, of aardewerk

Andere soorten spelborden

Tafeltje

Bekers en kruiken 'Romeinse borreltafel'

Idee: Spelbord 3D uitprinten, meerdere malen groter, en bezoekers het spel laten spelen. Of in VR omgeving met het ingescande spelbord en spelsteentjes het spel spelen.

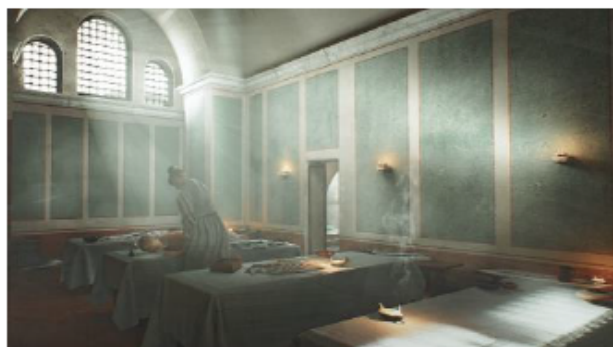
6.3. Immersive experience over het Romeinse badhuis

Over het Romeinse badhuis en het baden in de oudheid zijn talloze verhalen te vertellen. Voor bezoekers kan die hoeveelheid echter overweldigend zijn. Bovendien is van het oorspronkelijke gebouw het opgaande muurwerk verdwenen, waardoor het lastig is zich voor te stellen hoe het badhuis eruitzag – laat staan hoe een bezoek er tweeduizend jaar geleden aanvoelde.

In de *immersive experience* wordt het badhuis door middel van projecties en digitale reconstructies tot leven gebracht. Beeld en geluid laten zien hoe het er tweeduizend jaar geleden moet hebben uitgezien en gevoeld. De badgang staat centraal: de bezoeker loopt mee met een Romein en beleeft stap voor stap de rituelen. Eerst omkleden, insmeren met olie en sporten, vervolgens naar de warme ruimte met het warmwaterbad, een duik in het koude dompelbad, en daarna ontspannen in de lauwarme zaal. Er is ruimte voor een massage, een snack of een drankje, een praatje met andere bezoekers of simpelweg mensen kijken in de buitenruimte. Daarna weer naar binnen: naar de verwarmde banken voor vermoeide spieren, een bezoek aan de arts, of een scheer- of kappersbeurt. Het badhuis was immers een plek waar persoonlijke verzorging en sociale gezelligheid samenkwamen.

Op specifieke punten in deze rondgang geven extra uitleg en visualisaties inzicht in de techniek achter het badhuis: van water aan- en afvoer tot verwarmingssystemen en gebruikte materialen. Deze kennis bereidt bezoekers voor op het ontdekken van de originele resten van het badhuis zelf.

Dankzij 3D-scans van het originele badhuis is er nu een rijke database beschikbaar voor een unieke 3D-beleving, gecombineerd met storytelling, geur, geluid en tastbare elementen. Bezoekers kijken niet alleen, maar worden echt meegevoerd, ontmoeten anderen en voelen de ervaring.

Reconstructie Romeins badhuis

Doelstellingen

- Het badhuis presenteren als een architectonisch en functioneel gebouw, maar ook als een sociaal kruispunt.
- Bezoekers met al hun zintuigen uitdagen: de vloer opent om het *hypocaustum* te tonen, stoom vult de kamer, de geur van olie vult de massagekamer.
- Bezoekers stimuleren om archeologie te zien als verhalen, niet enkel als vondsten.
- Een brug slaan tussen digitale reconstructie en fysiek erfgoed: de beleving bereidt bezoekers voor om het monument zelf beter te kunnen 'lezen'.

Inspiratie en stijl

Voor de aanpak wordt inspiratie gevonden in internationale voorbeelden van immersieve omgevingen, zoals het *World's First Digital Art Museum* in Tokyo (teamLab Borderless).

6.4. Zaal met het Romeinse badhuis

Het topstuk van Het Romeins Museum zijn de resten van het Romeinse publieke badhuis. Het is niet alleen het oudste stenen gebouw van Nederland, maar ook één van de best bewaarde Romeinse badhuizen in Noordwest-Europa. Anders dan veel andere sites is dit badhuis nooit overbouwd, waardoor alle fundamenteën en vloeren bewaard zijn gebleven en de ruimten nog duidelijk herkenbaar zijn. In Nederland is dit uniek: je treedt er letterlijk in de voetsporen van de Romeinen.

In de meeste delen van Romeins Nederland zijn nauwelijks stenen gebouwresten teruggevonden. Dat komt doordat men daar vooral met organische materialen bouwde, zoals hout, leem en riet. Na tweeduizend jaar blijven daarvan slechts verkleuringen in de bodem over. Stenen gebouwen kwamen slechts sporadisch voor en werden in de Middeleeuwen vaak volledig afgebroken voor hergebruik van het materiaal. Zuid-Limburg vormt een uitzondering. Dankzij de natuurlijke aanwezigheid van kalksteen kon de Romeinse bouwtraditie met natuursteen en kalkmortel hier succesvol wortel schieten. Vanaf het einde van de 1^e eeuw na Chr. werd de traditionele houtbouw op grote schaal vervangen door duurzame steenbouw.

Het badhuis dateert al van vóór die ontwikkeling: het werd tussen 60 en 70 gebouwd, volledig uit steen, vanwege de complexe techniek van vloer- en wandverwarming. Het bleef tot in de 5^e eeuw in gebruik en heeft de tand des tijds opmerkelijk goed doorstaan.

De archeologische resten van het Romeinse badhuis

De kracht van het Romeinse badhuis zit in de authenticiteit: bezoekers staan oog in oog met de tweeduizend jaar oude resten, die dankzij een slim geplaatst looppad van zeer dichtbij te bewonderen zijn. Hier overheerst de beleving in een meer analoge vorm.

De route start op een uitkijkplatform. Vanaf deze hoogte heeft de bezoeker een panoramisch zicht op de volledige site van 50 bij 50 meter. Hier wordt verduidelijkt welke ruimten zichtbaar

zijn, steeds in relatie tot de digitale reconstructies uit de *immersive experience*. Ook wordt uitgelegd waar de belangrijkste processen – baden, verwarming, watervoorziening – plaatsvonden.

Daarna daalt de bezoeker via een aflopende loopbrug af langs de wand van de zaal tot op Romeins niveau. Onderweg passeert men verschillende vertrekken. Korte toelichtingen en reconstructietekeningen helpen de overblijfselen te duiden en verbinden de fysieke resten aan de oorspronkelijke situatie. Zo kan bij de stookruimte de werking van het verwarmingssysteem worden toegelicht, precies op de plek waar het gebeurde.

Vervolgens bereikt de bezoeker het looppad dat dwars door het badhuis voert, op het niveau van het Romeinse maaiveld. Hier ervaart men de schaal van het gebouw pas echt. Het pad loopt vlak langs en soms zelfs over muren en vloeren, waardoor details zichtbaar worden die anders gemakkelijk gemist zouden worden: slijtageplekken in de tegelvloer van de omkleedruimte, ontstaan door duizenden voeten, of harksporen in het beton van het *laconicum*, achtergelaten door bouwlieden tweeduizend jaar geleden. Specifieke sporen worden aangegrepen om verhalen te vertellen die de bezoeker aanzetten nauwkeuriger te kijken.

Doelstellingen

- Begrip en beleving.
- Informeren over het gebouw:
 - o *De bouw*: materialen (natuursteen, Kunrader kalksteen, beton, lood), bouwers en opdrachtgever.
 - o *Het ontwerp*: ruimten in detail, installaties (water en verwarming), bijzondere elementen zoals waterbakken, boilers, mozaïeken, fresco's en zuilen.
 - o *Levensloop van het gebouw*: van nieuwbouw en ontwerp tot verbouwingen, uitbreidingen en herbestemming.
 - o *Bijzondere fasen*: ombouw van installaties, toevoeging van een *mansio* en fortificatie.
- Informeren over vier eeuwen baden.
- *Het badproces* stap voor stap uitgelegd aan de hand van locaties, objecten en gebruikers (omkleden, warm/koud baden, sporten, lichaamsverzorging, medische zorg, eten en drinken, vermaak).

7. De tijdelijke tentoonstelling

De vormgeving van de eerste tijdelijke tentoonstelling (de openingstentoonstelling) is ook onderdeel van deze *design & build* opdracht. De tijdelijke tentoonstellingsruimte zal ieder jaar opnieuw ingericht worden met een wisselend thema over de Romeinse wereld. De vormgeving en sfeer wordt daarop aangepast. De look & feel van deze tijdelijke tentoonstelling mag afwijken van de vormgeving van de vaste presentatieonderdelen. Het is een eigen wereld.

We experimenteren in ons meerjarenprogramma met verschillende Romeinse thema's en aanpak voor de tijdelijke tentoonstellingen. Het DNA van Het Romeins Museum, de educatieve en artistieke visie zijn altijd wél van toepassing. Het thema voor de eerste tijdelijke tentoonstelling is zeer toepasselijk: feest.

Thema: feest!

De tentoonstelling neemt bezoekers mee naar de wereld van Romeinse feestcultuur waar eten, drinken en samenzijn centraal stonden. Het Romeinse *convivium* was meer dan een feestmaaltijd: het was een sociaal ritueel, een moment van plezier, gesprek en verbinding. Van eenvoudige huiselijke bijeenkomsten tot luxueuze banketten, elke tafel vertelt een verhaal over gemeenschap, status en gedeelde ervaringen.

De tentoonstelling belicht de rijke smaken en ingrediënten van Romeinse gerechten en laat zien hoe muziek, spel en theatrale elementen de feestvreugde versterkten. Bezoekers ontdekken de symboliek van samenkomst, de rol van gastheer en gasten, en hoe feesten sociale banden en status bevestigden.

Een tentoonstelling aantrekkelijk voor cultuurpubliek, gezinnen, scholieren, foodies en toeristen. Met mogelijkheden voor een randprogrammering met stakeholders in de stad en regio: van slow food workshops tot wijnarrangementen, een verbinding van verleden met heden.

Ruimtelijke elementen

Omdat de tentoonstellingsruimte voor het eerst wordt ingericht is onderdeel van deze opdracht de inzet van herbruikbare wandpanelen, waarmee de zaal op verschillende manieren kan worden ingericht, ook voor de volgende tentoonstellingen. Deze wanden moeten daarom mobiel zijn, herschilderbaar, op verschillende manieren te koppelen of solitair in de ruimte kunnen staan.

8. Inrichting van de looproute

De wens is om delen van de looproute ook onderdeel van de beleving te maken, bijvoorbeeld in de vorm van soundscapes of illustraties. Doel is beleving, verleiding en reflectie.

- Het trappenhuis en de lift: bijvoorbeeld een soundscape met noemen van moderne namen op begane grond met naar bovengaand het noemen van Latijnse namen.
- Omwenteling na de *immersive experience* Romeinse regio naar de vaste presentatie: beleving van Romeins landschap naar Romeinse leven.
- Omwenteling na de *immersive experience* Romeinse badhuis naar de zaal met het Romeinse badhuis: hier dimt het licht om de ogen te laten wennen aan de donkere zaal met het Romeins badhuis.

Bijlage 1: inspiratielijsten objecten en uitwerking van thema's, personages en goden

Topstukken anno 2025

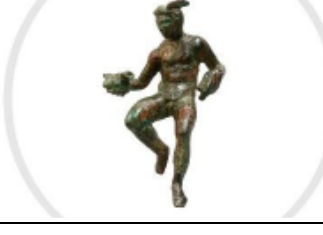
Afbeelding	Naam object - toelichting	Materiaal	Afmetingen
	Grafsteen voor Ammulva opgericht door haar echtgenoot Haldavvo Germaans-Romeinse inwoners van Coriovallum #03830	Zandsteen	72 x 50 x 25 cm Gewicht 350 kg
	Monumentale stenen askist met deksel Gevonden met 3 andere kisten en veel rijke grafbijgaven (nu in RMO Leiden) #09012 en 09013	Zandsteen met ijzeren krammen	Kist is 150 x 96 x 65 cm, weegt 1000 kg, deksel meet 133,5 x 89 x 29 cm en weegt 500 kg.
	Fragment beschilderd pleisterwerk, gevonden in het badhuis van Coriovallum #23884	Mortel met verflaag in kleuren wit, grijs, roodbruin en geel	18 x 12 x 4 cm
	Grafpijler met volledige inscriptie, voor Marcus Julius veteraan van het 5 ^e legioen Nb: origineel in RMO Leiden, HRM beschikt over een replica #03831	Norroy Kalksteen	183 x 60 x 27cm Origineel weegt 600 kg
	Hangslot met nog alle 3 de onderdelen: hangslot zelf, pin met verende zijkanen, en langwerpige sleutel #04200	IJzer	Lengte elk onderdeel max 20 cm. Breedte hangslot 8 cm.

	Hoefsandaal. Deze werd met touw of leren banden rond de hoof van een paard gebonden. #04197	IJzer	24 x 14 x 12 cm
	Kopje van de godin Minerva. Beeldje vormde de kop van een spatel voor het gladstrijken van was op een schrijftafeltje #22163	brons	4,3 x 2,2 cm
	Stukken hertengewei in kleine stukken gehakt voor verdere verwerking #04422	Botmateriaal – gewei van een hert	Meerdere stukken, max 10 cm x 6 cm
	Scalpel #04242	Ijzeren mes met be- nen handvat en 3 bronzen nageltjes	12,3 x max 2 cm
	Glazen flesje met oortjes aan de trechtersvormige hals, blauw- groen glas. #00560	Glas	9 x 5 cm
	Haarnaald met gestyleerd ge- zichtje op de kop, rood pigment zichtbaar in de groeven. #10308	Been	9cm

	Kruik met ingekraste teksten, door de maker zelf (Lucius). Gezien als oudste liefdesverklaring van NL. #07776	Aardewerk	23 x 20 cm (dikste deel van de buik)
	Grafsteen met afbeelding van een echtpaar: romeinse soldaat met germaanse vrouw Gevonden in het oostelijk grafveld van Coriovallum. Origineel is in het RMO Leiden, HRM heeft een replica #03829	Zandsteen	74 x 74 x 22 cm Gewicht 300 kg
	Beeldje van de god Apollo, gemaakt door Servandus, een ambachtsman uit Romeins Keulen. #03836	Pijpaarde	17 cm x 7 cm
	Gebeeldhouwde kop van een man met een baard. #03828	Zandsteen	33,5 x 30 cm
	Ring met steen waarin een satyr is afgebeeld #02574	Zilver en blauwe steen	2,6 cm diameter
	Fibula (broche) in de vorm van een vogel {duif?} #00558	Brons met ingelegd emaille	3,7 x 2,4 cm

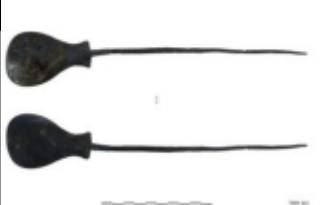
	Bakje ingekraste naam (grafito) 'Tatu' #00404	Terra sigillata	8 cm x 12,6 cm diameter
	Deel van borstcuras met afbeelding van de godin Minerva, met ad zijkant een ingekraste naam. #04264	Vertind brons	7,5 x 6,5 cm
	Amfoor scherf met ingekraste tekst over de inhoud van de amfoor (olijfolie) #03424	Aardewerk	10 x 15 cm
	Inscriptiesteen door Marcus Sattonius lucundus gevonden op het terrein van het badhuis. #03795	Zandsteen	43 x 34 x 25 cm Gewicht 75 kg
	Grote pot met typerende cirkeldecoratie gemaakt in Corioval-lum #24975	Aardewerk	22 x 13,2 cm
	Deel van een pottenbakkers-oven (koepel) met erin zichtbaar vingerafdrukken van de maker – Lucius? #07816	Gebakken klei	12 x 158 cm
	Olielampje in de vorm van een voet in een sandaal #00938	Aardewerk	14 x 7 x 4 cm

	Gietmal voor het maken van amuletten en haarnaalden (dubbelzijdig, 2 exemplaren) #10310	Speksteen	8,4 x 7,3 x 2,2 cm (x2)
	Beeldjes in de vorm van vogels (haan en duif) mogelijke referentie aan specifieke goden #08596	Pijpaarde	9,2 x 7,3 cm
	Spelbord #04433	Norroy kalksteen	21 x 14,5 x 7 cm
	Mantelspeld type 'chatelaine brooch', waarschijnlijk gemaakt in Engeland. #02666	Brons, ingelegd met emaille	4 x 4 cm
	Ring met amor #10992	Barnsteen	Diameter 3,5 cm
	Ring met inscriptie 'UTI FELIX' #09132	Goud	Diameter 2 cm
	Breekijzer / koevoet #03915	Ijzer	28 cm

	Ring met steen, waarin een steenbok is uitgesneden. #02575	Goud (ring) en car-neool (steen)	Diameter 2,2 cm
	Wrijfschaal met stamper #00489	Marmer	Diameter 20,5 cm, hoogte 6 cm Stamper 8 x 8 cm
	Everzwijntand amulet #10080	Botmateriaal en brons	7,6 cm
	Phallus amulet #02481	Brons	8,3 x 4,7 cm
	Grote olielamp met slangende-coriatie, gebruikt in rituelen van de Mithras-cultus #00833	Aardewerk	17 x 26 cm (diameter)
	Een van de delen van de loden waterreservoir uit de stook-ruimte van het badhuis. #05252	Lood	Meerdere fragmen-ten Grootste 58 x 68 cm Gewicht 50 kg
	Beeldje van zittende god Mercu-rius, met beurs in de hand. #006439,	Brons	9,2 cm x 5 cm

	Zgn gezichtsurn gemaakt in Coriovallum #00848	Aardewerk	14 cm x 10 cm diameter
	2 delen van een grote grafpijler / monumentale sculptuur #09006 en 09007	Lotharingse kalksteen	1 ^e : 48 x 42 x 90 cm, 300 kg 2 ^e : 60 x 45 x 75 cm, 400 kg
	Vierkante tegel (bessalis) met gedeeltelijke voetafdruk en stempel van het 30 ^e legioen (XXXVV) #08645	Keramisch bouw materiaal	21 x 20 x 5 cm
	Sokkel versierd met guirlandes en een kantharos, met bovenop aanzet van voeten van 2 staande figuren #03825	Zandsteen	32,5 x 24 x 17 cm 75 kg
	Grafkist gemaakt van tegels met inhoud, gevonden in de Geerstraat – noordelijk grafveld Coriovallum Div vondstnummers	Keramisch bouw materiaal, aardewerk, glas en verbrand bot (crematieresten)	Geheel ongeveer 90 x 90 x 30 cm
	Kapiteel met dookgat aan bovenkant, gedecoreerd met rozetten met schubben, eierlijst en bladmotieven #03802	Norroy kalksteen	43 x 45 x 22 cm 100 kg
	Tabula ansata met namen in punt-schrift (namen van centuriae) #24160	Brons	5,8 x 3,7 cm

	Lanspunt #00157	ijzer	32 x 6 cm
	Drinkbeker op voet met barbotine decoratie – jachtscene #00335	Aardewerk - Terra sigillata	18 x 10 cm
	Kom met decoratie (aangebracht dmv vormschaal) #02355	Aardewerk – terra sigillata	11,5 x diameter 23,3 cm
	Deukbeker – drinkbeker met diepe deuken voor het vasthouden van de beker. Aardewerk gemaakt in Coriovallum #03464	Aardewerk	17 cm x diameter 9 cm
	Kruik voorzien van een goudglimmer laag. Uit de vroege fase van Coriovallum (1 ^e eeuw). #18910	Aardewerk	18,4 cm x diameter 7 (kruikmond)

	Vierkante tegel (bessalis) met af- drukken van hondenpoten. On- derdeel geweest van het bad- huis. #24299	Gebakken klei	21 x 14 x 6 cm
	Zgn 'wetsteen', steen om mes- sen op scherp te maken, met duidelijke gebruikssporen #26488	Leisteen	23,5 x 2,9 cm
	Schrijfstift met decoratie van messing en platte achterkant voor gladmaken van de was van het schrijfplankje #04266	Ijzer, brons en mess- ing	12,4 cm
	Zogenaamd oesterlepeltje, met bolle lepel en puntig handvat #00262	brons	16 cm

Eerste aanzet thema's

Persoonlijke leven Kind / volwassene Familiegroep Man/vrouw Geboorte Ziekte Overlijden Liefde / huwelijk Sociale status Sociale mobiliteit Etniciteit Taal	Geloof en religie Coden en godinnen Mythologie Rituele praktijken Rituele voorwerpen Syncretisme Religieuze architec- tuur	Arbeidsmarkt Scholing / opleiding Carrière Ambachten Beroepen Pensioen Salaris	Vermaak en vrije tijd Uitgaan Restaurants Kroegen Muziek Theater Spelletjes
Persoonlijke verzorging Lichaamsverzorging Artsenij Kapper Make up Kleding Schoeisel Accessoires	Eten en drinken Landbouwproducten Moestuinen Groenten Vlees en vis Fruit Zaden en noten Kruiden Importwaar Lokale producten Wijn Gedekte tafel Koken	Dak boven je hoofd Romeinse architectuur Inheemse architectuur Bouwmaterialen Inrichting Huisindeling Kamers Rond het huis Verwarming Slapen In bad gaan Koken	Platteland Wonen op het platte- land Villa rustica Inheems-Romeinse boerderij Het erf Werken op het land Gereedschap Dieren De kalender Agrarische producten Inwoners van platte- land Water
Stadse leven Ontstaan van steden in Romeinse tijd Architectuur Stedenbouw Algemene voorzienin- gen Publieke gebouwen Badhuis Tempel Forum Aankleding van open- bare ruimte Straten Criminaliteit	Reizen en mobiliteit Het wegennet Transport over land Transport over water Voorzieningen voor rei- zigers Macht en controle Bewaking Import en export	Romeins bestuur Bestuur van provincie Ambtenaren Belastingen Machtsstructuren De keizer Relatie met Rome De gouverneur Zelfbestuur Civitas Ordo decurionem Verkiezingen Handhaving van de orde	Romeinse leger Legioenen Auxilia Soldaten Officieren Ruiters Uitrusting Beloning Met pensioen Oorlog Het leger in vredes- tijd Uitzending Het legerkamp

Uitwerking sleutelobjecten

Sleutelobject: grafsteen met echtpaar.
Vindplaats: Heerlen oostelijk grafveld.
Collectie: RMO Leiden

Hoofdcategorie: Het persoonlijk leven
 Man/vrouw
 liefde/huwelijk
 Overlijden
 Sociale status

Relatie met andere categorieën en thema's:
 Geloof en religie: rituele praktijken
 Uiterlijk en verzorging: kapper, kleding
 Het Romeinse leger: soldaten, pensioen
 De arbeidsmarkt: ambachten/beroepen (soldaat, steenhouwer)

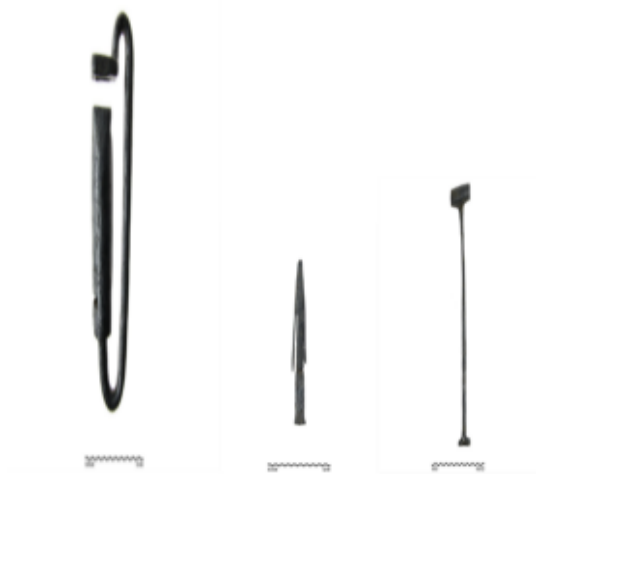

Op deze grafsteen, afkomstig uit een van de vier grafvelden van Coriovallum, is een echtpaar afgebeeld. Links staat de vrouw, herkenbaar aan haar hoofdbedekking als iemand van Germaanse (mogelijk Baetische) komaf. Ook haar kleding wijst op een inheemse achtergrond. Haar echtgenoot is herkenbaar als soldaat: zijn kapsel en de linkerhand op de pommel van zijn zwaard verraden zijn militaire status. Toch draagt hij een korte tunica met omslagdoek, wat erop wijst dat hij niet langer in actieve dienst was. Vermoedelijk was hij al met pensioen. Legionairs ontvingen na twintig jaar eervol ontslag; soldaten uit de hulptroepen na vijfentwintig jaar. In dat laatste geval kreeg de veteraan samen met zijn echtgenote het Romeins burgerrecht.

Innovatie: Het oprichten van een grafsteen met portretten van de overledenen was een typisch Romeins gebruik, en dus nieuw in deze regio. Voor de van oorsprong Germaanse bevolking was het zichzelf afbeelden op een stenen monument volslagen onbekend. Ook de vervaardiging ervan vergde specialistische kennis van een steenhouwer. Deze grafsteen is daarmee een treffend voorbeeld van een geaccepteerde innovatie. Een monumentale grafpijler was bovendien kostbaar. Het echtpaar moet dus over aanzienlijke middelen hebben beschikt, wat erop wijst dat zij mogelijk tot de elite van Coriovallum behoorden.

Andere vondsten die bij dit sleutelobject kunnen worden geplaatst:
 Rijke grafbijgaven (uit Heerlen of andere steden)
 Andere grafstenen met inscripties of afbeeldingen
 Zwaard van een Romeins soldaat
 Beeldje van een Matronengodin
 Gereedschap van een beeldhouwer

Idee: Voor slechtzienden kan een kleine 3D-geprinte kopie van de steen worden gemaakt, die men kan bevoelen.

<i>Sleutelobject: hangslot bestaande uit 3 onderdelen</i> <i>Vindplaats: Heerlen. Collectie Het RM</i> (n.b.: dit is een van de bestbewaarde sloten van NL, omdat alle 3 de onderdelen bewaard zijn.) <i>Hoofdcategorie: een dak boven je hoofd</i> Romeinse architectuur Bouwmaterialen Huisindeling <i>Relatie met andere categorieën / thema's</i> Veiligheid Bezit	
Een opvallend kenmerk van de Romeinse tijd is dat men steeds vaker zaken achter slot en grendel plaatste. In de late IJzertijd konden deuren nog niet op slot en bestonden er geen kistjes met sloten. Dit veranderde met de toename van individueel bezit: pas wanneer je iets kostbaars hebt, wil je het veiligstellen. Tegelijkertijd zegt dit ook iets over de samenleving. Binnen een familiegroep van zo'n twintig personen kende iedereen elkaar, waardoor de kans op diefstal gering was. In een stad met honderden inwoners en vele passanten lag het risico op inbraak of ontvreemding veel hoger. De opkomst van welvaart en individueel bezit ging dus hand in hand met een toename van criminaliteit en de angst voor misdrijven. Dit slot is daar als het ware het symbool van. <i>Innovatie:</i> Omdat dit slot nog intact is, kan de werking ervan precies worden gereconstrueerd. Het centrale onderdeel is de pin met vier verende kanten. Wanneer deze in het slot wordt gedrukt, spreiden de veren zich en kan het slot niet worden geopend. Met een sleutel kunnen de veren weer naar binnen worden gedrukt, waarna het slot ontgrendeld kan worden. <i>Idee:</i> Een replica van het slot maken, zodat bezoekers zelf kunnen ervaren hoe het mechanisme werkte. <i>Andere vondsten die bij dit sleutelobject kunnen worden geplaatst:</i> Kistjes die op slot kunnen Sleutelringen Armband-portemonnee Munten Sieraden Tralies en vensterglas Deurklopper	

Sleutelobject: vijzel van marmer met bijbehorende stamper

Vindplaats: Heerlen Collectie: Het RM

Hoofdcategorie: de arbeidsmarkt

Beroepen: frescoschilder

Andere relevante thema's:

Een dak boven je hoofd : bouwmaterialen, decoratie

Dit prachtige marmeren wrijfschaaltje (vijzel) is volledig intact. Het heeft vier uitstulpingen met streepversiering en een gladde binnenzijde, duidelijk zichtbaar door intensief gebruik. De stamper is eveneens van marmer en heeft de vorm van een gebogen duim.

Het materiaal maakt dit object bijzonder. In de regio werden wrijfschalen doorgaans van aardewerk gemaakt; sjiekere varianten waren van terra sigillata, een luxe soort aardewerk. Deze vijzel is echter vervaardigd uit marmer, een geïmporteerde natuursteen uit Italië. Het is een van de belangrijkste gebruiksvoorwerpen van een fresco-schilder. Anders dan tegenwoordig maakten Romeinse schilders hun verf zelf, door natuurlijke ingrediënten te vermalen tot pigmenten. Met deze pigmenten, vermengd tot verf, werden schilderijen aangebracht op een nog natte kalkstuc laag. Zo ontstonden de beroemde Romeinse muurschilderingen, die ook in de regio tussen Maas en Rijn talloze huizen sierden, zowel in de stad als op het platteland.

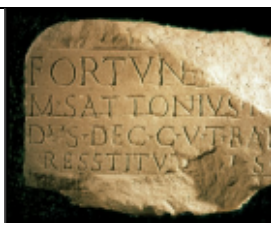
Innovatie: De introductie van gedecoreerde muren in huizen, evenals de kennis van het maken van beschilderd pleisterwerk en pigmenten.

Andere vondsten die bij dit sleutelobject kunnen worden geplaatst:

Fragmenten van beschilderd pleisterwerk

Eerste aanzet personages en categorieën

Personage nr.	1	Categorieën	
Naam	Marcus Julius	Het persoonlijk leven	
Afbeelding persoon?	Nee	Geloof en religie	
Geassocieerd sleutelobject	Grafsteen	De arbeidsmarkt	
Vindplaats	Heerlen Bekkerweg	Het stadse leven	
Geslacht	Man	Het Romeinse leger	
Etniciteit	Gallisch		
Romeins burger	Ja (na eervol ontslag)		
Beroep	Legionair - gepensioneerd		
Sociale status	Hoog		

Personage nr.	2	Categorieën	
Naam	Marcus Sattonius Iucundus	Het persoonlijk leven	
Afbeelding persoon?	nee	Geloof en religie	
Geassocieerd sleutelobject	Inscriptiesteen	De arbeidsmarkt	
Vindplaats	Heerlen – Thermenterrein	Het stadse leven	
Geslacht	Man	Reizen en mobiliteit	
Etniciteit	Inheems-Romeins – van Germaanse komaf	De Romeinse staat	
Romeins burger	Ja		
Beroep	<i>Decurio</i> (gemeenteraadslid)		
Sociale status	Hoog		

Personage nr.	3	Categorieën	
Naam	Ammulva	Het persoonlijk leven	
Afbeelding persoon?	Gedeeltelijk (onderkant)	Geloof en religie	
Geassocieerd Sleutelobject	Grafsteen (zie ook personage 4)		
Vindplaats	Heerlen – Thermenterrein		
Geslacht	Vrouw		
Etniciteit	Germaans (Baetasisch) - Romeins		
Romeins burger	Nee		
Beroep	Onbekend		
Sociale status	Hoog		

Personage nr.	4	Categorieën	
Naam	Haldavvo	Het persoonlijk leven	
Afbeelding persoon?	Nee	Geloof en religie	
Geassocieerd sleutelobject	Grafsteen (zie personage 3)		
Vindplaats	Heerlen – Thermenterrein		
Geslacht	Man		
Etniciteit	Germaans (Baetasisch) - Romeins		
Romeins burger	Nee		
Beroep	Onbekend		
Sociale status			

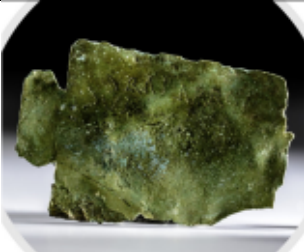
Personage nr.	5	Categorieën
Naam	Lucius Metcius	Het persoonlijk leven Geloof en religie De arbeidsmarkt Het stadse leven
Afbeelding persoon?	Nee	
Geassocieerd sleutelobject	Kruik met inscriptie (zie ook personage 6)	
Vindplaats	Heerlen Putgraaf – klooster	
Geslacht	Man	
Etniciteit	Tungri? Inheems Romeins	
Romeins burger	Nee	
Beroep	Pottenbakker	
Sociale status	Laag	

A photograph of a reddish-brown ceramic jar, likely a Roman artifact. It has a bulbous body, a short neck, and a single handle on the left side. There is a small opening at the bottom. The jar is covered in a Latin inscription in a cursive script. The background is dark.

Personage nr.	6	Categorieën
Naam	Amaka	Het persoonlijk leven Geloof en religie De arbeidsmarkt Het stadse leven
Afbeelding persoon?	Nee	
Geassocieerd sleutelobject	Kruik met inscriptie (zie personage 5)	
Vindplaats	Heerlen Putgraaf – klooster	
Geslacht	Vrouw	
Etniciteit	Germaans (Baetasisch) - Romeins	
Romeins burger	Nee	
Beroep	Onbekend	
Sociale status	Laag	

Personage nr.	7	Categorieën	
Naam	Lucius Junius Macrinus	Persoonlijke verzorging Het stadse leven	
Afbeelding persoon?	Nee		
Geassocieerd sleutelobject	Zalfsteentje		
Vindplaats	Heerlen Valkenburgerweg		
Geslacht	Man		
Etniciteit	(Inheems?-) Romeins		
Romeins burger	Ja		
Beroep	Arts		
Sociale status	Gemiddeld		

Personage nr.	8	Categorieën	
Naam	Raius Apronius	Romeinse leger	
Afbeelding persoon?	Nee		
Geassocieerd sleutelobject	Label		
Vindplaats	Heerlen Kruisstraat		
Geslacht	Man		
Etniciteit	Romeins (Italië)		
Romeins burger	Ja		
Beroep	Centurion		
Sociale status	Hoog		

Personage nr.	9	Categorieën	
Naam	Claudia	Eten en drinken	
Afbeelding persoon?	Nee	Het stadse leven	
Geassocieerd sleutelobject	Kruik met graffito		
Vindplaats	Heerlen Dr Poelsstraat		
Geslacht	Vrouw		
Etniciteit	inheems Romeins?		
Romeins burger	?		
Beroep	Uitbater/werkneemster in taberna?		
Sociale status	Laag		

Personage nr.	10	Categorieën	
Naam	onbekend	Het persoonlijk leven	
Afbeelding persoon?	Ja	Geloof en religie	
Geassocieerd sleutelobject;	Grafsteen met echtpaar (zie ook personage 11)	Persoonlijke verzorging	
Vindplaats	Heerlen Voskuilenweg	Het Romeinse leger	
Geslacht	Vrouw		
Etniciteit	Germaans (Baetasisch)		
Romeins burger	Ja?		
Beroep	?		
Sociale status	Middenklasse		

Personage nr.	11	Categorieën	
Naam	onbekend	Het persoonlijk leven	
Afbeelding persoon?	Ja	Geloof en religie	
Geassocieerd sleutelobject	Grafsteen met echtpaar (zie personage 10)	Uiterlijke verzorging	
Vindplaats	Heerlen Voskuilenweg	Het Romeinse leger	
Geslacht	Man		
Etniciteit	Romeins – inheems?		
Romeins burger	Ja		
Beroep	Legionair - soldaat		
Sociale status	Middenklasse		

Personage nr.	12	Categorieën	
Naam	Aquensis	Geloof en religie	
Afbeelding persoon?	Nee	De arbeidsmarkt	
Geassocieerd sleutelobject	Onderdeel van pantser met graffito met naam. Afbeelding godin Minerva.	Het Romeinse leger	
Vindplaats	Heerlen Thermenterrein		
Geslacht	Man		
Etniciteit	Romeins		
Romeins burger	Ja		
Beroep	Militair – legionair		
Sociale status	gemiddeld		

Personage nr.	13	Categorieën	
Naam	"Dame van Simpelveld"	Het persoonlijk leven	
Afbeelding persoon?	Ja	Geloof en religie	
Geassocieerd sleutelobject	Askist met reliëf aan binnenkant met overledene dame liggend op een ligbank afgebeeld; om haar heen alles wat een rol speelde in haar leven, mogelijk als vilica (vrouwelijke opzichter van een landgoed).	De arbeidsmarkt	
		Uiterlijke verzorging	
		Eten en drinken	
		Een dak boven je hoofd	
		Het platteland	
Vindplaats	Stampstraat, Simpelveld		
Geslacht	Vrouw		
Etniciteit	Inheems- Romeins?		
Romeins burger	nee?		
Beroep	Vilica?		
Sociale status	Gemiddeld		

Personage nr.	15	Categorieën	
Naam	onbekend	Het persoonlijk leven	
Afbeelding persoon?	Ja	Geloof en religie	
Geassocieerd sleutelobject	Gebeeldhouwde kop van man met baard. Onderdeel van een grafmonument of een beeld van bv. lokale politicus.	Uiterlijke verzorging	
		Het stadse leven	
Vindplaats	Heerlen centrum		
Geslacht	Man		
Etniciteit	Inheems? Romeins		
Romeins burger	?		
Beroep	?		
Sociale status	Hoog?		

Personage nr.	16	Categorieën	
Naam	onbekend	Het persoonlijk leven	
Afbeelding persoon?	Nee	Geloof en religie	
Geassocieerd sleutelobject	Ondergrondse grafkelder met stenen askist en veel rijke bijgiften van brons en glas. Hoogstwaarschijnlijk het graf van een officier uit de Romeinse cavalerie (ook paardentuig gevonden en typisch kort zwaard). Van meerdere Germaanse stammen is bekend dat ze uitstekende ruiters waren.	De arbeidsmarkt Het platteland Het Romeinse leger	
Vindplaats	Bocholtz		
Geslacht	Man		
Etniciteit	Germaans (Baetasisch) Romeins		
Romeins burger	ja?		
Beroep	Militair – Ruiter – veteraan?		
Sociale status	Hoog		

Personage nr.	17	Categorieën	
Naam	Titus Tertinius Cornutus	Het persoonlijk leven	
Afbeelding persoon?	Nee	De arbeidsmarkt	
Geassocieerd sleutelobject	Bronzen plaatje met inscriptie, zgn. vriendschapstablet, door 2 mensen gemaakt voor Titus Tertinius	Eten en drinken Het platteland Het stadse leven Reizen en mobiliteit De Romeinse staat	
Vindplaats	Ravensbosch Valkenburg		
Geslacht	Man		
Etniciteit	(inheems)-Romeins?		
Romeins burger	Ja		
Beroep	Decurio (gemeenteraadslid) en duumvir (speciale functie) in Colonia Ulpia Traiana (Xanten)		
Sociale status	Hoog		

Eerste aanzet goden en mythologische personages

Naam	Fortuna	
Geassocieerd sleutelobject; vindplaats	Meerdere inscripties en beelden/beeldjes; Heerlen & Euregio	
Geslacht	Vrouw	
Bijzonderheden	Godin van de voorspoed, van het lot Zeer geliefd bij soldaten	

Naam	Matrone Minerva	
Geassocieerd sleutelobject; vindplaats	Meerdere inscripties; meerdere beelden Heerlen	
Geslacht	Vrouw	
Bijzonderheden	Combinatie van de Romeinse godin Minerva – o.a. beschermvrouwe van reizigers en ambachtslieden – en Matrone – vruchtbaarheidsgodin van de Germanen.	

Naam	Mercurius	
Geassocieerd sleutelobject; vindplaats	meerdere beelden Heerlen & Euregio	
Geslacht	Man	
Bijzonderheden	Meestal afgebeeld met helm met 'vleugels' en geldbuidel in 1 hand. Beschermheer van handelaren, god van de handel.	

Naam	Apollo	
Geassocieerd sleutelobject; vindplaats	Meerdere inscripties; meerdere beelden Heerlen en Euregio	
Geslacht	Man	
Bijzonderheden	Vaak afgebeeld met griffioen. God van o.a. medicijnen en genezing	

Naam	Medusa	
Geassocieerd sleutelobject; vindplaats	Meerdere objecten, vaak onderdeel van militair uniform of decoratief stuk	
Geslacht	Vrouw	
Bijzonderheden	Mythe van Medusa: als je haar aankijkt versteen je. Als afschrikmiddel gebruikt op legeruitrustingen maar ook in het civiele leven toegepast	

Naam	Cupido	
Geassocieerd sleutelobject; vindplaats	Barnsteen beeldje; grafcontext, Voskuilen-weg Heerlen	
Geslacht	Man	
Bijzonderheden	God van de liefde, vaak afgebeeld als mollige baby	

Voorbeelden uitwerking personages

Lucius Feresne, pottenbakker <i>Archeologische context</i> Vicus op kruising twee wegen (Via Belgica en Via Traiana) Badhuis Markt, winkels, herbergen Pottenbakkersoven Kruik Lucius <i>Omschrijving</i> Amaka – oudste liefdesverhaal Klanten uit de omgeving Klanten uit verre omtrek	<i>Persoonskenmerken</i> Karakter: naïef, harde werker, hopeloos romantisch (knappe man op leeftijd) Positie: lagere klasse Leeftijd: 50 jaar Etniciteit: Tungri/Gallisch (Amaka-Germaans) Object: kruik
<i>Wie ben ik?</i> Mijn naam is Lucius en ik ben pottenbakker. Mijn atelier staat in Coriovallum en dat bevalt me goed. Het vak van potten draaien en bakken heb ik van mijn vader geleerd. Nu ik erover nadenk, hebben onze levens wel veel gelijkenissen. Mijn vader is op latere leeftijd naar Feresne verhuist. Daar zou betere klei te vinden zijn langs de beken die in de Maas uitmonden. In Feresne ben ik dus geboren. En toen ik het bedrijf van mijn vader overnam, besloot ik naar Coriovallum te gaan. Om precies dezelfde reden als mijn vader ooit naar Feresne verhuisde: vanwege de klei en - niet onbelangrijk – iedereen komt naar de markt in Coriovallum! Daar is het altijd een gezellige drukte. De Via Belgica en de Via Traiana kruisen daar. Veel reizigers blijven hier overnachten en brengen dan ook een bezoekje aan het badhuis. Mijn atelier bevindt zich in de straat die naar het badhuis leidt. Maakte mijn vader kruiken, borden en kommen van donkere klei, ik maak ze van lichtere klei. De klei die zo kenmerkend is voor de omgeving van Coriovallum. Deze klei bakt veel mooier af. Mooi aardewerk maken is mijn lust en mijn leven. De potten en pannen in de keuken moeten stevig zijn en tegen een stootje kunnen. Het servies dat je aan tafel gebruikt moeten mooi afgewerkt zijn en een mooie vorm hebben. Over de vorm van kannen en kruiken, kan ik eindeloos filosoferen. Wat is nu de juiste verhouding tussen de bolling van de buik en de lengte van de hals ? Als de vorm volmaakt, is hoeven ze wat mij betreft ook niet met allerlei tierlantijntjes versierd te worden. Dat leidt alleen maar af van de vorm. Je merkt het al, ik kan er uren over praten! En dat doe ik graag. Ik ben 50 jaar, helaas geen vrouw, ook geen kinderen. Genoeg mooie vrouwen in mijn winkel gezien maar ja, ik ben dan ook aan het werk, hè? Altijd druk bezig, even mijn werkplaats verlaten om een praatje te maken ? .. ik kan alleen maar over mijn werk praten .. en ik denk dat de meeste dames dat niet interessant genoeg vinden. <i>Mijn werk – techniek en vaardigheid</i> Mijn werk in een paar woorden omschrijven, gaat niet lukken. Alleen al de juiste klei vinden, is een verhaal apart. Maar goed als je de juiste klei, dus niet te veel steentjes erin, de klei moet ook lekker plakken, kijk daar ga ik al ... alleen al over de kwaliteit van de klei kan ik uren praten. Goed dan heb je de juiste klei. Dan moet je de klei zuiveren en mageren. Je weet dus niet wat dat is? Pff, waar te beginnen? Nou, laat ik het zo zeggen: er zijn heel veel handelingen en bewerkingen nodig voordat je überhaupt de klei op je draaischijf kunt leggen. Dan het draaien: coördinatie is belangrijk, het voetenwerk en het handenwerk tegelijkertijd. Met je voet geef je snelheid aan de draaischijf met je handen vorm je de klei. Het vraagt heel veel ervaring voordat je een mooie pot kan draaien. Is de pot gedraaid, dan moet hij eerst drogen voordat je hem in de oven bakt. De oven opbouwen is ook een verhaal apart. En je moet voldoende hout hebben om de oven te stoken. Heel belangrijk is om een grote voorraad te hebben. Niet dat je tijdens het	

stoken, hout tekort komt ... klei, hout en water vind ik hier in de omgeving van Coriovallum volop. Zoals gezegd, Coriovallum is voor mij de beste plek.

Ontmoetingen

Er zijn dagen dat ik even niet aan mijn draaischijf werk. Dan sta ik in mijn atelier en verkoop ik mijn producten. Er komt hier veel volk uit alle windstreken langs, reizigers, handelaars, soldaten. De wereld komt als het ware langs, ik hoef Coriovallum echt niet uit om te weten wat er in de wereld te koop is. De handelsreizigers dat is een slag apart: ze kijken wat er in je winkel staat en kopen dan een grote partij. Ik weet dat ze mijn producten weer doorverkopen voor een duurdere prijs. En dan de arrogantie soms .. altijd afpingelen!

Laatst kwam de Dame van Voerendaal in mijn winkel. Een oudere dame, een en al elegantie. Ze had een schaal van rode klei bij zich. Met een stempel waren er figuren op de rand aangebracht, echte terra sigillata. De schaal zou in Oost-Gallië gemaakt zijn. Of ik deze schaal kon namaken .. Moest ik uitleggen dat dat niet kon, alleen al omdat klei uit Zuid-Gallië toch echt anders is dan onze klei uit Coriovallum .. bovendien iets namaken, dat is mijn eer te na!

Servatus, de wijnhandelaar, is een goede klant van me. Als hij weer een goede partij Zuid-Gallische wijnen in de haven van Maastricht op de kop getikt heeft, komt hij naar me toe. Een deel van de wijn verkoopt hij door in de amforen waarin de wijn getransporteerd is. Maar het meest lucratief is als hij de wijn in kleinere kruiken doorverkoopt. Die kleinere kruiken maak ik dan voor hem.

Coriovallum, nóg een reden

Coriovallum is voor mij tot nu toe de beste plek waar ik gewerkt heb. Alle benodigdheden voor mijn productie kan ik dichtbij vinden, klei, hout en water. De klanten komen als het ware naar me toe omdat in Coriovallum twee belangrijke doorgaande wegen elkaar kruisen. Maar er is nóg een reden dat ik in Coriovallum wil blijven. En dat is Amaka.

Amaka werkt in het badhuis en ze loopt dagelijks langs mijn atelier. Als ze naar binnen kijkt, dan zwaai ik even. Soms ga ik -toevallig- in de deuropening staan als ik weet dat ze voorbij komt. We maken af en toe ook praatjes: Ze heet dus Amaka. Haar moeder komt uit Keulen, ze praten thuis Germaans. Ze is dus tweetalig. Ze werkt als cosmetika. Nou, zelf heeft ze echt geen cosmetica nodig. Ze is mooi van zichzelf. En ze kan zo leuk vertellen over de dames die ze behandelt. Rijke dames zijn echt niet gelukkiger dan gewone mensen zoals wij. Mannen behandelt ze soms ook. Borstharen epilieren .. waarom zou je in godsnaam?

Een tijdje geleden heb ik een haar een kruikje laten zien die echt goed gelukt was, de vorm, de kleur, de afwerking, werkelijk alles klopte. Ze gaf me het kruikje terug met de woorden dat het een mooi kruikje was. Begreep ze me niet? Ze mocht het houden, ik had het voor haar gemaakt. Nu heb ik een kruikje gemaakt met een opschrift. Als ze dan niet begrijpt dat het een cadeautje van mij aan haar is ... Als ze dan vraagt waarom ik haar een cadeautje geef, zal ik dan eindelijk durven zeggen dat ik haar meer dan leuk vindt?

Caecilia – zangeres/danser Archeologische context Nederzetting Maar-west (nederzetting houten huizen, offerkuil, beertje) Villa's Kaalheide (rammelaar), Romeinenstraat, Holzkuil <i>Optredens</i> bij feestelijke ontvangsten in villa's bij feesten/offers/begravenissen Beertje gekregen van oma uit Keulen	<i>Persoonskenmerken</i> Karakter: spontaan, ambitieus, flapuit Positie: lagere klasse Leeftijd; 20 jaar Etniciteit: Germaans Object: tamboerijn - beertje
<i>Wie ben ik?</i> Dag allemaal ik ben Caecilia ! Ik woon met mijn ouders en jongere broers en zussen in een houten huis op een plek die jullie Maar – west noemen. Hier staan een paar huizen bij elkaar. Ik ken alle families die hier wonen. Mijn ouders werken vaak voor boeren in de omgeving. Ze helpen bij het oogsten van graan, fruit, rapen noten, helpen bij de slacht. Er is veel werk te doen maar altijd op de boerderij van een ander. Ik en mijn zussen werken in ons eigen huis en in ons tuintje. Zodra mijn broertjes wat kracht in de armen hebben, gaan ze met mijn vader mee. We hebben 1 koe en een paar kippen. Als de vlas geoogst is, spinnen we hele dunnen draden. Ik heb van mijn oma geleerd hoe je een weefgetouw moet opzetten en hoe je moet weven. O ja, ik heb van mijn oma een heel mooi beeldje van een beertje gekregen, van gebakken klei. Zij heeft er vroeger meegespeeld en het is in Keulen gemaakt. Ik ben hier geboren maar mijn oma is in de stad geboren, in Keulen. Daar ben ik nog nooit geweest. Als je over de Via Belgica reist, ben je drie dagen onderweg, te voet, want een paard of ezel hebben we niet. Mijn oma woonde gewoon bij ons. Mijn opa heb ik nooit gekend. Oma kon fantastisch verhalen vertellen over vroeger, over de stad, de taal die zij van haar moeder leerde .. Later wil ook zulke verhalen kunnen vertellen. Nu heb ik weinig te vertellen want er gebeurt hier haast niets .. Soms is het werk best zwaar: in de moestuin werken, appels rapen, water halen uit de waterput .. dan heb je haast geen adem meer over om te zingen. Als ik met mijn oma aan het spinnen was, dan zaten we rustig naast elkaar en dan begon mijn oma te zingen. We deden dan een spelletje. Praten mocht niet, zingen wel. Ik snap eigenlijk niet waarom we niet altijd zingen. Want zingen is het leukste wat er is. <i>Uiterlijk</i> Ik heb de blauwe ogen van mijn oma, en het donkerblonde haar van mijn moeder. Het liefst draag ik mijn lange haren in een lange staart op mijn rug. Ik herinner dat mijn oma altijd haar haar in twee vlechten droeg. Nou, mij niet gezien. Wat ouderwets! Tijdens het werk bind ik mijn haar wel eens op. Ik draag een lange tunica. Soms draag ik een centuur net onder mijn boezem en laat ik de stof over de centuur bloezen. Maar dat doe ik niet als ik een schort draag. Eigenlijk draag ik altijd een schort want dat is mijn werkkleding. Schoenen heb ik niet. Als ik naar de markt ga, om onze eieren te verkopen, dan doe ik een schone tunica aan. Ik steek dan ook wat verse bloemen in mijn haarband. Een omslagdoek neem ik dan ook altijd mee. Voor als het kouder wordt, maar een omslagdoek kun je ook gebruiken om er spullen mee in te dragen. Op de markt vind je alles wat je nodig hebt. <i>Mijn toekomst</i> Als ik naar mijn moeder kijk en naar alle volwassen vrouwen in ons dorpje, dan vliegt de toekomst me soms aan. Je hele leven blijven werken op het land, op je erf of in dienstverband op een villa .. ik moet er niet aan denken. Ik zou willen reizen, naar Keulen bijvoorbeeld, de stad van mijn oma. Maar misschien moet ik mijn ambities wat bijstellen .. ik ben ook reuze nieuwsgierig naar hoe een villa er van binnenuit uitziet. En dan niet de keuken en de stallen maar echt het woonhuis van de eigenaar .. je hoort natuurlijk wel eens wat ... prachtige mozaïeken op de vloeren van de woonvertrekken, wandschilderingen, glas in	

de ramen, verwarmde vloeren en zelfs een eigen bad ... nou moe ! is het badhuis in Coriovallum niet goed genoeg? Ik badder in de beek bij huis. En bij hoge uitzondering, alleen als er jaarmarkt is in Coriovallum, dan mag ik naar het badhuis daar omdat het gratis is.

Ik dexperience dus van reizen, meer zien dan mijn eigen hut en die van de burens Van zingen ... en dan niet zingen om baby's in slaap te sussen .. zoals ik bij mijn eigen broertje doe of het baby buurmeisje, maar zingen voor een gezelschap .. Hoe ik daar ineens opkom?

Ontmoeting met Julius

Ik stond dus op de markt met een mand eieren .. iedereen liep er zonder kijken aan voorbij. Ik verveelde me en dacht aan het spelletje dat ik vroeger met oma speelde. Ik zong dus "mooie eieren te koop" en ik neuriede een paar deuntjes. Staat daar ineens een blonde man op een afstandje naar me te kijken. Hij zei later dat hij stond te luisteren, maar dat zal wel. Hij vroeg me of ik wel eens voor publiek zong .. of ik deel uitmaakte van een zanggezelschap ? Twee keer nee dus. Maar ik weet nu wat ik wil: ik ga met zingen mijn boterham verdienen, richt een eigen gezelschap op en ik ga in mooie jurken optreden.

Genoeg te zingen

Mijn moeder vond het idioot idee. Mijn vader heb ik het nog niet durven vertellen. Intussen ben ik aan het nadenken over de mogelijkheden:

Zingen op feesten en partijen in de grote villa's bij ons in de buurt; zingen bij religieuze feesten en optochten in de stad; zingen op begrafenis en zingen bij huwelijksplechtigheden, bij rouwtjes en trouwtjes dus.

Als ik mijn eieren verkocht heb, dwaal ik wat langer rond in Coriovallum. Gewoon om te kijken hoe het eraan toegaat bij optochten, bij straat optredens .. en dan vraag ik me af: hoe zou ik het aanpakken? En hoe kom ik aan een eerste optreden in een villa? Zal ik de muzikanten op straat eens durven aanspreken?

Publius Attius Servatus <i>Archeologische context</i> Kruising weg en waterweg Overslag haven Heiligdom Wijsteen: P. Attius Servatus heeft dit altaar aan de Parcae gewijd Grafsteen met afbeelding handelaar, man met amfoor op rug. <i>Omschrijving</i> Handelsreiziger Gespecialiseerd in Gallische wijn Roots in Lyon Levert partijen wijn aan villa's	<i>Persoonskenmerken</i> Kenmerken Karakter: ondernemer, handig, overtuigingskracht, lef, overal geld uit willen slaan Positie: midden klasse Leeftijd: 30 jaar Etniciteit: Gallische Romein uit Zuid- Frankrijk, klein, gebruind Object: terra sigillata beker
<i>Wie ben ik?</i> Mijn naam is Publius Attius Servatus en ik ben handelaar in wijn. Goede Gallische wijn, dus. Ik woon waar de handel me naar toe brengt en momenteel is dat het kleine stadje Trajectum ad Mosam. Hier kruist de Maas de Via Belgica. Voor een handelaar een ideale plek. Over water worden allerlei producten vanuit het zuiden aangevoerd. Vaak bulkgoederen, schepen met amforen wijn uit Gallia en olijfolie uit Hispania, blokken marmer, of partijen aardewerk (terra sigillata). Graan en fruit worden over de Via Belgica vanuit het achterland naar de haven gebracht. Na een paar jaar van alles en nog wat doorverkocht te hebben, zag ik dat dat uiteindelijk niet veel geld opleverde. Toen bedacht ik dat een specialisatie in 1 product veel beter was. De keuze was niet moeilijk. Mijn voorouders komen uit Lugdunum (Lyon) en bijna mijn hele familie zit in de wijnbouw. Mijn vader werd als jongeman naar Tongeren gestuurd met een lading amforen Gallische wijn. De rest is geschiedenis .. nu is wijn niet meer weg te denken uit het leven van een Romein. De markt wordt nu overspoeld met allerlei soorten wijnen van de meest obscure wijndomeinen. Want iedereen dacht natuurlijk een graantje mee te pikken. Ik pak het anders aan: ik verkoop alleen top-wijnen. En de beste wijn komt uit het dal van de Rodanus (Rhône), daar waar mijn familie de wijngaarden bezit. <i>Wijn</i> Hoe we onze handel georganiseerd hebben? Ieder najaar komt een schip vol amforen wijn de Maas afgezakt. Op de amforen staat geschilderd van welk wijngoed de wijn afkomstig is. Zo kan ik samen met mijn knechten zien welke amforen voor mij bedoeld zijn. Ik verkoop de wijn hier in de omgeving door. Het is hier booming. Alleen villa's worden uit de grond gestampt. Mensen willen laten zien dat ze geld hebben en ze geven het graag uit. Grote huizen, fantastische feesten en partijen waar wijn, de beste wijn dus, geschonken wordt. Je moet je relaties goed onderhouden. Ik ga dus de landgoedeigenaren zelf bezoeken en geef ze een soort wijncursus. Mijn vriend Lucius heeft speciale wijnkruikjes voor mij gemaakt. Elke soort wijn heeft zijn eigen kruikje. Dus elke smaak heeft zijn eigen vorm. Daar stond Lucius op. Vorm volgt functie, in dit geval inhoud, zei hij. Ik begreep Lucius niet helemaal .. maar soit. Ik bied de landheer ook aan om voor zijn gasten een proeverij te organiseren. Ik maak er dan echt een show van. Ik schenk de wijn in kleine terra sigillata bekertjes. Na mijn cursus wil iedereen en wijn deze bekertjes bij me kopen. Ik zorg natuurlijk dat ik een partij van die drinkbikers achter de hand heb. Ik bestel ze gelijk met de wijn in Zuid-Gallië. Volgens mij heb ik een oersterke formule uitgevonden: de verkoper komt bij u thuis en we maken er een party van. Twee voor de prijs van 1 voor de snelle beslissers, en 2 voor de prijs van 3 voor hen die al te veel gedronken hebben, haha. <i>Zuidelijke uitstraling</i>	

Wat helpt bij de verkoop van de wijn is dat ik er – al zeg ik het zelf – een Mediterraan uiterlijk heb. Donkerbruine krullen, donkere ogen, getinte huid en ik ben in de ogen van die lange Germanen maar een klein mannetje. Bij de wijn-verkoop party's in de villa's, gebruik ik dit natuurlijk. Ik schep op over de hoofdstad van de Galliërs, Lugdunum, en doe alsof ik er kind aan huis ben. Als ik dan ook een paar woordjes Gallisch spreek, geloven ze bijna dat ik hoogstpersoonlijk de wijn geperst heb. Alles voor de wijn, alles voor een goede prijs!

Heel soms wordt me gevraagd of ik het Romeins burgerrecht heb. En ja, dat heb ik. Ik hoef alleen maar mijn volledige naam te zeggen, en je weet het. Mijn voorouders komen uit Gallië en Gallië is een van de eerste Romeinse provincies, dus al veel langer Romeins ..

Ik heb wel het idee dat mijn naam helpt, dat het mijn handel makkelijker maakt. Een echte Romeinse naam opent toch wat eerder sommige deuren. Ik heb totaal niet de behoefte om in het stadsbestuur of provinciebestuur te zitten, want dat zou kunnen vanwege het burgerrecht. Laat mij maar lekker veel geld verdienen met wijn!

Minerva, godin van oorlog, wijsheid, kunst en ambachten <i>Archeologische context</i> Geuldal Langs de Geul ambachten op kleine schaal Akkerbouw Beeld Minerva Villa Herkenberg	<i>Persoonskenmerken</i> Karakter: wijs, oermoeder, zorgzaam, raadgeefster Positie: klasse apart Leeftijd: mooie grijze dame Etniciteit: ze is alles Object: Uiltje
<i>Wie ben ik?</i> Jullie vragen wie ik ben? Een tamelijk overbodige vraag, dunkt me. Ik ben een godin. Iedereen kent me. Al word ik met verschillende namen genoemd, Minerva, Mater Minerva, Mater Matrona, ik ben het <i>allemaal</i> en <i>overal</i> in de gehele Romeinse wereld, van west naar oost en van noord naar zuid. <i>Wijsheid</i> Mijn rol in de godenfamilie is die van een moeder die over wijsheid beschikt, die over oorlog gaat, die ambachten en kunst stimuleert. Over mijn wijsheid wil ik niet al te ingewikkeld doen. Ik heb er niet voor doorgeleerd of iets dergelijks. Iedere moeder beschikt over wijsheid. Welke moeder heeft er niet ruzietjes tussen haar kinderen gesust? Welke moeder heeft niet haar puberende kinderen tot de orde geroepen? En zijn niet alle oorlogen in de kern terug te voeren op ruzietjes tussen kinderen? Soms moet je adviseren om van je af te bijten en niet over je heen te laten lopen maar vaker ligt de oplossing in even nadenken, onderhandelen en uiteindelijk de wijste te zijn. <i>Kunst en ambachten</i> Trots ben ik op mijn rol van beschermster van kunst en ambachten. Naar mijn zin wordt er veel te makkelijk gedaan over dit onderwerp. Vergeet niet dat alles met de hand gemaakt wordt. Van de kleren die je aanhebt, tot het huis waarin je woont. Van het servies in de keuken, de stoel waarop je zit, tot de wagen waarmee je de oogst naar de markt brengt. Wanneer de pottenbakker ondeugdelijke kruiken maakt, zal hij ze niet verkopen. [<i>of? Wanneer Lucius de pottenbakker uit Coriovallum ondeugdelijke ...</i>] Wanneer glas slecht gemaakt is, breekt het bij het eerste gebruik. En als je gietmallen niet oké zijn, dan zal je bronzen beeldje ook niet mooi worden. Ik wil maar zeggen: het leven wordt een stuk aangenamer als je de ambachten in ere houdt. Vakmanschap is meesterschap, ook bij het brouwen van bier. Over kunst wil ik nog wel iets kwijt. Niet alles wat gemaakt wordt, dient een praktisch doel. Iets kan ook gemaakt worden om iets te verfraaien. Neem de wandschilderingen in de villa's. Je moet toch echt je vak verstaan om imitaties van fraai marmer op de muren te schilderen. Of wat op dit moment helemaal 'in' is om verhalen uit de mythologie op de muren te schilderen. En dat dan in de ontvangstruimte van de villa, zodat iedereen het kan zien! Kijk maar eens in de villa Holzkuil. Godenbeeldjes of ze nu van brons, gebakken klei of gebeeldhouwd zijn, moeten natuurlijk heel mooi zijn! Ik word erg blij van een heel mooi Minerva-beeldje. Als godin verdien ik het toch om mooi en op mn voordeligst uitgebeeld te worden. Ik zou bijna zeggen, ik ben het waard .. (reclame L'oreal?). <i>Uiterlijk</i> Hoe ik eruit zie, vragen jullie? Mijn uiterlijk verschilt van plaats en regio. Ik doe daar niet zo moeilijk over. Het gaat bij mij om de inhoud en wat minder om de vorm. Ik ben een vrouw en ik ga al een hele lange tijd mee. Ik zou je moeder kunnen zijn. Herkenbaar ben ik aan mijn vaste attributen zijn een speer, een schild, een helm en een uiltje. Het is niet zo dat ik altijd alle attributen bij me heb. Dat is best een gesleep voor een dame op leeftijd. Ik word staand en zittend afgebeeld. Je begrijpt dat ik vanwege mijn leeftijd liever op een mooie stoel zit. De keuze van mijn kleding hangt ook van waar ik mij bevindt. Als ik in de buurt van de Via Belgica ben, dan kleed ik me zoals de vrouwen hier gewend zijn. Ik trek dan een tunica aan, met daarover heen een omslagdoek die ik over mijn hoofd kan trekken. Een centuur draag ik ook graag. Leren schoenen zijn in dit klimaat geen overbodige luxe. Mijn haren kam ik graag naar achteren zodat mijn omslagdoek goed op mijn hoofd blijft liggen.	

Waartoe ben ik op aarde?

Wat doe ik nu de hele dag, vragen jullie me? Dat is een ingewikkelde vraag aan een godin. Ik draai de vraag liever om. Waarom hebben jullie mij nodig? En dat kan ik jullie vertellen. Jullie vragen keer op keer om goede raad. In mijn rol als godin van de oorlog, smeken jullie me om geen oorlog te laten gebeuren, in mijn rol als godin van de wijsheid, bidden jullie mij om goede raad op allerlei gebied en in mijn rol als godin van kunst en ambachten, hopen jullie bij mij inspiratie, goede ideeën en nieuw invalshoeken te vinden. Kortom, ik ben dus altijd bezig jullie ten dienste te staan.

Afspraken: voor wat hoort wat

Als godin ben ik er voor jullie op aarde. Maar ik verwacht wel iets terug. Daar hebben we duidelijke afspraken over gemaakt. Als jullie iets vragen, dan wil ik er iets voor terug. Dus, als een goede raad je geholpen heeft, dan krijg ik een mooi godenbeeldje of dan offeren jullie wat fruit of bloemen aan mij. Velen van jullie hebben thuis een klein huisaltaartje. En daar sta ik dan tussen de andere godenbeeldjes. Want uiteraard ben ik niet de enige godin in jullie wereld.

Als een stad of dorp mijn hulp inroept en het heeft geholpen, dan verwacht ik natuurlijk wel een grotere tegenprestatie: een mooi wij-altaar of een tempel. Ik vind het dan geen probleem als jullie je zelf met naam en toenaam in een inscriptie laten vereeuwigen, als mijn naam of mijn beeltenis maar niet ontbreekt. Totaal verrast was ik door een villa eigenaar uit Meerssen. Hij plaatste een mooi beeld van mij, gezeten op een troon, bovenop een zuil. Dat was nog eens een dankjewel!

Via Belgica - soldaten - ambachten

Mijn aanwezigheid in de Via Belgica-regio is van groot belang. De Via Belgica is een belangrijke doorgaande weg die door veel handelaren en reizigers wordt gebruikt. Jullie, bewoners van deze regio, hebben er alle belang bij dat er geen oorlog of oproer uitbreekt. Dit zou alleen maar chaos en leed veroorzaken. En dan is het niet meer mogelijk dat handelaren de producten verkopen die door jullie in ateliers in de steden en dorpen gemaakt worden.

Soldaten zien jullie liever niet op de weg. Maar jullie hebben geen moeite met de patrouilles die voor veiligheid op en rond de weg zorgen. Toch vind ik, als godin van de oorlog, dat ik jullie in herinnering moet brengen dat oorlog nodig was om een gebied onder Romeinse invloed te brengen. Aan de soldaten die vroeger de Via Belgica hebben aangelegd, hebben we veel te danken. Zij namen technieken en ambachten mee die we hier in deze omgeving nog niet kenden. Een verharde weg, dat was er nog niet. Bouwen in steen, met bakstenen, dat kende men hier nog niet. Ook namen soldaten gebruiksvoorwerpen mee die jullie hier nog niet kenden: een wrijfschaal bijvoorbeeld, een wijnzeef. En al die nieuwe producten zijn jullie hier na gaan maken. Met mijn ondersteuning, wel te verstaan.

Ingenua, bedrijfsleider villa Herderen <i>Archeologische context</i> Gelegen tussen Tongeren en Maastricht Villa's Tumulus Herderen Wijnzeef Wijaltaar Tongeren Wandschildering Tongeren <i>Omschrijving</i> Bedrijfsleider villa Eigenaar Apronius overleden Wijnkelder	<i>Persoonskenmerken</i> Karakter: harde werker, zelfstand, zelfverzekerd Positie: lager klasse Leeftijd: 40 jaar Etniciteit: Gallisch (Noord-Frankrijk) Object: sleutelbos of wijnzeef
<i>Wie ben ik?</i> Ik ben Ingenua en ik run het landgoed van mijn baas Iunius Apronius. Aanvankelijk deed ik dat samen met mijn echtgenoot maar die is al overleden. Toen Apronius zag dat ik zelf het landgoed kon beheren, heeft hij het zo gelaten. Mijn baas – even voor de duidelijkheid: ik ben geen slavin, ik ben een vrije vrouw, mijn ouders hebben de vrijheid gekregen bij het overlijden van hun eigenaar, ik ben in vrijheid geboren – Mijn baas dus, heeft een drukke belangrijke baan in de stad, in Tongeren, hij woont daar in een prachtige <i>domus</i>. Hij komt weinig naar hier. Het is hard werken op de villa maar het leven is hier goed. Het bedrijf draait goed, de opbrengsten van land zijn uitstekend. Ik wil maar gezegd hebben, het inkomen van mijn baas is hoog dankzij ons harde werk op het land. <i>Mijn werk</i> Het voornaamste in mijn werk op de villa is overal aan denken, overzicht houden en organiseren. Je zou me ook bedrijfsleider kunnen noemen. Wat er al zoal op me afkomt? Ik noem maar wat : zijn er genoeg seizoensarbeiders als er geoogst moet worden? Als er zoveel extra arbeiders zijn, zijn de voedselvoorraden dan groot genoeg? De mannen, vrouwen en kinderen moeten natuurlijk wel te eten krijgen. En bijvoorbeeld: Niet vergeten de schapen op tijd te laten scheren. Zijn er voldoende voorraadpotten als er geoogst kan worden in de moestuin? De gebouwen regelmatig inspecteren. Een lek dak moet gerepareerd worden. De knechten het gereedschap laten onderhouden. En <i>net</i> als je het erg druk hebt, komt het bericht dat de baas met zijn familie en gasten een paar dagen in de villa willen verblijven. Het luxe woongedeelte van de villa moet dan schoongemaakt en gelucht worden. De bedden opmaken, de olielampen met olie bijvullen, ga zo maar door .. De warmwater ketel moet gestookt worden want de familie wil de badvertrekken gebruiken. Dat betekent dat er voldoende stookhout moet zijn. De waterleiding moet gecheckt worden. En dan de inwendige mens: Ik moet de jager vragen hazen en reeën voor me te schieten, want er moet natuurlijk goed gegeten worden. Maaltijden moeten voorbereid worden. Heel veel extra werk dus. Luxe woongedeelte van de villa, vraag je? De villa bestaat uit een groot woonhuis. De mooiste vertrekken zijn voor de familie. Zo is daar een centrale hal, een mooie hoge ruimte met het mooiste uitzicht naar buiten, met mozaïek op de vloer, wandschilderingen en vloerverwarming. Daar omheen liggen wat kleinere ruimtes: de slaapkamers, kantoorruimte en kamers die als inloopkasten gebruikt worden. Natuurlijk is er ook een mooi badvertrek. Dit deel van het huis is afgescheiden van deel waar ik woon. Nu alleen, vroeger met mijn man. De keuken is onze leefruimte, en in de winter de meest warme ruimte. Wij hebben geen vloerverwarming, dat begrijp je. Ook geen badkamer, dat is duidelijk. Om de keuken heen liggen onze slaapkamers, en opberghokken. Onze muren zijn met leem afgewerkt. De vloeren zijn met planken afgewerkt. Groot verschil dus met het woonhuis van de familie. <i>De wijnkelder</i> Onze wijnkelder is tot in de verre omgeving bekend. Mijn baas is trots op de wijnen die inkoopt. Het zijn inderdaad heel goede en dure wijnen. Een tijd geleden kwam een wijnhandelaar, Servatus heette hij, naar de villa toe met een wagen vol amforen. Ik mocht de heren steeds de bekers aanreiken als er wijn	

geproefd werd. Wat me opviel was dat Servatus de wijn aanlengde met water. Alleen met water ! Toen vertelde ik hem dat ik de wijnen op smaak bracht met honing of met kruiden uit de tuin. Dat wilde me-
neer Servatus wel eens proeven. Hij was werkelijk onder de indruk van de aroma's die ik aan de wijn toe-
voegde. Ik vond het niet nodig hem exact te vertellen welke kruiden ik hiervoor gebruikte.

Als er partijen zijn, dan neemt mijn baas zijn vrienden mee naar de wijnkelder. Een tafel met bekers en
lekkere hapjes staan al klaar. De dames blijven boven in de ontvangstkamer en roddelen over de nieuwe
bewoners in de villa's in de buurt. Mode is natuurlijk ook een dankbaar onderwerp.

Mijn uiterlijk

Als ik mezelf vergelijk met de vrouw van mijn baas en haar vriendinnen, heb ik een landelijke stijl. Mijn
kleding moet vooral praktisch zijn en tegen een stootje kunnen. Ik draag een lange tunica, vaak een
schort, als het kouder is een omslagdoek. Als ik de familie moet verwelkomen dan draag ik een lichtkleu-
rige tunica, een mooie geweven ceintuur en leren schoenen. Mijn haar steek ik op. Ik heb ooit van mijn
man een mooie haarpin gehad. Die gebruik ik dan. Hoeveel kleren ik heb, vraag je? Voor het werk heb ik
een winter- en een zomer tunica, een dikke en een dunnere omslagdoek en ik heb zagezegd 1 net setje
kleren.

Ik heb al zeg ik het zelf mooie bruine krullende haren en bruine ogen. Mijn moeder zei altijd dat ik op
haar moeder leek die ergens in Noord Gallië is geboren.

Ik word wel eens geplaagd door mijn vriendinnen op de markt in Tongeren. We *horen* je altijd aan ko-
men lopen, wordt er dan gezegd. En dat kan wel kloppen want ik heb altijd, maar dan ook altijd, een
sleutelbos bij me. Je moet je spullen goed opbergen, heb ik van mijn moeder geleerd. Niet alleen de kis-
ten met gereedschap in de schuur, maar ook de voorraadkast in de keuken. En dan het woongedeelte
van de villa waar alleen de familie komt. Alle deuren hebben daar sloten. En die moeten altijd op slot zijn.
Als we op het veld werken, zou zo maar een onverlaat onze villa leeg kunnen roven.

Via Belgica – de markt

Onze villa ligt dicht in de buurt van de Via Belgica. Ik kan kiezen naar welke markt ik ga. De markt in Ton-
geren of de markt in Maastricht. In Tongeren vind ik worst en kruiden die uit het verre zuiden van Gallië
komen, in Maastricht koop ik vis uit de rivier of aardewerk dat in Coriallum gemaakt is. Voor groente en
fruit hoef ik niet naar de markt. Dat hebben we zelf in onze moestuin. Ik ben altijd op zoek naar prakti-
sche dingen zoals een goede bezem, of een kleine priem van been waarmee ik gaatjes in stof of leer kan
maken, een mooi keukenmes, van die dingen dus.

Mijn trots

Op mijn kruidentuin ben ik het meest trots. Ik gebruik kruiden om het eten op smaak te brengen maar
ik gebruik kruiden ook als geneesmiddel. Als iemand een lelijke snijwond heeft, behandel ik dat met he-
lende kruiden, hondsdrif (nakijken of dit klopt!) voor het verzachten van een insectenbeet, valerian voor
als iemand hoofdpijn heeft. Voor elk kwaaltje wel een middeltje.

Maar het liefst experimenteer ik met kruiden in de wijn. Soms zijn wijnen van zichzelf gewoon niet zo lek-
ker en maken mijn kruidenmengsels het drinkbaar. Ik zit wel eens te dromen zou je ook niet gewoon be-
tere wijn kunnen maken? Van druiven die hier groeien en die de smaak van dit landelijke gebied heb-
ben. Want dat heb ik jullie nog niet gezegd: hoe mooi de omgeving is, een landelijk gebied tussen Ton-
geren en Maastricht. De kalkrijke grond moet volgens mij zeer geschikt zijn voor druiventeelt.

Julius Genialis, veteraan tiende legioen gemina, pia, fidelis (LEG X GPF) <i>Archeologische context</i> Dichtbij Via Belgica en Via Traiana Nabijheid vicus Aquis Granum (heilzame bronnen) en Coriovallum (badhuis, markt) Tumulus Heer van Bocholtz Villa Vlengendaal <i>Omschrijving</i> Ruiter Romeinse levensstijl Villa, familiebezit Goede vriend Candidinius Gaius, <i>sevir Augustalis</i> in Aken	<i>Persoonskenmerken</i> Karakter: autoritair, trots op zijn prestaties, opschepper Positie: midden klasse – sociale klimmer Leeftijd: 40 jaar Etniciteit: Bataaf - Germaan Object: zwaard
<i>Wie ben ik?</i> Mijn naam is Julius Genialis en ik ben vernoemd naar mijn grootvader. En ik mag wel zeggen dat ik met trots zijn naam draag. Mijn grootvader, zo vertelde mijn vader graag, was nog een Bataaf zoals Bataven horen te zijn: groot, sterk, een man van zijn woord, voor niets en niemand bang, gespierd en sportief. Hij kon zwemmen als geen ander. Hij had 1 grote liefde en dat was zijn paard. Mijn oma had dat maar te accepteren omdat het gewoon zo was. Ik vind dat ik op mijn grootvader lijk. Ik heb 25 jaar gediend in het leger, ben nog steeds sterk en gespierd. Paardrijden is mijn lust en mijn leven. Ik ben geen onverdienstelijk jager. OK, een minpuntje: zwemmen doe ik niet graag. Maar ik kan het wel. Ik heb een verschrikkelijke hekel aan mensen die me tegenspreken. En waarom zouden ze ? Ik heb veel bereikt. Zoals gezegd mijn grootvader was de eerste in de familie die in het Romeinse leger gediend heeft. Omdat hij geen Romein was, werd hij ingedeeld bij de <i>auxilia</i>, de zogenaamde hulptroepen. De Bataven waren geen gewone soldaten; het waren ruiters, hele goede ruiters dus, die met paard en al rivieren konden oversteken. We waren elite-troepen. Niet onbelangrijk met een eigen Bataafse aanvoerder. Ik ben nu 3de generatie in dienst van het Romeinse leger. In vergelijking met opa ben ik behoorlijk verromeinst. Na mijn dienstdienst heb ik een stuk grond gekregen en daar heb ik Romeins huis gebouwd. Van de opbrengsten van het land, kan ik me aardig redden. Ik spreek latijn maar mijn moedertaal vergeet ik niet. Het is best wel wat weggezaakt. Maar met oude vrienden onder elkaar komt het zo weer terug. <i>Uiterlijk</i> Ik vind mijn uiterlijk belangrijk. Mijn blonde haren en rode baard en snor vallen enorm op. Bovendien ben ik groter dan de mensen hier. Over gebrek aan vrouwelijke aandacht hoef ik niet te klagen! Als ik thuis vrienden ontvang, dan kleed ik me als een Bataaf. Een broek, een korte tuniek tot op de heupen, riem, en een korte mantel. Ik draag leren schoenen met leren banden eraan die om mijn onderbenen draai. Heel comfortabel. Als ik ga paardrijden doe ik zo'n zelfde broek aan maar dan van een steviger stof. Ik pas mijn kleding aan als ik voor feesten en partijen gevraagd word. Dan trek ik mijn mooiste tunica aan met een riem met een mooie gesp, en sandalen. Om mijn afkomst niet helemaal te verloochenen draag ik een erfstuk, de torque van mijn vader, een mooi gouden hals-sieraad. <i>Mijn loopbaan</i> Als jonge jongen ging ik in dienst bij de hulptroepen van het leger. Vroeger was het zo dat van ieder Bataafs gezin tenminste 1 zoon het leger inging. De ouders hoefden dan geen belasting te betalen. Als je nu het leger ingaat en na 25 jaar afzwaait, kom je in aanmerking voor een som geld of een stuk land. Mijn vader koos voor een stuk land en bouwde daar een mooie boerderij. Het is een goede deal maar dan moet je natuurlijk wel gezond blijven en tegen een stootje kunnen. Voor mij was dat natuurlijk geen probleem! Na mijn afzwaaien heb ik mij gevestigd in het mooie gebied ten westen van Aquis Granum. De	

boerderij van mijn familie heb ik verkocht en hier heb ik mijn leven verder opgebouwd. Waarom hier vraag je?

Ik werd als ruiter gestationeerd in het legerkamp bij Nijmegen. We moesten de noordgrens langs de rivier de Rijn bewaken. In mijn eenheid zaten mannen die overal vandaan kwamen, want het was zo georganiseerd dat je standplaats als soldaat nooit in je geboortegrond was. Een strijdmakker van me kwam uit de buurt van Tongeren en vertelde over zijn bezoeken aan de stad Aquis Granum. Er zijn fantastische thermale baden daar ! Hij kwam niet uitgepraat over het prachtige landschap ! Ik ben tijdens mijn verlof gaan kijken want ik was wel nieuwsgierig geworden en die thermale baden trokken me trouwens ook wel.

Mijn eerste bezoek aan het gebied maakte een verpletterende indruk op me: wat een drie sterren landschap ! het was voorjaar, de fruitbomen stonden in bloei, de zon scheen op de heuvels – ik zag me al op mijn paard over de heuvels rijden - , heel veel beekjes en wat me aansprak, er was ook bos waar je lekker kon jagen. Toen ik Aquis Granum naderde, kwam ik door een gebied met allerlei prachtige villa's, niet zo heel ver van de stad .. ideaal leek me, het rustige buitenleven met de stad onder handbereik. En niet onbelangrijk de Via Belgica én de Via Traiana in de buurt. Toen nam ik me voor om na mijn diensttijd me hier in Sempervivum te vestigen.

Via Belgica

Waarom de Via Belgica belangrijk is ? Dat lijkt me duidelijk. Wonen op het platteland is heerlijk maar je moet natuurlijk wel een connectie houden met de stad. Want in de stad, daar tref je de bestuurders, en de hoge ambtenaren aan die belangrijk zijn. En wil je een beetje invloedrijk zijn of aanzien hebben, dan moet je relaties in de stad onderhouden.

De Via Belgica verbindt Tongeren, Coriovallum, Aken, en Keulen. In Coriovallum kruist de weg naar Xanten. Vergaderingen, verkiezingen, religieuze bijeenkomsten, volksfeesten vinden in de stad plaats. En wil je gezien worden, dan moet je erbij zijn. Over de Via Belgica ben je er dus zo!

Mijn leven in Sempervivum

Mijn villa wordt omringd door vruchtbare akkers. Ik verpacht mijn akkers. De oogsten zijn zo goed dat ik er goed van kan leven. Ik heb gelukkig een goede bedrijfsleider gevonden, aan hem laat ik alles over. Laat ik liever over mijn sociale leven vertellen.

Een heel goede vriendin van me is een vrouw die jullie kennen als de dame van Simpelveld. Ze runt haar landbouwbedrijf zeer efficiënt. Ze doet zelf de boekhouding en onderhandelt met de afnemers van haar landbouwproducten. Echt een zakenvrouw !

Ze organiseert vaak ontvangsten in haar villa. Ook die zijn tot in de puntjes goed georganiseerd. Toen ik me op een feest liet ontvallen dat ik verschrikkelijk goed kon jagen, reageerde ze zoals alleen zij dat kan doen: "Oh wat goed, de volgende keer dat we hier dineren, laat ik de hazen klaarmaken die jij voor ons hebt geschoten."

Natuurlijk ontvang ik zelf ook gasten bij mij thuis. Ik maak er veel werk van. Niet alleen wat er op tafel komt en welke wijnen er geschonken worden zijn belangrijk, maar vooral ook wie je uitnodigt. Gasten uit de stad, vaak uit Aken, laat ik in mijn huis logeren. Soms organiseer ik ook een jachtpartij voor de maaltijd. Na de jacht frissen we ons dan op in mijn badvertrekken. Daarna gaan we aan tafel.

Wat ik in de stad gezien heb en ervaren heb, is dat een ontvangst wat meer cachet krijgt als er muziek klinkt of als er opgetreden wordt. Ik was de eerste in deze omgeving die tijdens het diner zangers en dansers liet optreden. Nu doet iedereen het.

Ik heb een bijzondere zangeres bij toeval ontmoet. Ik liep op de markt in Coriovallum en daar hoorde ik tussen het geroezemoes van stemmen een vrouw prachtig zingen. Voor haar op de grond stond een mand met eieren en zij prees al zingend haar verse eieren aan. Die eieren konden me gestolen worden .. wat zong ze mooi ! Ik vroeg haar of zij eens voor mijn gasten thuis wilde komen zingen tegen een goede

betaling. En weet je wat ze zei ? "even aan mijn moeder vragen!". Lang verhaal kort, deze Caecila uit Kerkrade is bij mij zo'n beetje haar loopbaan als zangeres begonnen.

Mijn zeer goede vriend Candidinius Gaius

Zeker 1x in de week ga ik naar Aken. Voor belangrijke zaken, dat begrijp je. Maar er is ook een andere reden zeer persoonlijke, medische reden. Tijdens mijn diensttijd ben ik door een stom ongeluk gewond geraakt. Het litteken op mijn rug kan soms behoorlijk irriteren. De thermale baden in Aken doen wonderen. Als ik hier regelmatig een bad neem, dan blijven de klachten weg. Door mijn regelmatige bezoeken, kom ik vaak dezelfde mensen tegen. En zo raakte ik in gesprek met Candidinius. Een heel interessant persoon ! Hij intrigeerde me vanaf de eerste ontmoeting. Hij heeft een opvallend lichte huid en donkerblonde haren. Nooit eerder gezien. Hij blijkt een *sevir Augustalis* te zijn. Hij maakt deel uit van een commissie die er op toeziet dat de keizerverering naar behoren wordt uitgevoerd. Dus verantwoordelijk voor feestelijkheden, offers en dat soort dingen. Een belangrijke functie dus. En dat voor iemand die geen Romeins burgerrecht heeft. Zijn levensverhaal wijkt af van dat van mij: ik ging het leger in maar hij koos ervoor om dat niet te doen. Hij was zoon van een knecht en heeft zich opgewerkt (hij wilde zich niet meer laten knechten !). Keihard werken, goed in je werk zijn en uiteindelijk eigen baas te worden. Met het geld dat hij heeft verdiend startte hij een eigen landbouwbedrijf. Hij verdiende toen nog meer geld. En met dat geld kon hij *sevir* worden. Zijn motto: Succes is een keuze. Al badderend wisselen we persoonlijke ervaringen uit. Inmiddels zijn we goede vrienden .. misschien wel meer dan goede vrienden.

Titus Tertinius, gemeenteraadslid Xanten <i>Archeologische context</i> Kleine ambachten in Geuldal Wachttorens Goudsberg Villa's Ravensbos, Vogelenzang Bronzen plaatjes <i>Omschrijving</i> Werkzaam in openbaar bestuur Domus in de stad Xanten, villa op geboortegrond Behartigt belangen van streekgenoten	<i>Kenmerken</i> Karakter: sociaal, ambitieus, slim, netwerker Positie: hogere klasse Leeftijd: 35-40 jaar Etniciteit: Romeins van Gallische afkomst Object: stilus met wasplankje
<i>Wie ben ik?</i> Mijn naam is Titus Tertinius en ik mag als gemeenteraadslid in Xanten de belangen van mijn achterban dienen. Het is een eervolle job en ik ben het aan mijn stand verplicht dit gewetensvol te doen. Ik ben in de gelukkige omstandigheid dat ik over familiekapitaal kan beschikken. Ik heb een <i>domus</i>, zeg maar een luxe stadshuis, in Xanten en ik beschik over een villa in het prachtige Ravensbos, gelegen in het Geuldal. En ja, die twee huizen liggen 100 km van elkaar verwijderd. De meeste tijd ben ik Xanten. Daar zijn de gemeenteraadsvergaderingen, de religieuze feesten, de offers aan goden en voor het welzijn van de keizer en het Romeinse Rijk. De gemeenteraad bestaat uit 100 leden. Je begrijpt dat er veel en eindeloos vergaderd moet worden voordat we gezamenlijk een besluit nemen. Iedere 4 jaar zijn er verkiezingen. Ik moet dus mijn best blijven doen om kiezers te overtuigen op mijn persoon te stemmen. In Xanten probeer ik zoveel mogelijk zichtbaar te zijn: ik loop alle recepties en ontvangsten af, ga in discussie met vertegenwoordigers van handelaren en ambachtslieden, praat met landeigenaren en ik probeer natuurlijk me te profileren in de gemeenteraadsvergaderingen. Niet alleen mijn netwerk in de stad is belangrijk. Ook mijn achterban in het Geuldal is belangrijk. Van oorsprong is het de thuisbasis van mijn familie. We hebben er verschillende villa's. Mijn eigen villa staat in het Ravensbos, werkelijk het mooiste plekje dat er is. Ik probeer altijd mensen uit Xanten over te halen eens een paar dagen naar het Geuldal te komen en daar vakantie te vieren. De natuur is daar zo bijzonder! De lucht is schoon en fris. De mensen zijn er vriendelijk en gastvrij. Het is dus geen straf om een paar keer per jaar naar mijn villa in het Ravensbos te reizen voor het onderhouden van mijn contacten daar. <i>Mijn werk</i> Soms denk ik wel eens "ik ben mijn werk". Ik heb een groot sociaal gevoel en ik vind dat we als gemeenschap een aantal dingen samen moeten regelen. Goede verbindingswegen, daar profiteert iedereen van; een wachttoren op de Goudsberg om de veiligheid in het Geuldal te garanderen, is ook in ieders belang. Dat zijn thema's waar ik graag met iedereen over in discussie ga. Doordat ik zoveel mensen spreek, zie ik ook dat de verschillen in onze maatschappij groot zijn. En die zullen er altijd zijn. Ik hou spreekuren thuis en dan ontvang ik mensen. Ik luister naar hun problemen, geef ze goede raad, beloof een goed woordje te doen bij deze of gene. Ook help ik mensen soms financieel, soms met gewoon wat eten. Dat ze in ruil daarvoor op mij zullen stemmen, vind ik een mooi systeem. Zo werkt het immers hier in het Romeinse rijk. <i>Villa Ravensbos</i> Mijn familie woont al generaties lang in het Geuldal. Aanvankelijk was een boerderij zoals er zovele waren. In de loop der tijd heeft mijn familie er steeds iets aan veranderd en gemoderniseerd tot een echte villa. Kenmerkend waren lange tijd de twee hoektorens aan de voorkant. Ik heb de villa meer bij de tijd gebracht door er badvertrekken bij te bouwen. Een ingrijpende en kostbare operatie. Maar elk nadeel heeft zijn voordeel: met de warme lucht uit de stookruimte, verwarmen we nu ook de vloer van mijn ontvangstkamer.	

Ik ben altijd blij als ik weer een tijd in mijn villa mag verblijven. En dat vinden mijn vrouw en kinderen ook. Even de hektiek van de stad verwisselen voor de rust van het buitenleven. Ik verheug me om mijn personeel weer te zien. We hebben fantastische mensen in dienst. Zij hebben hart voor de villa, en zorgen met liefde voor de tuin rondom de villa. Over de bedrijfsvoering van de villa hoef ik me geen zorgen te maken. Dat wordt door een deskundige manager gedaan. Ik neem altijd een kleinigheid voor mijn personeel mee uit Xanten. Misschien uitzonderlijk voor een villa-eigenaar maar ik vind dat je je waardering mag laten blijken, ook aan je personeel. Sommige vrienden vinden het soft van me -het is toch maar je personeel, zeggen ze- maar ik geloof werkelijk in de meerwaarde van goede verhoudingen. Trouwens het zijn gewoon heel aardige mensen. Mijn kinderen spelen graag met kinderen op de villa.

Bronzen plaatjes - eerbetoon

Mijn villa vind ik mooi en ik kan genieten van de mooie natuur of van een mooi muzikaal optreden. Laatst trad hier de bekende zangeres Caecilia op voor mijn gasten. Maar ik word helemaal warm van trots als ik naar de bronzen plaatjes kijk die ik in de ontvangstkamer heb opgesteld. Het is een eerbetoon van mijn achterban. De mensen die hier in het Geuldal wonen. Zij hebben zich samen gepakt en geld verzameld om te bedanken, heel eervol ! In het bronzen plaatje staat gegraveerd: Aan Titus Tertinius Cornutus, gemeenteraadslid van Xanten. Van de mensen uit Catualium aan hun allerbeste beschermheer (ever).

Als ik weer in Xanten verblijf, neem ik de bronzen plaatjes mee. Zo kan iedereen die mijn huis in de stad bezoekt zien dat ik belangrijk ben voor een grote groep mensen en dat ik hun belangen goed bewaak. Gemeenteraadslid zijn is het mooiste wat er is !

Dame van Voerendaal <i>Archeologische context</i> Agraïsch gebied, akkerbouw Nabijheid Coriovallum Villa Voerendaal Portret Dame van Voerendaal <i>Omschrijving</i> Tante, haar neef is eigenaar villa Voerendaal Wil Romeinse zijn dan Romeins Goede partijen voor neven en nichten zoeken	<i>Persoonskenmerken</i> Karakter: ambitieus, warm (ze wil het beste voor de familie), zakelijk (familievermogen moet in familie blijven), koppelaarster (familieleden koppelen met villa-eigenaren) Positie: middenklasse die doet alsof ze van de hogere klasse is Leeftijd: 60 jaar Etniciteit: Romeins met Germaanse roots Object: geld
<i>Wie ben ik?</i> Ik hoef me -geloof ik- niet voor te stellen .. iedereen kent mij en ik ken iedereen hier in de omgeving, vaak ook hun ouders. Hoe dat komt? Ik ben al aardig op leeftijd en ik heb mijn hele leven gewoond in Villa Voerendaal. Omdat onze villa aan de weg ligt, zie ik iedereen die voorbij komt. Elke week bezoek ik Coriovallum om op de markt naar accessoires te zoeken die mijn outfit compleet maken én ik ga natuurlijk naar het badhuis. Daar laat ik door mijn favoriete cosmetike mijn haar doen. De markt en het badhuis, dat zijn de plekken waar je als dame de laatste nieuwtjes opvangt. <i>Villa Voerendaal</i> Mijn vader vertelde graag dat zijn vader een eenvoudige boer was. Hij werkte op het land, samen met zijn vrouw en later met zijn kinderen, mijn vader dus. Het was toen werkelijk een primitief gedoe. Ze woonden eigenlijk in een stal maar dat mag ik zo niet zeggen, want iedereen woonde toen in een stal, of liever gezegd, het vee woonde onder hetzelfde dak als de mensen. Het was mijn vader die een huis voor zijn gezin maakte en een losse schuur voor het vee, voor de opslag van landbouwwerktuigen en gereedschap. Huis en schuur werden gebouwd van hout, leem en stro. Toen mijn vader meer verdiende, hij ging steeds meer graan verbouwen, meer dan wij als familie nodig hadden, verbeterde hij met en met het huis. Eerst werd de voorgevel van ons huis aangepast. We kregen een portiek met 2 zuilen bij de voordeur. Ons huis viel toen al op ! Na de te vroege dood van mijn vader nam mijn oudste broer het bedrijf over. We waren jong, niemand was nog getrouwd en we bleven in ons ouderlijk huis wonen. Lang verhaal kort: mijn broer maakte van het boerenbedrijf van onze vader een goed lopend akkerbouwbedrijf. We gingen ons helemaal op de teelt van graan toeleggen. Omdat er steeds meer mensen hier in de regio kwamen wonen, de stad Coriovallum groeide, en het leger een goede afnemer van graan werd, verdienden we bakken met geld. Mijn broer investeerde vooral in meer grond, meer bijgebouwen, meer arbeiders alles meer, meer .. Mijn broer stichtte een gezin en zijn oudste zoon is nu bedrijfsleider. Ik ben dus de tante van de huidige eigenaar. Ik heb alle veranderingen op de villa meegemaakt. <i>Veranderingen – Via Belgica</i> Over veranderingen gesproken ! De Via Belgica wordt met het jaar drukker. Eerst zag je vooral soldaten, koeriers en handelaren op de weg. Nu zijn het alleen maar handelaren die je ziet. Karren vol met landbouwproducten uit de omgeving, maar ook met producten die in de haven van Maastricht aangevoerd zijn. Soms ook karren met spullen die helemaal uit Tongeren komen. Laatst kwamen er reizigers uit Aken bij ons voorbij. Ze vroegen of ze de nacht hier mochten doorbrengen. Mijn neef is de kwaadste niet en bood ze een slaapplek in de stal aan. <i>Mijn leven</i> Zoals gezegd, ik ben opgegroeid op de villa. Mijn ouders hebben me leren lezen en schrijven. Maar ze stonden erop dat ik op de villa bleef wonen en werken zolang ik geen echtgenoot had. En er kwam geen echtgenoot. Dus ik bleef op de villa. Ik heb het altijd jammer gevonden dat ik niet als vrouw van een rijke villa-eigenaar mijn eigen villa kon inrichten. Aan de andere kant, trouwen betekende ook kinderen krijgen. Nou, ik heb heel wat vrouwen in het kraambed zien sterven. Ik ben die dans ontsprongen. Toch jammer van die eigen villa die zelf zo graag had willen inrichten.	

Ik zie het als mijn taak om voor de kinderen van mijn neef goede huwelijkspartijen te vinden. Weet je, als er geen kapitaal is, bestaat het leven alleen maar uit hard werken. En dat wil je je eigen familie toch besparen! Mijn strategie? Ik laat me op alle villa's uit de buurt uitnodigen. Zo zie ik wie belangrijk is en na een praatje weet ik direct welk vlees ik in de kuip heb. Ik hou ervan om in andere villa's te kijken hoe het ingericht is, welke materialen en kleurcombinaties er gebruikt zijn.

Zuilengalerij

Mijn neef interesseert het uiterlijk van de villa niet zoveel, en zijn vrouw heeft gewoon niet veel in te brengen. Ik probeer mijn neef ervan te overtuigen dat als hij een goede partij voor zijn kinderen wil, dat hij zijn villa moet verfraaien. Hij moet laten zien dat hij duiten heeft!

Ik erger me al jaren aan al die losse gebouwen op het erf. Dat doet me veel te veel aan vroeger denken. Toen er steeds weer iets bijgebouwd werd als er geld was. Waarom nu niet een hele nieuwe villa gebouwd? Voor mijn neef is dat een *no go*. Dus ik heb iets anders bedacht: een grote zuilengalerij die alle gebouwen aan elkaar verbindt zodat het 1 grote gevel wordt. Als we daarmee niet scoren, dan weet ik het niet meer. Bij mijn neef begint het langzaam te dagen. Ik houd hoop.

De jeugd van tegenwoordig

Nog even over die veranderingen .. ik vind dat de jeugd geen manieren meer kent. Ze weten niet meer hoe je in gezelschap je voorstelt of hoe je je beweegt. Hoe ze soms op de aanligbedden hangen, ik kan het niet aanzien. Laatst zag ik bij mijn goede vriend Tertinius een allerliefste zangeres, Caecilia. Een jonge vrouw, een elegante verschijning. Helaas wist ze niet hoe ze applaus in ontvangst moest nemen. Ik heb het haar voorgedaan en ook hoe je een handkus van een heer aanneemt.

Elegant zei ik, en dat gold voor haar figuur en kleding. Maar haar kapsel ! Alsof ze haar haren 2 weken niet gekamd had. Ze had het opgestoken maar de plukjes haar sprongen alle kanten op. Ik laat mijn haar altijd in het badhuis van Coriovallum doen. Ik ga voor een stijlvolle coupe, geïnspireerd op het kapsel van Sabina, de vrouw van keizer Hadrianus. Ik heb het haar aangeraden.

Bijlage 2: het merkboek van Het Romeins Museum

Zie bijlage f: HRM merkboek versie 2 bij deze aanbesteding.

A detailed portrait of a woman with light brown hair, wearing a purple headband with gold leaf ornaments and a purple garment with a gold chain necklace. The background is a dark, textured blue.

**HET
ROMEINS
MUSEUM**

**Merkboek
2024**

Bouwen aan Het Romeins Museum

Rome is niet in een dag gebouwd. Dat geldt ook voor Het Romeins Museum. De officiële bouw is in september 2024 gestart. Zo ook het bouwen aan ons merk. Goed bouwen vergt enthousiasme, maar belangrijker nog: het vergt discipline.

Bij alles wat we doen moeten we vasthouden aan ons DNA, de gekozen positionering en onze kernboodschap. De tijd verrassend vooruit.

Met dit merkboek zorgen we ervoor dat iedereen die met of bij Het Romeins Museum gaat werken weet wat ons DNA is en hoe we deze over de Bühne krijgen. Zo kunnen we gericht aan ons prachtige museum bouwen en consistent delen met de buitenwereld.

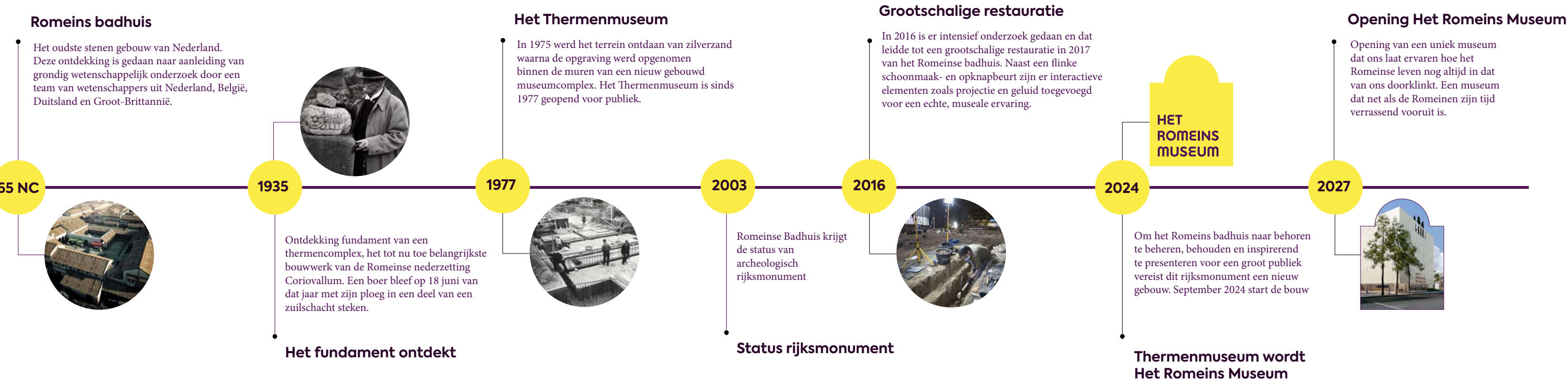
Inhoud Merkboek

Merkidentiteit	pagina	04
Oorsprong	pagina	05
Manifest	pagina	06
Positionering	pagina	07
Waarden	pagina	08
Beeldmerk	pagina	09
Pay-off	pagina	11
Corporate kleuren	pagina	12
Corporate fonts	pagina	13
Merkrichtlijnen	pagina	16
Doelgroepen	pagina	17
Tone of voice	pagina	22
Tone of image	pagina	25
Merkcommunicatie	pagina	30

1. Merk identiteit

Onze oorsprong

Het Romeinse badhuis in Heerlen, ooit gelegen in Coriovallum, vertelt een fascinerend verhaal dat bijna twee millennia omspant. Al in 65 na Christus, zeven jaar vóór de bouw van het Colosseum in Rome, werd hier druk gebadderd. Vier eeuwen lang bleef het badhuis in gebruik, met regelmatige verbouwingen en uitbreidingen. Na een periode van vergetelheid werden de resten in 1935 herontdekt, wat leidde tot opgravingen en onderzoek. In 1977 verrees het Thermenmuseum rond deze archeologische schat. Ondanks zijn unieke status als enige Romeinse gebouw in de Collectie Nederland en restauratie, kampte het badhuis met conserveringsproblemen door een verouderd museumgebouw. In 2024 start de bouw van Het Romeins Museum. Een plek die recht doet aan de buitengewone archeologische en cultuurhistorische waarde. Een innovatief museum dat niet alleen het unieke erfgoed op het gebied van tijd beschermt, maar ook de bezoekers onderdompelt in het dagelijks leven van de Romeinse tijd. Dat bezoekers zich tegelijk laat verbazen over hoe het Romeinse leven van toen nog altijd verweven is met het onze van nu.

Manifest

De confrontatie met de Romeinen 2000 jaar geleden, leidde tot veel vernieuwing in het dagelijks leven van de inwoners in Heerlen en omstreken. Veelal positief en verrassend, maar sommige vernieuwingen schuurden of werden niet omarmd uit vrije wil.

De Romeinen brachten allerlei noviteiten mee op het vlak van voedsel, drank, techniek, vervoer, religie enzovoort. Sommige ‘innovaties’ werden snel omarmd en brachten gelijk verandering in het dagelijks leven. Mensen gingen anders koken, op een andere manier vrijetijd invullen, baden, anders reizen of strijden.

Vernieuwing vond plaats op producten, zoals bijvoorbeeld de introductie van abrikozen, kippen en olijfolie; op techniek bijvoorbeeld verwarming en ook hygiëne door de riolering; en sociaal door andere verhoudingen in werk en organisatie. Er waren ook vernieuwende ideeën die niet omarmd werden en daarmee een stille dood zijn gestorven.

De samenleving in Heerlen en daarbuiten werd onomkeerbaar veranderd. En nog steeds zien we daar in het dagelijks leven de gevolgen van. Een ding staat vast; de Romeinen waren hun tijd ver vooruit.

Het Romeins Museum. De tijd verrassend vooruit

Positionering

Merkbelofte: de essentie van de positionering in een zin samengevat.

Ankerwaarde: dat kenmerk waarin het merk sterk is en die vandaag de dag al wordt waargemaakt. De ankerwaarde is geborgd in het DNA van de organisatie. Om deze te behouden moet er blijvend aan worden gewerkt.

Aspiratiewaarde: geeft de groeipotentie weer. Waar kun je je als museum nog ontwikkelen en verbeteren.

Positioneringswaarde: dit is de waarde waarop je naar buiten treedt en het onderscheidt op maakt. In alles wat je doet moet deze waarde voelbaar zijn.

De waardes staan in verhouding met elkaar en houden elkaar in evenwicht.

Why: Hogere doel en overtuiging. Waarom je doet wat je doet.

Vernieuwend
[positioneringswaarde]
vernieuwend perspectief -
vernieuwende interactie

Dichtbij
[ankerwaarde]
persoonlijk - toegankelijk

Een beter begrip
van onze tijd, ons leven
en de uitdagende
veranderingen waarvoor
wij ons gesteld zien door
een groter perspectief
op tijd. Wij noemen
dat tijdsdiepte.
[why]

Met overtuiging
[aspiratiewaarde]
Stevig - opmerkelijk

Romeinse
vernieuwing in ons
dagelijks leven

[merkbelofte]

Merkwaarden

Ankerwaarde

We brengen het dichtbij

Op de historische plek waar het badhuis is gevonden staat Het Romeins Museum. Het verhaal vertellen we vanuit het perspectief van mensen die destijds daadwerkelijk in Coriovallum en omgeving zijn geweest. Door hun ogen kijken we naar de vernieuwing die de Romeinen brachten en de invloed die dat had op hun dagelijks leven. We brengen het verhaal op verschillende manieren, zodat het aansprekend is voor jong en oud.

Aspiratiewaarde

We brengen het met overtuiging

We zijn integer maar stevig. Authenticiteit en nuance voel je in alles wat we doen. Tegelijkertijd maken we overtuigde keuzes die we met trots brengen

Positioneringswaarde

We tonen een vernieuwend perspectief

Het centrale thema van ons museum is vernieuwing. Dat voel je in alles: in de insteek van onze verhalen, in de soms verrassende perspectieven die we kiezen en in de vernieuwende manieren waarop we die verhalen brengen. Daarin lopen we echt voorop. Over ons zal gepraat worden, omdat we het net even anders doen dan wat je van een museum zou verwachten. We vinden onszelf keer op keer opnieuw uit in de stad die niet anders gewend is dat telkens te doen.

Beeldmerk

Het logo van Het Romeins Museum bestaat uit een beeldmerk, de geabstraheerde Romeinse boogvorm en een symmetrisch opgebouwd woordmerk. De lichtbaan vanuit het logo verbindt verleden, heden en toekomst met elkaar. Dit visualiseert het reizen door verschillende tijdsdimensies waar je kunt ontdekken hoe het leven van de Romeinen ons nog dagelijks inspireert. Deze drie elementen, Boog, woordmerk en lichtbaan vormen samen het corporate logo voor Het Romeins Museum. In communicatie kan het logo zonder lichtstraal of boogvorm toegepast worden.

**HET
ROMEINS
MUSEUM**

HET
ROMEINS
MUSEUM

Woordmerk

HET
ROMEINS
MUSEUM

Zonder lichtbaan op beeld

Pay-off

De positionering van het Romeins Museum belicht twee aspecten: de tijdloze aard van menselijk gedrag en de verrassende moderniteit van Romeinse innovaties. Door deze benadering om te keren, worden de Romeinen geportretteerd als vooruitstrevende denkers wier uitvindingen nog steeds relevant zijn. Het museum gebruikt ‘confrontaties’ waarbij Romeinse karakters moderne uitvindingen claimen, wat een directe link creëert tussen het heden en het verleden. Dit concept wordt samengevat in de slogan “Het Romeins Museum. De tijd verrassend vooruit.”, die zowel verwijst naar de Romeinse innovaties als naar het vernieuwende karakter van het museum zelf.

De tijd verrassend vooruit
hetromeinsmuseum.nl

Kleurpalet

Kleur is een effectief middel voor visuele communicatie en helpt ons bij consistent gebruik om de herkenbaarheid van ons merk te vergroten.

In het Romeinse Rijk was dé statuskleur bij uitstek paars. De **Toga Purpurea** was een toga die volledig paars was geverfd en een maximum aan status en aanzien representeerde. Deze kleur onderstreept ons Romeinse erfgoed. Daarnaast hebben we de kleur **Zongeel** die staat voor het vernieuwende perspectief en verbeeld tijdsdiepte.

Om de communicatie te verlevendigen en impactvol te maken is er een secundair kleurpalet.

Primair kleurpalet

Zongeel

RGB 250/235/70
FC 07/00/80/00
PMS 106 c / 7404

Toga purpurea

RGB 80/17/85
FC 65/100/00/45
PMS 525 C / 261 / 2623

Zongeel en Toga purpurea zijn onze onderscheidende kleuren. Deze combinatie zorgt voor merkherkenning bij onze doelgroepen. Om de toegankelijkheid en leesbaarheid te garanderen plaatsen we geen teksten in Zongeel op wit. Grote vlakken ter illustratie kan wel.

Secundair kleurpalet

Heerlen geel en blauw

Actiekleur

Deze kleuren worden alleen op een ondersteunende manier ingezet. Bijvoorbeeld ten behoeve van grafieken en tabellen, rubricering, navigatie, interactie en activering. gebruik de meest contrastrijke combinaties om de leesbaarheid te bevorderen.

ABCDEFGHIJKLM
NOPQRSTUVWXYZ
abcdefghijklm
nopqrstuvwxyz

Plantagenet Cherokee Regular

R

De Plantagenet Cherokee is een klassiek schreeffont met een twist. Dit font gebruiken we voor de pay-off en kopteksten.

In een Microsoft omgeving kun je het font vervangen voor het systeemfont Garamond

← Typografie →

R

ABCDEFGHIJKLM
NOPQRSTUVWXYZ
abcdefghijklm
nopqrstuvwxyz

Axiforma Book, Medium, Bold

De Axiforma is een strak maar vriendelijk font dat mooi contrasteert met het klassieke van de Plantagnet Cherokee. Door deze fonts te combineren maken we de tijdsdiepte ook in typografie zichtbaar.

In een Microsoft omgeving kun je het font vervangen voor het systeemfont Arial

Waarom Amicus worden van Het Romeins Museum?

Het Romeins Museum wordt dé plek waar je de Romeinse vernieuwing ervaart, die nu nog steeds een rol speelt in ons dagelijks leven. De confrontatie met de Romeinen 2000 jaar geleden, leidde tot veel vernieuwing in het dagelijks leven van de inwoners van Coriovallum, nu Heerlen, en omstreken.

De Romeinen brachten allerlei noviteiten mee op het vlak van voedsel, techniek, vervoer, religie en nog veel meer. Mensen gingen anders koken, op een andere manier reizen, baden en olijfolie mee en introduceerden ze verwarming en hygiëne door de riolering. Het Romeins badhuis in Heerlen is een tastbare erfenis uit de Romeinse tijd.

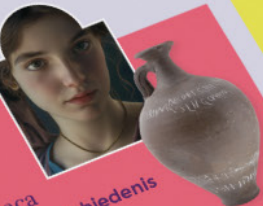
Het is het oudste bewaard gebleven stenen gebouw in ons land en een van onze meest waardevolle archeologische monumenten. Toch is dit unieke erfgoed klimatologisch absoluut onvoldoende beschermd. Een nieuw museum dat het badhuis zijn verdiende plaats geeft in Het Romeins Museum, waar bezoekers zich laten verbazen over hoe het Romeinse leven van toen nog altijd verweven is in ons leven.

In de derde eeuw na Christus liet Marcus Sattonium Iucundus het badhuis restaureren en gaf het zo door aan toekomstige generaties. Treed ook in zijn voetsporen en bouw 17 eeuwen later mee aan het behoud van dit badhuis, en zijn unieke verhalen.

Zo kun je doneren:

Word vriend

Amaca
Schrijf geschiedenis
50 euro per jaar

Speciaal voor Amaca maakte Lucius deze kruik waarop hij het Latijnse alfabet schreef. Word vriend en jouw naam krijgt ook een plek in het museum.

- Als Amaca ontvang je:
- toegang tot museum
 - jaarlijkse vriendenbijeenkomst
 - nieuws en updates
 - acties en kortingen

Lucius
Draag je steentje bij
Eenmalig 250 euro

Lucius was de grondlegger van de Romeinse pottenbakkersindustrie van Heerlen. Doneer en ontvang een tegel met certificaat.

- Als Lucius ontvang je:
- toegang tot museum
 - jaarlijks vriendenavond met tentoonstelling
 - nieuws en updates
 - acties en kortingen
 - miniatuurtegel met certificaat

Word mecenas/beschermer

Marcus Sattonium Iucundus
Adopteer een ruimte of object
Vanaf 1000 euro per jaar

Marcus Sattonium Iucundus zag de waarde van het badhuis voor de stad & regio én de impact die dit monument had voor inwoners en bezoekers. Mede dankzij zijn investering, is het badhuis vele generaties later een inspiratie voor ons. Maak net als Marcus impact en geef het Romeins badhuis door aan volgende generaties. Door te investeren in de inrichting, een deel van het museum te adopteren of de collectie te ondersteunen.

HET
ROMEINS
MUSEUM

De tijd verrassend vooruit.

2. Merk richtlijnen

Doelgroepen

Kerndoelgroep

Voor conceptontwikkeling richten we ons op de volgende kerndoelgroep:

Gezelschap bestaande uit drie generaties waarvan de kinderen tussen 8 en 12 jaar zijn.

Ze zijn voor een korte vakantie in Zuid-Limburg. De volwassenen zijn breed geïnteresseerd en hebben enige affiniteit met (Nederlandse) geschiedenis. Ze willen hun kinderen meer meegeven dan alleen amusement als ze op pad zijn.

Deze vormt het uitgangspunt bij alles wat we ontwikkelen.

Marketing- en mediadoelgroepen

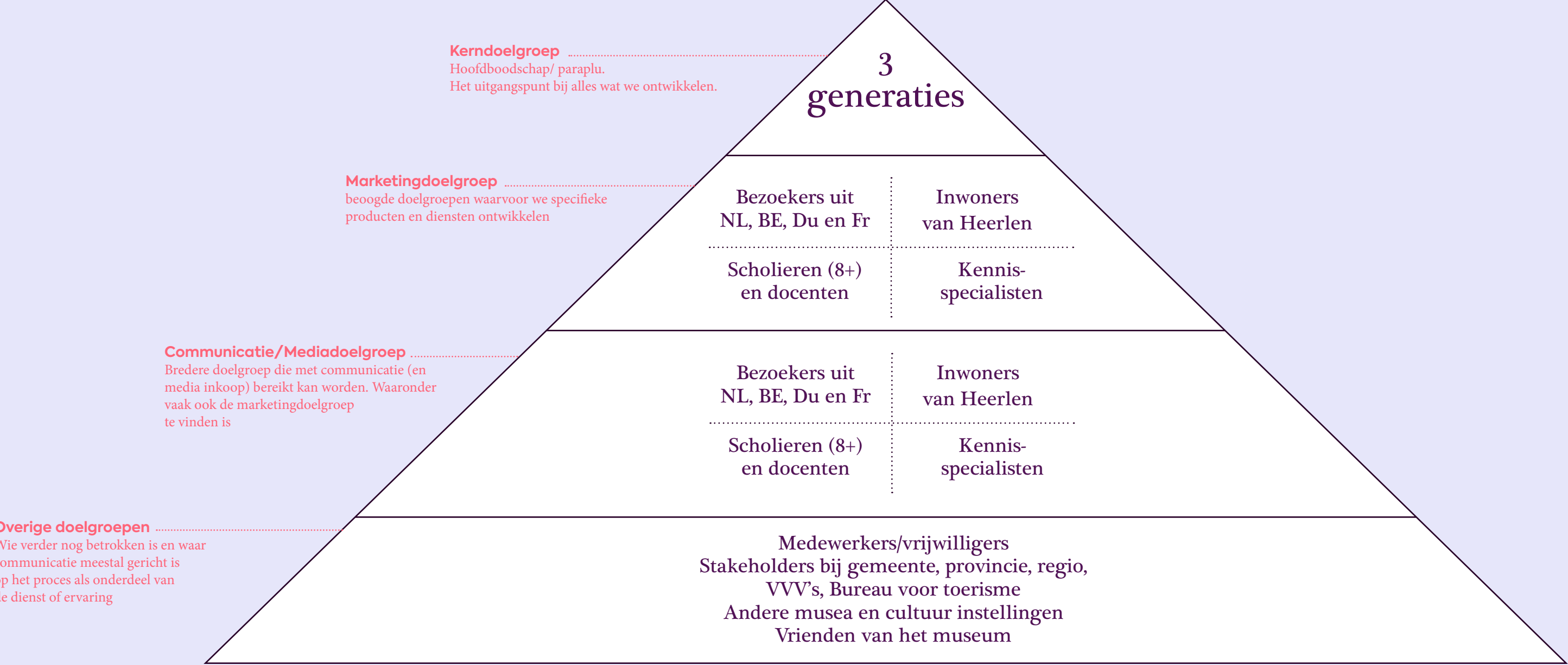
Voor deze beoogde doelgroepen ontwikkelen we specifieke producten en diensten. Ze zijn ook de beoogde doelgroepen waarop wij ons in communicatie (en media inkoop) richten:

- Nederlandse, Vlaamse, Duitse en Franse bezoekers van landhuizen, kastelen, historische musea of leerzame dag-attracties met een historisch thema, die in een straal van 1 uur reizen rond Heerlen wonen of verblijven. Met speciale aandacht voor gezelschappen met kinderen vanaf 8 jaar en voor actieve senioren
- Scholieren en docenten van het primair onderwijs (8-12 jaar) en het voortgezet onderwijs in een straal van 1 uur reizen rond Heerlen.
- Inwoners van Heerlen met (enige) culturele en of historische interesse.
- Kennisspecialisten: historici en archeologen uit Europa

Overige doelgroepen

Dit zijn doelgroepen die verder nog betrokken zijn en waar communicatie meestal gericht is op het proces als onderdeel van de dienst of ervaring:

- Medewerkers en vrijwilligers
- Stakeholders bij gemeente, provincie, Euregio
- VVV's, Bureau voor toerisme
- Andere musea en cultuur instellingen
- Vrienden van het museum

Doelgroepen

Bezoeker

Vlaamse volwassen man die met zijn vrouw en 3 kinderen (5, 8 en 12 jaar) naar Het Romeins Museum gaat. Ook opa is mee.

“Het was eventjes rijden, maar we wilden heel graag een bezoek brengen aan dit nieuwe Romeinse Museum. Ik verwacht dat ik hier alles over de Romeinen te weten kom. Mijn vader en ik zijn heel nieuwsgierig naar het badhuis, de villa's en naar andere sporen van de Romeinen in Limburg. Voor de kinderen is het ook interessant en leuk heb ik gelezen. Interactief en educatief. Je ervaart hoe bepaalde producten en gebruiken die toen werden geïntroduceerd ook nu nog zichtbaar zijn. Dakpannen op je huis en de introductie van de mossel waren er zonder de Romeinen niet geweest.”

Scholier

Scholier van 11 jaar, groep 7 van de basisschool in Margraten.

“Musea vind ik vaak saai, je loopt langs al die vitrines en beelden en je mag nergens aankomen. Toen de meester vertelde dat we naar Het Romeins Museum in Heerlen zouden gaan, had ik eerst geen zin. Maar toen we in de klas aan het werk gingen met het thema ‘De Romeinen in Nederland’ klonk het best leuk. In het museum mag je juist bepaalde dingen aanraken of proeven. En er zijn digitale Romeinse mensen die iets laten zien of vertellen. Zo heb ik geleerd dat de Romeinen de eerste wc's hebben ontworpen. Ik zou best nog een keer terug willen gaan met mijn ouders.”

Inwoner Heerlen

Een jonge vrouw van 35 jaar, met een dochter van 8 uit Heerlen.

“Ik vind dat Heerlen wel lef heeft om zo’n mooi en groot museum neer te zetten. Het geeft de stad meer aanzien in de regio. Ik ben vroeger weleens in het Thermenmuseum geweest, dat vond ik toen wel mooi, maar ik hoefde er niet nog een keer naar toe. Nu ga ik zeker kijken, helemaal omdat het ook voor de kinderen leerzaam en leuk schijnt te zijn. Ik hoorde dat het een toegankelijk museum zal zijn waar je vooral op een begrijpelijke manier alles over de Romeinen te weten komt en ook meer over het leven in en om Heerlen. Gelukkig maar, anders zijn kinderen het zo zat”

Kennisspecialist

Volwassen man van 70 jaar, met een vriend waar hij graag historische plekken mee bezoekt.

“Ik heb geschiedenis gestudeerd en ben altijd al gefascineerd geweest door de Romeinse tijd. Hoe onomkeerbaar de samenleving is veranderd is door hun komst is onvoorstelbaar. Ik bezoek graag musea en historische plaatsen waar de Romeinen zijn geweest. Zo ben ik al in het Museum het Valkhof geweest, in het RMO in Leiden maar ook in Keulen en Aken heb ik één ander bezocht. Ik verwacht bij dit nieuwe Romeinse Museum alles te leren over het dagelijks leven in de tijd dat de Romeinen in Nederland waren”

Wat betekent ‘De tijd verrassend vooruit’ voor hen?

Bezoeker

Voor bezoekers uit de Euregio biedt een uitstapje naar het Romeins Museum in Heerlen een boeiende mix van geschiedenis, cultuur, inspiratie en plezier. De wisselende tentoonstellingen, interactieve activiteiten en gezinsvriendelijke omgeving van het museum maken het een ideale bestemming voor een onvergetelijk en verrijkend uitje. Met duidelijke, meertalige objectbeschrijvingen, interactieve displays en professionele rondleidingen biedt het bezoek niet alleen een diepe duik in de Romeinse geschiedenis, maar bevordert ook de waardering voor het gedeelde culturele erfgoed binnen de Euregio. Het museum biedt verdieping maar ook verbreding door door te verwijzen naar andere musea en projecten buiten de museummuren, over de landsgrenzen heen, want die grenzen bestonden in de Romeinse tijd niet.

Verrassend is de immersive experience over de Romeinse regio en de Romeinse kookworkshop. Deze verrijken het bezoek. Comfortabele rustplekken en gezinsvriendelijke voorzieningen zoals een kinderaanbod zorgen voor een aangename ervaring. Een lekkere versnapering en verfrissend drankje in het café, een goed gevulde museumwinkel verrijken het bezoek nog verder. Speciale evenementen, waaronder culturele festiviteiten, houden de ervaring dynamisch en moedigen herhalingsbezoeken aan.

Scholier

Voor schoolkinderen biedt Het Romeins Museum een rijke, boeiende educatieve lesstofvervangende ervaring die een aanvulling vormt op het leren in de klas. Door middel van interactieve tentoonstellingen, multidisciplinair leren en praktische activiteiten krijgen kinderen een dieper inzicht in de Romeinse geschiedenis en de blijvende impact ervan op de moderne samenleving. Exposities moeten het leren in de klas aanvullen. Interactie met VR, AR en 3D Beelvorming over het Romeinse leven is essentieel om de interesse van kinderen vast te houden. De omgeving moet comfortabel en veilig zijn, met rustruimtes en duidelijke routing.

Voor de scholen is een eenvoudig boekingssysteem en gedetailleerde informatie voorafgaand aan het bezoek noodzakelijk. Het integreren van educatieve technologie, zoals kindvriendelijke audiogidsen en interactieve apps, verbetert het leerproces. Het museum verrast met professionele ontwikkelingsmogelijkheden voor docenten, waaronder workshops en materiaalpakketten. Vervolgactiviteiten, zoals projecten en voortdurende toegang tot leermiddelen, versterken de band met het museum.

Inwoner Heerlen

Voor de inwoners van Heerlen is het Romeins Museum een plek die cultureel erfgoed bewaart, onderwijs en betrokkenheid bevordert, de lokale economie stimuleert en trots wekt op de rijke historische erfenis van de stad. Door innovaties uit het verleden te verbinden met het leven van nu versterkt het museum de blijvende impact van de Romeinen op Heerlen en haar inwoners.

De Heerlenaar wil begrijpen hoe de Romeinse tijd de ontwikkeling van hun stad heeft bepaald. De persoonlijke verhaallijnen en de details van de lokale opgravingen zijn belangrijk, want dat maakt de geschiedenis tastbaar en persoonlijk. Ze worden verrast door evenementen voor jong en oud waarin het dagelijkse leven in Romeins Heerlen zich verhoudt tot vandaag, waarbij continuïteit en verandering worden benadrukt. Ook buiten de museummuren. Informatie over de verbouwing, lopende restauratieprojecten en toekomstige tentoonstellingen is ook belangrijk voor hen, wat de inspanningen van het museum om hun lokale erfgoed te behouden en uit te breiden benadrukt.

Kennisspecialist

Voor kennisspecialisten en archeologen is het Romeins Museum in Heerlen een belangrijk centrum voor verdieping. Het biedt talloze mogelijkheden voor studies, publicaties en samenwerkingsverbanden, waardoor het begrip van de Romeinse geschiedenis en de blijvende impact ervan op de Euregio wordt vergroot.

Met faciliteiten als een gedetailleerd depot en een goed gevulde bibliotheek is het museum een Romeinse snoepwinkel. Interactieve en educatieve displays bij de opgravingen voeden de specialisten op een betekenisvolle manier. De tijd verrassend vooruit wordt voelbaar tijdens workshops en internationale netwerkevenementen waar uitwisseling van ideeën leidt tot nieuwe inzichten. Programma's die uitwisseling van kennis bieden zorgen voor voortdurende ontwikkeling van hun specialisatie. Zo wordt het museum een excellent kenniscentrum voor de studie en het behoud van de Romeinse geschiedenis en erfgoed.

Tone of voice

De tone of voice van Het Romeins Museum is een balans tussen educatieve diepgang en toegankelijke betrokkenheid voor alle bezoekers. De merkwaarden klinken door in alles wat we doen:

Dichtbij: de toon is persoonlijk en we spreken de bezoeker aan op gelijkwaardig niveau.

Met overtuiging: Wij zijn het kenniscentrum over de Romeinse Tijd. Met het badhuis als fundament. Wij dragen onze kennis met stevigheid uit.

Vernieuwend: We verbinden het verleden met het heden en de toekomst. Met een verrassend perspectief en verrassende middelen of methodes.

Door dit consequent door te voeren draagt dat bij aan een gastvrije, informatieve en inspirerende museumervaring.

De kenmerken van onze tone of voice zijn:

Educatief

Zorg ervoor dat informatie gedifferentieerd en gelaagd wordt gepresenteerd op een inclusieve manier die diepgaand is voor experts, maar ook toegankelijk voor het grote publiek.

Engagerend

Gebruik storytelling om bezoekers actief te betrekken in hun ontdekkingsreis door de Romeinse geschiedenis.

Toegankelijk

Gebruik gastvrije en begrijpelijke taal voor alle leeftijden en kennisniveaus, met speciale aandacht voor het verbinden van generaties. Bied alles meertalig aan.

Inspirerend

Benadruk hoe de innovaties en invloeden van de Romeinen onze huidige wereld vormgeven, waardoor een gevoel van herkenning en bewondering wordt opgewekt.

Voorbeelden

Romeinse Innovaties en hun Moderne Relevantie:

Dit staat centraal in communicatie richting alle doelgroepen. Toon de geavanceerde Romeinse innovaties op verschillende gebieden zoals techniek, sociale structuren en culturele invloeden. Leg uit hoe deze innovaties nog steeds relevant en zichtbaar zijn in de huidige wereld. Dat is de kern van de positionering en onderscheidend vermogen ten opzichte van andere musea.

Voorbeeld:

“Ervaar de vernieuwingen die de Romeinen ons brachten, zoals hun geavanceerde bouwtechnieken, sociale structuren en culturele invloeden. Ontdek hoe deze nog steeds voelbaar zijn in ons dagelijks leven. Onze tentoonstellingen laten zien hoe Romeinse innovaties zoals wegen, aquaducten en juridische systemen de basis hebben gelegd voor de moderne wereld. Met het badhuis als fundament ervaar je dat de Romeinen de tijd verrassend vooruit waren.”

Families en bezoekers van alle generaties:

Focus op de toegankelijkheid van de tentoonstellingen en objecten voor alle leeftijdsgroepen. Benadruk interactieve activiteiten, hands-on workshops en verhalende elementen die de geschiedenis van de Romeinen tot leven brengen.

Voorbeeld:

“In Het Romeins Museum is er voor iedereen iets te ontdekken, van jong tot oud. Ouders en grootouders kunnen samen met hun kinderen en kleinkinderen deelnemen aan interactieve activiteiten die zowel leerzaam als leuk zijn. Door middel van speurtochten, workshops en meeslepende verhalen brengen we de geschiedenis van de Romeinen tot leven op een manier die begrijpelijk en boeiend is voor alle leeftijden.”

Onderzoekers en Archeologen:

Benadruk de diepgang van de beschikbare objecten, de unieke perspectieven en de precisie van de reconstructies. Onderstreep de toewijding van het museum aan het faciliteren van wetenschappelijke discussies en nieuwe inzichten.

Voorbeeld:

“Ons museum biedt diepgaande informatie en unieke perspectieven voor professionals in de archeologie en historische wetenschap. Door middel van nauwkeurige reconstructies, uitgebreide tentoonstellingen en interessante studiecollectie nodigen we experts uit om nieuwe inzichten te verwerven en waardevolle discussies te voeren over onze gedeelde geschiedenis en wat deze betekenen in onze huidige tijdgeest.”

Tone of image

We onderscheiden drie soorten fotografie:
Objecten, Interactie in en om het museum en
campagnefotografie.

Objecten

Objecten kunnen zowel vrijstaand of in situ gefotografeerd worden. Belangrijk is dat de objecten professioneel worden belicht. Een zachte schaduw die op het object wordt geworpen, heeft de voorkeur. Dit geeft (tijds) diepte en laat zo realisme laat zien. Deze objecten kunnen bijvoorbeeld vrijstaand tegen een kleurvlak uit het kleurenpalet geplaatst worden. In situ is het belangrijk dat we met scherptediepte werken. Detailfoto's moeten een interessante uitsnede bevatten die het innovatieve karakter onderstrepen.

Interactie

Dit zijn foto's van bezoekers en of personeel in en om ons museum. Daarbij focussen we ons op de diversiteit aan mensen. De foto's zijn natuurlijk en niet geënceneerd. Daarom kijken mensen nooit rechtstreeks in de camera. We zoomen in op de emotionele betrokkenheid. Gezichtsuitdrukkingen vol verbazing, verwondering, vreugde of interesse maken de ontvanger van de foto nieuwsgierig. We moedigen betrokkenheid aan, zoals het aanraken van een scherm, het kijken door glazen kasten of het wijzen naar een specifiek onderdeel van een object.

Campagne

In campagnefotografie zien we de vernieuwing die de Romeinen ons hebben gebracht en wat ze hedendaags betekenen. Dat doen we door Romeinen zo natuurlijkgetrouw mogelijk te plaatsen in het heden. Zo laten we letterlijk tijdsdiepte zien. Bij de campagnebeelden horen ook close-ups die in communicatie ter ondersteuning gebruikt kunnen worden. Denk aan olijven, kippen, asfalt, make-up etc.

Objecten

Interactie

Campagne

Close-up

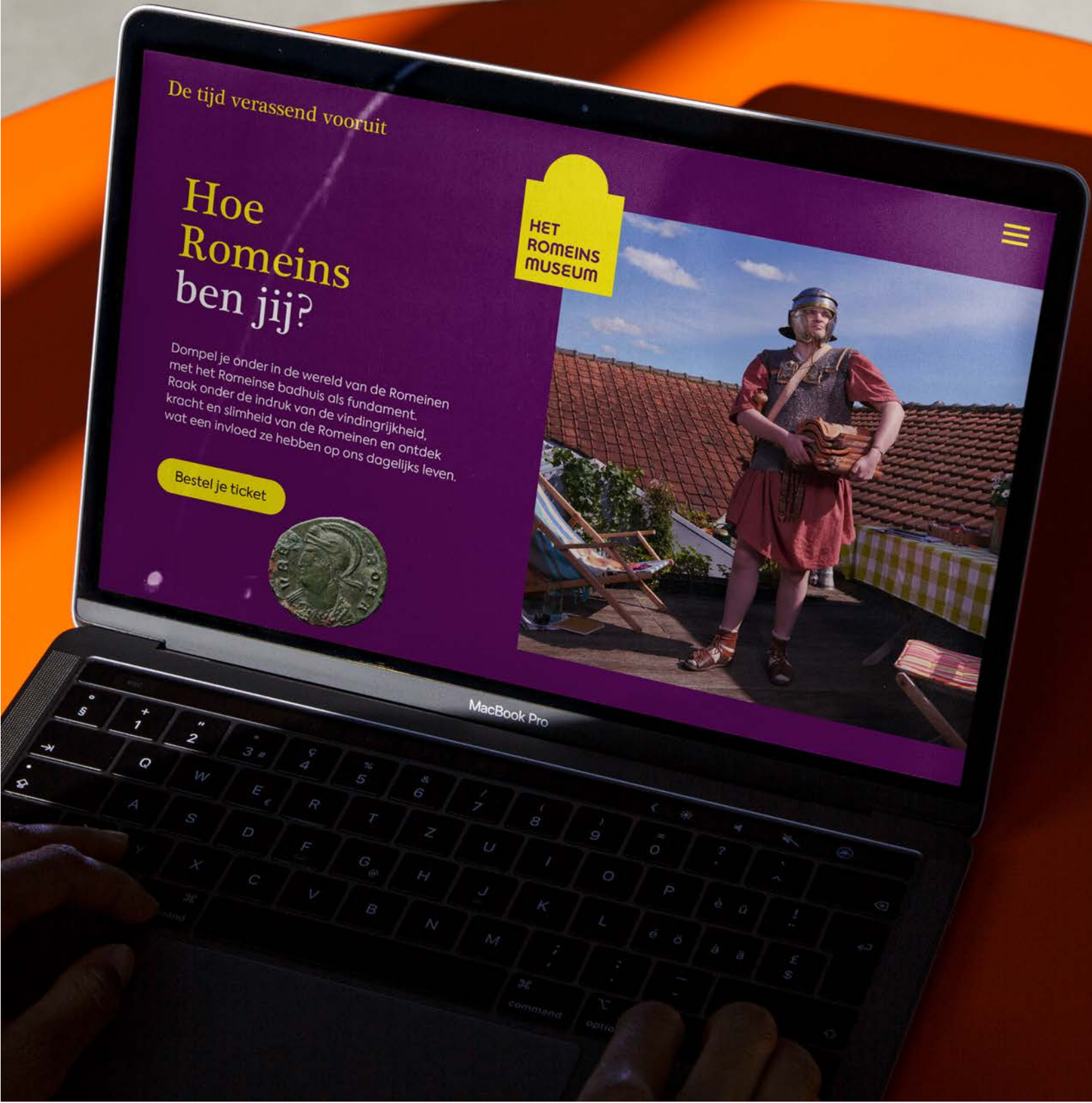
3. Merk communicatie

HET ROMEINS MUSEUM

Hoe Romeins ben jij?

Hier komt
Het Romeins
Museum

HET
ROMEINS
MUSEUM

De tijd verrassend vooruit
hetromeinsmuseum.nl

#MAGEBUILDING.COM

Bouw mee aan
**Het Romeins
Museum**

Thermen Museum wordt Het Romeins Museum.
Dé plek waar je de Romeinse vernieuwing ervaart
die nu nog steeds een rol speelt in ons dagelijks leven.
Bouw mee op hetromeinsmuseum.nl

De tijd verrassend vooruit

Colofon

Vidunt et dellab inciur? Qui odita nonserum quaeres dersperibus etur receatur, optatias explabor as maiostem ere volor aborum iur sequi asit, apelica borerore voleniet endus nimaximinis maxim assita voluptas utatus dempli tatur, solos endis sitas earcitatur molupta tentemque dolorerepel inis ex est unditibus.

Benoît Maters | b.mater@heerlen.nl

Britt Jamar | britt@mycupofc.com

Annemieke Holten | a.holten@historischgoud.nl

Strategie: Branddoctors

Visuele identiteit: Dart Design

Activatie: brandwebbing

Abri's

Thermen Museum wordt Het Romeins Museum.
De plek waar je de Romeinse vernieuwing ervaart
die nu nog steeds een rol speelt in ons dagelijks leven.
Bouw mee op hetromeinsmuseum.nl

De tijd verrassend vooruit

Het museum streeft ernaar om voor iedereen toegankelijk te zijn, ook in het visuele ontwerp en de schriftelijke communicatie.

Het nieuwe museummerk is met dit in gedachten ontwikkeld, met toegankelijke lettertypen en contrastrijke kleuren voor gebruik in de communicatie van het museum, waaronder de website, gedrukte materialen, berichten op sociale media, video- en audiocontent en e-mailmarketing.

Enkele van deze inspanningen omvatten:

- Hyperleesbare, contrastrijke lettertypen en kleuren voor eenvoudige leesbaarheid
- Alt-tekst en beschrijvende bijschriften voor afbeeldingen op sociale media, e-mailmarketing en de website
- Video- en audiocontent met bijschriften
- Toegankelijkheidspictogrammen op gedrukte materialen en webevenementen om bezoekers te waarschuwen voor toegankelijke gebieden en bronnen op de campus

Lees meer over museumbrede toegankelijkheidsprogramma's en -bronnen op ncartmuseum.org/accessibility.